

U D K A S T

Forslag til Ekspropriationsprocesloven

Afsnit I Indledende bestemmelser

Kapitel 1 *Anvendelsesområde*

§ 1. Denne lov finder anvendelse ved ekspropriation af og andre indgreb i rettigheder over fast ejendom, når der i lovgivningen er hjemlet ekspropriation m.v. til formålet, og det i lovgivningen er fastsat, at sager herom skal behandles efter denne lov.

Stk. 2. Ekspropriation gennemføres ved kommission efter afsnit II eller ved kommunalbestyrelse efter afsnit III.

Stk. 3. Uanset bestemmelser i anden lovgivning kan transportministeren efter anmodning fra vedkommende minister bestemme, at ekspropriationen skal gennemføres efter afsnit II eller afsnit III.

Kapitel 2 *Ekspropriationens omfang og retsvirkninger*

§ 2. Medmindre andet fremgår af den lov, der hjemler ekspropriation, kan der ved ekspropriation:

- 1) erhverves ejendomsret til arealer, bygninger og indretninger, der er fast knyttet til disse, samt tilhører hertil,
- 2) endeligt eller midlertidigt pålægges indskrænkninger i ejerens råden eller erhverves ret til at udøve en særlig råden over den faste ejendom og
- 3) endeligt eller midlertidigt foretages begrænsninger i, erhverves eller ophæves brugsrettigheder, servitutrettigheder eller andre rettigheder over den faste ejendom.

Stk. 2. Ved ekspropriation til erhvervelse af ejendomsret bortfalder alle rettigheder til det eksproprierede, medmindre andet bestemmes i det enkelte tilfælde.

Stk. 3. Stiftes der ved ekspropriation rettigheder som nævnt i stk. 1, nr. 2, skal disse respekteres af andre rettighedshavere over ejendommen, medmindre andet bestemmes i det enkelte tilfælde.

§ 3. Medfører afståelse af en del af en fast ejendom, at den tilbageblivende del af ejendommen bliver så lille eller får en sådan indretning, at den ikke hensigtsmæssigt kan bevares som selvstændig ejendom eller udnyttes på rimelig måde, kan ejeren kræve, at hele ejendommen overtages af anlægsmyndigheden.

Stk. 2. Står erstatningen for ejendommens værdiforringelse i åbenbart misforhold til restejendommens værdi, kan anlægsmyndigheden kræve hele ejendommen afstået.

Stk. 3. Bestemmelserne i stk. 1 og 2 finder med de fornødne lempelser anvendelse, når en del af en ejendom bliver afskåret, og når der foretages ekspropriation i de i § 2, stk. 1, nr. 1 og 2, omhandlede tilfælde.

Kapitel 3

Forberedende undersøgelser

§ 4. Anlægsmyndigheden kan, når der i lovgivningen er hjemmel til at gennemføre ekspropriation efter bestemmelserne i afsnit II, foretage de nødvendige forberedende opmålinger, nivellementer og andre tekniske forarbejder og undersøgelser samt arkæologiske forundersøgelser.

Stk. 2. Anlægsmyndigheden skal underrette de berørte ejere og brugere mindst 28 dage før gennemførelsen af arkæologiske forundersøgelser og mindst 14 dage før gennemførelsen af øvrige forberedende undersøgelser efter stk. 1.

Stk. 3. Tab forvoldt ved skade eller ulempe i forbindelse med undersøgelser efter stk. 1 skal erstattes af anlægsmyndigheden. Ved uenighed mellem parterne om erstatningens størrelse fastsættes denne efter reglerne i afsnit II.

Kapitel 4

Myndigheder

§ 5. Transportministeren nedsætter et antal ekspropriationskommissioner til behandling af sager efter afsnit II og fastsætter deres forretningsområder.

Stk. 2. Transportministeren ansætter et antal kommissarier, der fungerer som forpersoner for ekspropriationskommissionerne, og fastsætter deres forretningsområder. Transportministeren kan bemyndige ansatte hos kommissarierne til at kunne fungere som forperson for en ekspropriationskommission efter vedkommende kommissarius' nærmere bestemmelse.

Stk. 3. Transportministeren udpeger for en 5-årig periode et antal medlemmer af ekspropriationskommissionerne. Hver kommunalbestyrelse udpeger for kommunalbestyrelsens funktionstid 1 medlem af ekspropriationskommissionerne.

Stk. 4. Hver ekspropriationskommission består af 5 medlemmer, herunder forpersonen. Forpersonen vælger 4 medlemmer til behandlingen af sager vedrørende det enkelte anlæg, heraf 2 medlemmer blandt de medlemmer, der er udpeget af transportministeren, og 2 medlemmer blandt de medlemmer, der er udpeget af kommunalbestyrelserne i ekspropriationskommissionens funktionsområde.

Stk. 5. Vedkommende kommunalbestyrelse udpeger i forbindelse med det enkelte anlæg en repræsentant, der deltager i ekspropriationskommissionens møder. Repræsentanten har ret til at udtale sig på møderne, men kan ikke deltage i afstemningerne.

§ 6. Transportministeren nedsætter et antal taksationskommissioner til behandling af sager efter afsnit III og fastsætter deres forretningsområder.

Stk. 2. Transportministeren udpeger for en 5-årig periode en forperson for hver taksationskommission.

Stk. 3. Hver kommunalbestyrelse udpeger for kommunalbestyrelsens funktionstid 2 medlemmer af taksationskommissionerne.

Stk. 4. Hver taksationskommission består af 3 medlemmer, herunder forpersonen. Forpersonen vælger til behandlingen af den enkelte sag 2 medlemmer blandt de medlemmer, der er udpeget af kommunalbestyrelserne i taksationskommissionens funktionsområde.

§ 7. Transportministeren nedsætter et antal taksationsklagenævn til behandling af klager over sager, der er behandlet efter afsnit II og III, og fastsætter deres forretningsområder.

Stk. 2. Transportministeren udpeger for en 5-årig periode et antal forpersoner for hvert taksationsklagenævn.

Stk. 3. Transportministeren udpeger for en 5-årig periode et antal medlemmer af taksationsklagenævnene. Hver kommunalbestyrelse udpeger for kommunalbestyrelsens funktionstid et medlem til taksationsklagenævnene.

Stk. 4. Hvert taksationsklagenævn består af 5 medlemmer, herunder en forperson. Forpersonen vælger til behandlingen af den enkelte sag 2 medlemmer blandt de medlemmer, der er udpeget af transportministeren, og 2 medlemmer blandt de medlemmer, der er udpeget af kommunalbestyrelserne i taksationsklagenævnets funktionsområde, jf. stk. 3.

§ 8. Kommissarierne, ansatte hos kommissarierne, der bemyndiges til at kunne fungere som forperson for en ekspropriationskommission, samt forpersonerne for taksationskommissionerne og taksationsklagenævne skal have juridisk kandidateksamen eller tilsvarende juridiske kvalifikationer af betydning for varetagelsen af hvervet.

§ 9. Medlemmer af ekspropriationskommissioner, taksationskommissioner og taksationsklagenævn skal have indsigt i vurdering af ejendomme.

§ 10. Ekspropriationskommissioner, taksationskommissioner og taksationsklagenævn er uafhængige instanser, hvis medlemmer ikke er undergivet instruktioner om den enkelte sags behandling og afgørelse.

§ 11. En person, der er udpeget efter § 5, stk. 3, § 6, stk. 2 eller 3, eller § 7, stk. 2 eller 3, kan fratræde sit hverv. Transportministeren kan afsætte en person, der er omfattet af 1. pkt., hvis vedkommende har gjort sig skyldig i væsentlige forseelser eller væsentlig forsømmelse af forpligtelser, der efter stillingens karakter påhviler den pågældende.

Stk. 2. Personer, der er omfattet af stk. 1, 1. pkt., kan genudpeges.

§ 12. Kommissarierne kan ansætte personale med henblik på sekretariatsbetjening af kommissarierne og ekspropriationskommissionerne.

Stk. 2. Transportministeren kan fastsætte regler om sekretariatsbistand til taksationskommissioner og taksationsklagenævn, herunder om vederlag til sekretærer for taksationskommissionerne og takster vedrørende sekretariatsbetjening af taksationskommissioner og taksationsklagenævn.

Kapitel 5

Myndighedernes sagsbehandling

§ 13. Ekspropriationskommissioner, taksationskommissioner og taksationsklagenævn er beslutningsdygtige, når forpersonen og mindst 2 andre medlemmer deltager i voteringen. Beslutninger træffes med almindeligt flertal. I tilfælde af stemmelighed er forpersonens stemme afgørende.

Stk. 2. Får et medlem, der er valgt som medlem af en konkret ekspropriations- eller taksationskommission eller et konkret taksationsklagenævn, permanent forfald, vælger vedkommende forperson et nyt medlem efter den fremgangsmåde, der gælder for kommissionen eller nævnet.

§ 14. Ekspropriationskommissioner, taksationskommissioner og taksationsklagenævn skal føre forhandlingsprotokol.

§ 15. Forpersonen for en ekspropriationskommission, en taksationskommission eller et taksationsklagenævn kan beslutte, at en sag skal afgøres på grundlag af skriftlige udtalelser fra parterne, hvis forpersonen finder det ubetænkeligt, at afgørelsen træffes på skriftligt grundlag.

Stk. 2. Er der truffet beslutning efter stk. 1, kan forpersonen beslutte, at der skal træffes afgørelse uden afholdelse af et møde.

Stk. 3. Forpersonen for en ekspropriationskommission, en taksationskommission eller et taksationsklagenævn kan træffe afgørelse eller beslutning i sager, der ikke vedrører spørgsmål af større eller principiel betydning, og om forhold, der alene beror på en juridisk vurdering.

§ 16. Ekspropriationskommissioner, taksationskommissioner og taksationsklagenævn kan anmode særligt sagkyndige om mod betaling at afgive vejledende udtalelser eller deltage i kommissionens eller klagenævnets møder.

§ 17. Transportministeren kan fastsætte nærmere regler om ekspropriationskommissionernes, taksationskommissionernes og taksationsklagenævnenes forretningsgange.

Afsnit II

Ekspropriation ved kommission

Kapitel 6

Sagens henvisning

§ 18. Anlægsmyndigheden fremsætter anmodning om foretagelse af ekspropriation over for transportministeren. Anmodningen skal indeholde:

- 1) En beskrivelse af projektets formål, omfang og beskaffenhed.
- 2) Oplysninger om hjemmelsgrundlaget for de planlagte ekspropriationer.
- 3) Oplysninger om projektets forventede bevillingsmæssige grundlag.
- 4) Oplysninger om karakteren af de nødvendige rettighedserhvervelser og det forventede antal berørte ejendomme og rettighedshavere.

Stk. 2. Transportministeren henviser sagen til behandling ved en ekspropriationskommission, hvis projektet på grundlag af det efter stk. 1 oplyste må antages at kunne gennemføres. Henvisning kan ske til gennemførelse af

en besigtigelsesforretning eller en kombineret besigtigelse- og ekspropriationsforretning.

Kapitel 7

Besigtigelsesforretning

§ 19. Kommissarius sammensætter efter sagens henvisning en ekspropriationskommission, som afholder en besigtigelsesforretning på stedet.

Stk. 2. Anlægsmyndigheden skal forud for besigtigelsesforretningen foretage de nødvendige og foreløbige afmærkninger af anlægget.

Stk. 3. Kommissarius skal med mindst 4 ugers varsel offentliggøre tid og sted for besigtigelsesforretningen samt offentliggøre oversigtsplaner for det påtænkte anlæg.

Stk. 4. Kommissarius skal, i det omfang de foreløbige planer gør det muligt, underrette ejere og brugere af de arealer, der må antages at blive berørt af det påtænkte anlæg, om forretningens afholdelse, planer for projektet og deres adgang til at give møde under forretningen.

§ 20. Ekspropriationskommissionen tager under forretningen stilling til retlige og faktiske spørgsmål angående projektets gennemførelse.

Stk. 2. Kommissionen kan bestemme, at ekspropriationen kun kan gennemføres, hvis der foretages de ændringer i projektet, som kommissionen finder nødvendige af hensyn til ejere, andre rettighedshavere, almene interesser eller anlæggets hensigtsmæssige gennemførelse. Kommissionen beslutter, om der som led i ekspropriationen skal foretages afbrydelser, omlægninger eller etableringer af vejforbindelser, vandløb, adgangsforbindelser til ejendomme eller restarealer, ledningsanlæg eller lignende.

Stk. 3. Anlægsmyndigheden, andre interesserede myndigheder, ejere eller brugere af og servitutberettigede med hensyn til ejendomme, der direkte eller indirekte berøres af ekspropriationen, har adgang til under besigtigelsesforretningen at fremkomme med bemærkninger til projektet og herunder fremsætte ændringsforslag.

Stk. 4. Medfører projektet afståelse af arealer, der er beliggende i landzone, og som er undergivet landbrugsmæssig udnyttelse, skal anlægsmyndigheden til brug ved sagens forelæggelse for kommissionen indhente en udtalelse fra Ministeriet for Grøn Trepert, herunder om hensyn til jordbrugsmæssige interesser, og om gennemførelse af jordfordeling i forbindelse med projektet, og kommissionen skal påse, at mulighederne for at begrænse ulemperne for de berørte landbrugsejendomme tilgodeses, jf. herved § 23, stk. 7.

Stk. 5. Besigtigelsesforretningen afsluttes med, at kommissionen beslutter, hvorvidt og i hvilken form projektet kan gennemføres.

Kapitel 8

Ekspropriationsforretning og taksation

§ 21. Kommissarius anmoder transportministeren om bemyndigelse til at gennemføre ekspropriationen til det projekt, som kommissionen har vedtaget, medmindre bemyndigelse er givet før besigtigelsen. Ønsker anlægsmyndigheden sagen fremmet, beslutter transportministeren, om der skal meddeles bemyndigelse til ekspropriationen.

§ 22. Anlægsmyndigheden udarbejder en plan vedrørende ekspropriationens gennemførelse med fortegnelse over alle ejere og brugere, der vil blive berørt af de ekspropriationer, der er nødvendige for projektets gennemførelse. Fortegnelsen over de berørte arealer skal indeholde oplysning om den omtrentlige størrelse af de berørte arealer og en kort angivelse af de ændringer i de bestående forhold, anlægget i øvrigt vil medføre for ejendommene.

§ 23. Ekspropriationskommissionen afholder efter transportministerens meddelelse af bemyndigelse til ekspropriation en ekspropriationsforretning.

Stk. 2. Kommissarius offentliggør tid og sted for forretningens afholdelse og offentliggør arealfortegnelse med ekspropriationsplan, jf. § 22, i overensstemmelse med § 19, stk. 3.

Stk. 3. Kommissarius indkalder med mindst 4 ugers varsel skriftligt de ejere og brugere, som fremgår af arealfortegnelsen, og andre, der skønnes at have en retlig interesse i sagen. Den del af arealfortegnelsen, der vedrører den pågældende ejers eller brugers ejendom, skal vedlægges, og det skal oplyses, hvor ekspropriationsplanen er offentliggjort.

Stk. 4. Under forretningen redegør anlægsmyndigheden over for de fremmødte for, hvordan anlægget vil berøre de pågældendes ejendomme eller rettigheder.

Stk. 5. De fremmødte gives under ekspropriationsforretningen lejlighed til at udtale sig for kommissionen om indgrebet på ejendommen. Herefter træffer kommissionen afgørelse om, hvorledes projektet og ekspropriationen nærmere skal gennemføres.

Stk. 6. Ekspropriationskommissionen skal som led i sin afgørelse, jf. stk. 5, 2. pkt., så vidt muligt søge afskærne arealer tillagt andre ejendomme.

Stk. 7. Ekspropriationskommissionen kan med henblik på en hensigtsmæssig jordomlægning til nedbringelse af de ulemper, som anlægget eller foranstaltningen medfører, bestemme:

- 1) at arealer, der afskæres fra en ejendom, skal afstås, eller
- 2) at en ejendom, der skal afstå areal, som helt eller delvist vederlag skal modtage et areal, hvis værdi for ejendommen efter kommissionens vurdering ikke overstiger den erstatning, som skal udredes for arealafståelsen.

Stk. 8. Finder et taksationsklagenævn eller en domstol, at værdien af et areal, der er tillagt en ejendom efter stk. 7, er større end den erstatning, som skal udredes for arealafståelsen, har dette ikke betydning for ekspropriationskommissionens afgørelse om ekspropriation og kan ikke medføre krav om betaling fra ejeren.

§ 24. Ekspropriationskommissionen fremsætter efter ekspropriationsafgørelsen forslag til erstatningsbeløbets størrelse med angivelse af de erstatningsposter, som det omfatter.

Stk. 2. Kommissionen gør hver enkelt fremmødt bekendt med de foreliggende oplysninger, herunder eventuelle erklæringer fra sagkyndige. Ligeledes gives de fremmødte parter lejlighed til over for kommissionen at redegøre for deres synspunkter vedrørende erstatningen.

Stk. 3. Ønsker en part nærmere at overveje det fremsatte forslag, eller giver en erstatningsberettiget ikke møde ved forretningen, sender ekspropriationskommissionen forslaget i skriftlig form til parterne. Det samme gælder, hvis kommissionen vurderer, at de foreliggende oplysninger ikke giver grundlag for at fastsætte en erstatning på stedet.

Stk. 4. Kommissionen træffer afgørelse om erstatningen, hvis forslaget ikke godkendes senest 14 dage efter afgivelsen, eller hvis forslaget afvises straks af en af parterne, jf. dog § 25.

Stk. 5. Afgørelsen skal være begrundet og særligt angive kommissionens stilling til de af parterne påberåbte omstændigheder. I afgørelsen skal angives det afståedes værdi eller den forringelse, der ved pålæg af rådighedsindskrænkninger sker af ejendommens værdi. Påføres der ejeren eller andre berettigede andet økonomisk tab, angives erstatningen herfor som en særlig post, så vidt muligt med oplysning om, hvordan den er beregnet.

§ 25. Erstatningsfastsættelse kan under ganske særlige omstændigheder ske på vilkår, der nærmere angives i afgørelsen, eller udsættes, dog ikke længere end til tidspunktet for anlæggets fuldførelse. Erstatning for arealafståelse skal altid fastsættes straks, hvis ejeren kræver det.

§ 26. Erstatninger, der fastsættes pr. arealenhed, opgøres på grundlag af et areal, der er beregnet ud fra ekspropriationsplanen. Udviser den endelige arealopmåling et større areal, skal erstatningen reguleres i overensstemmelse hermed.

Stk. 2. Kommissarius kan, når hensyn til den erstatningsberettigede tilsi-ger det, fastsætte en frist for anlægsmyndighedens endelige fastlæggelse af grænsen for det eksproprierede areal.

Afsnit III

Ekspropriation ved kommunalbestyrelse

Kapitel 9

Besigtigelsesforretning

§ 27. Kommunalbestyrelsen skal afholde en besigtigelsesforretning, in-den ekspropriation besluttet.

Stk. 2. Kommunalbestyrelsen skal inden besigtigelsesforretningen udar-bejde en arealfortegnelse og en ekspropriationsplan. Arealfortegnelsen og ekspropriationsplanen skal bl.a. indeholde oplysning om den omtrentlige størrelse af de berørte arealer og en kort angivelse af de ændringer i de be-stående forhold, som ekspropriationen vil medføre for ejendommene.

Stk. 3. Kommunalbestyrelsen skal med mindst 4 ugers varsel offentlig-gøre tid og sted for besigtigelsesforretningen samt offentliggøre arealfor-tegnelsen og ekspropriationsplanen.

Stk. 4. Kommunalbestyrelsen skal med mindst 4 ugers varsel skriftligt indkalde de ejere og brugere, som fremgår af arealfortegnelsen, og andre, der må skønnes at have en retlig interesse i sagen. Den del af arealforteg-nelsen, der vedrører den pågældende ejers eller brugers ejendom, skal ved-lægges, og det skal oplyses, hvor ekspropriationsplanen er offentliggjort.

§ 28. Besigtigelsesforretningen skal ledes af et medlem af kommunalbe-styrelsen.

Stk. 2. Kommunalbestyrelsen skal ved besigtigelsesforretningen rede-gøre for den planlagte ekspropriation og dens omfang. Der skal over for hver enkelt fremmødt redegøres for, hvordan de planlagte foranstaltninger vil berøre vedkommendes ejendom eller rettigheder, herunder hvordan ad-gangsforhold og afskårne arealer skal reguleres. Kommunalbestyrelsen skal føre forhandlingsprotokol.

Stk. 3. Kommunalbestyrelsen kan under besigtigelsesforretningen fremsætte forslag til erstatningens fastsættelse. Aftaler, der indgås under besigtigelsesforretningen om erstatningens størrelse eller andre forhold i forbindelse med den planlagte ekspropriation, skal indføres i forhandlingsprotokollen. Forslag til erstatningens fastsættelse fremsættes under forbehold for ekspropriationens gennemførelse og kommunalbestyrelsens endelige godkendelse. Det samme gælder andre aftaler indgået under besigtigelsesforretningen.

Stk. 4. Ejere, brugere eller andre, der direkte eller indirekte berøres af den planlagte ekspropriation, har ret til under besigtigelsesforretningen, eller inden for en frist på 4 uger efter afholdelsen af besigtigelsesforretningen at fremkomme med bemærkninger til den planlagte ekspropriation, til at fremsætte forslag til ændringer og til at fremsætte de synspunkter, som de mener bør have indflydelse på erstatningens fastsættelse.

Kapitel 10

Ekspropriationsafgørelsen

§ 29. Kommunalbestyrelsen kan træffe ekspropriationsafgørelse, når fristen efter § 28, stk. 4, er udløbet, jf. dog stk. 2.

Stk. 2. Ekspropriationsafgørelse kan træffes inden udløbet af den i § 28, stk. 4, nævnte frist, hvis ekspropriationen må anses for ubetydelig i forhold til den berørte ejendoms størrelse og værdi, og der under besigtigelsesforretningen er opnået tilslutning fra samtlige berørte ejere, brugere og andre, der direkte eller indirekte berøres af den planlagte ekspropriation.

Stk. 3. Ekspropriationen og foranstaltninger til dens gennemførelse må ikke iværksættes før udløbet af en lovbestemt frist for klage over ekspropriationsafgørelsen, medmindre dette er accepteret af de berørte ejere og brugere, eller medmindre andet følger af anden lovgivning.

Kapitel 11

Erstatningens fastsættelse og taksation

§ 30. Kommunalbestyrelsen kan i forbindelse med meddelelsen af ekspropriationsafgørelsen fremsætte forslag til erstatning, hvis der ikke inden ekspropriationsafgørelsen er indgået aftale om erstatningens størrelse. Kommunalbestyrelsen fastsætter en frist for accept af erstatningsforslaget på mindst 4 uger. Forslaget skal indeholde oplysning om, at erstatningen vil blive fastsat af vedkommende taksationskommission, hvis erstatningsforslaget ikke accepteres.

Stk. 2. Fremsætter kommunalbestyrelsen ikke erstatningsforslag, skal kommunalbestyrelsen i forbindelse med meddelelsen af ekspropriationsafgørelsen oplyse om, at sagen indbringes for vedkommende taksationskommission.

Stk. 3. Erstatninger, der fastsættes pr. arealenhed, opgøres på grundlag af et areal, der er beregnet ud fra ekspropriationsplanen. Udviser den endelige arealopmåling et større areal, skal erstatningen reguleres i overensstemmelse hermed.

§ 31. Er der ikke enighed om erstatningens fastsættelse eller forhold nævnt i § 3, skal kommunalbestyrelsen indbringe spørgsmålet for taksationskommissionen til afgørelse.

Stk. 2. Kommunalbestyrelsen skal indbringe erstatningsspørgsmålet for vedkommende taksationskommission senest 8 uger efter, at ekspropriationsafgørelsen er meddelt. Er ekspropriationsafgørelsen påklaget, skal indbringelse ske senest 4 uger efter endelig afgørelse i klagesagen.

§ 32. Taksationskommissionen indkalder skriftligt parterne til møde med mindst 4 ugers varsel.

Stk. 2. Under mødet oplyser taksationskommissionen de fremmødte om sagen. Parterne har herefter adgang til over for kommissionen at fremsætte deres synspunkter vedrørende erstatningens fastsættelse.

Stk. 3. Taksationskommissionen træffer afgørelse om erstatningens størrelse. Afgørelsen skal være begrundet og særligt angive kommissionens stilling til de af parterne påberåbte omstændigheder. I afgørelsen skal angives det eksproprieredes værdi. Ved rådighedsindskrænkninger angives den værdiforringelse, der påføres ejendommen. Ydes der erstatning for andre ulemper, der påføres ejeren af ejendommen eller andre, skal denne erstatning angives med en særlig post.

Stk. 4. Erstatningsfastsættelsen kan ske med angivelse af vilkår, når ganske særlige omstændigheder tilsiger det.

Stk. 5. Erstatningsfastsættelsen kan udskydes, når ganske særlige omstændigheder tilsiger det, dog ikke længere end til tidspunktet for anlæggets fuldførelse. Hvis ejeren af en ejendom anmoder om det, skal erstatning for arealafståelse altid fastsættes straks.

Afsnit IV

Andre krav og efterfølgende ændringer

Kapitel 12

Erstatningskrav, der ikke støttes på ekspropriation

§ 33. En ekspropriationskommission eller taksationskommission, der allerede er sammensat med henblik på behandling af sager vedrørende et konkret ekspropriationsanlæg, kan behandle sager om erstatningskrav, der rejses mod anlægsmyndigheden i anledning af anlægget. Kommissionens forperson kan afvise sagen, hvis forpersonen ikke anser sagen for egnet til behandling ved kommissionen.

Stk. 2. Anmodning om behandling af en sag efter stk. 1 skal fremsættes over for vedkommende kommissarius, når der er sammensat en ekspropriationskommission med henblik på behandling af sager vedrørende det pågældende anlæg efter reglerne i afsnit II. Optages sagen til realitetsbehandling, finder bestemmelserne i §§ 23 og 35 anvendelse med de fornødne lempelser.

Stk. 3. Anmodning om behandling af en sag efter stk. 1 skal fremsættes over for vedkommende kommunalbestyrelse, når der er sammensat en taksationskommission med henblik på behandling af sager vedrørende det pågældende anlæg efter reglerne i afsnit III. Kommunalbestyrelsen skal, medmindre kravet imødekommes, forelægge sagen for vedkommende taksationskommission. Optages sagen til realitetsbehandling, finder bestemmelserne i §§ 32 og 35 anvendelse med de fornødne lempelser.

Stk. 4. Anmodninger efter stk. 2 og 3 kan kun behandles, hvis de er kommet frem til vedkommende kommissarius eller kommunalbestyrelse inden et år efter anlæggets fuldførelse.

Kapitel 13

Efterfølgende ændringer og erstatningskrav

§ 34. Ekspropriationskommissionen kan, efter at der er foretaget ekspropriation efter afsnit II, efter anmodning fra anlægsmyndigheden behandle spørgsmål om afvigelser fra det vedtagne projekt, der opstår i forbindelse med den nærmere gennemførelse af projektet.

Stk. 2. Ekspropriationskommissionen kan, efter at der er foretaget ekspropriation efter afsnit II, efter anmodning fra ejeren af en ejendom, som er omfattet af ekspropriationen, behandle spørgsmål om erstatning, som ikke har været behandlet af kommissionen, eller spørgsmål om forhøjelse af en tilkendt erstatning som følge af væsentlige ændringer i grundlaget for erstatningsfastsættelsen.

Stk. 3. Anmodninger efter stk. 1 og 2 skal fremsættes over for vedkommende kommissarius, der beslutter, om der er tilstrækkeligt grundlag for at forelægge sagen for ekspropriationskommissionen. Optages sagen til

realitetsbehandling indkaldes med mindst 4 ugers varsel sagens parter samt de personer og myndigheder, som kommissarius anser for interesseret i det pågældende spørgsmål til kommissionsmøder til behandling af spørgsmålet. Bestemmelserne i §§ 20, 23 og 35 finder anvendelse med fornødne lempelser.

Stk. 4. Anmodninger efter stk. 2 kan kun behandles, hvis de er kommet frem til vedkommende kommissarius inden et år efter anlæggets fuldførelse.

Stk. 5. En ekspropriationskommission kan i forbindelse med den nærmere gennemførelse af et tidligere vedtaget projekt godkende aftaler mellem parterne om gennemførelse om mindre afvigelser fra det vedtagne projekt og erstatningen herfor.

Afsnit V

Klage og domstolsprøvelse

Kapitel 14

Klage til taksationsklagenævn

§ 35. Der kan klages til vedkommende taksationsklagenævn over ekspropriationskommissioners og taksationskommissioners afgørelser om:

- 1) fastsættelse af erstatning,
- 2) forhold som nævnt i § 3 og
- 3) tildeling af godtgørelse for udgifter til sagkyndig bistand efter § 43.

Stk. 2. Klage skal indgives til forpersonen for den kommission, der har truffet afgørelsen, inden 4 uger efter, at afgørelsen er meddelt. Vedkommende forperson skal senest 4 uger efter modtagelsen af klagen fremsende denne til vedkommende taksationsklagenævn. En forperson for vedkommende taksationsklagenævn kan efter indhentet udtalelse fra den anden part se bort fra en overskridelse af klagefristen, hvis særlige grunde taler herfor.

Stk. 3. For taksationsklagenævnets arbejde gælder § 32 tilsvarende.

Kapitel 15

Domstolsprøvelse

§ 36. Sag om lovligheden af ekspropriation, der er gennemført efter reglerne i afsnit II, skal indbringes for domstolene inden 6 måneder efter, at ekspropriationsafgørelsen er meddelt, medmindre andet er fastsat i den lov, der hjemler indgrebet.

Stk. 2. Sag om erstatningsfastsættelse i forbindelse med ekspropriation, der er gennemført efter reglerne i afsnit III, skal indbringes for domstolene inden 6 måneder efter, at erstatningsafgørelsen er meddelt, medmindre andet er fastsat i den lov, der hjemler indgrebet.

Stk. 3. Sag om forhold, der kan behandles af et taksationsklagenævn efter § 35, kan ikke indbringes for domstolene, før denne klagemulighed er udnyttet, og sagen skal indbringes for domstolene inden 6 måneder efter, at taksationsklagenævnets afgørelse er meddelt, medmindre andet er fastsat i den lov, der hjemler indgrebet.

Kapitel VI

Afsluttende bestemmelser

Kapitel 16

Erstatningens udbetaling

§ 37. Kommissarius skal i forbindelse med ekspropriationer gennemført efter afsnit II træffe afgørelse om erstatningens fordeling mellem rettighedshavere og uden unødigt ophold udbetale erstatningen, når der er truffet endelig administrativ afgørelse om erstatningen. For panthavernes vedkommende er prioritetsordenen afgørende.

Stk. 2. En erstatning kan udbetales uden samtykke fra panthaverne, når kommissarius skønner, at ekspropriationsindgrebet i forhold til ejendommens størrelse og værdi er ubetydeligt og ikke indebærer nogen fare for pantsikkerheden.

§ 38. Kommunalbestyrelsen skal ved ekspropriationer gennemført efter afsnit III uden unødigt ophold udbetale erstatningen til de berettigede, når der er truffet endelig administrativ afgørelse om erstatningen.

Stk. 2. Panthavere og andre rettighedshavere, hvis ret er tinglyst, inden ekspropriationen er tinglyst, kan i prioritetsorden kræve erstatningen udbetalt. Kommunalbestyrelsen skal oplyse eventuelle panthavere eller andre rettighedshavere om denne ret.

Stk. 3. Uanset stk. 2 kan kommunalbestyrelsen udbetale erstatningen til ejeren af ejendommen uden samtykke fra panthavere eller andre rettighedshavere, når kommunalbestyrelsen skønner, at ekspropriationen i forhold til ejendommens størrelse og værdi er ubetydelig og ikke indebærer nogen fare for pantsikkerheden.

§ 39. Erstatningsbeløb forrentes fra datoen for afgørelsen om ekspropriation. Når særlige omstændigheder taler for det, kan et andet begyndelsestidspunkt fastsættes. Forrentningen sker med en årlig rente, der svarer til den af Danmarks Nationalbank fastsatte diskonto på tidspunktet for ekspropriationsafgørelsen. Erstatningsbeløb på 1.000 kr. eller derunder forrentes ikke.

Kapitel 17

Landinspektører og matrikulære forhold m.v.

§ 40. Kommissarierne udpeger en eller flere ledende landinspektører, der bistår ekspropriationskommissionerne, taksationsklagenævnene og anlægsmyndighederne i forbindelse med sager, der behandles efter afsnit II.

Stk. 2. Den enkelte kommunalbestyrelse udpeger en landinspektør, der bistår taksationskommissionerne og taksationsklagenævnene i forbindelse med sager, der behandles efter afsnit III. Taksationskommissionens eller taksationsklagenævnets forperson kan beslutte, at der ikke skal udpeges en landinspektør, hvis det vurderes at være uden betydning for sagen.

Stk. 3. Matrikulære berigtigelser i forbindelse med sager, der er behandlet efter afsnit II, skal være anmeldt af vedkommende ledende landinspektør til Geodatastyrelsen senest 6 måneder efter anlægsmyndighedens færdigmelding til den ledende landinspektør af det pågældende anlæg til matrikulær berigtigelse. Anlægsmyndigheden kan vælge at melde dele af et anlæg færdigt til matrikulær berigtigelse.

Stk. 4. Transportministeren kan fastsætte nærmere regler for landinspektørers virksomhed i forbindelse med sager, der behandles efter denne lov, og om fremme og berigtigelse af ekspropriationer, der er gennemført efter afsnit II.

§ 41. Justitsministeren kan fastsætte nærmere regler om fremgangsmåden ved tinglysningsmæssige ændringer, der skal gennemføres som følge af ekspropriationer.

Kapitel 18

Sagsomkostninger m.v.

§ 42. Transportministeren fastsætter regler om, i hvilket omfang anlægsmyndighederne skal dække udgifterne ved behandling af sager efter denne lov.

§ 43. Ekspropriationskommissioner, taksationskommissioner og taksationsklagenævn kan pålægge anlægsmyndigheden at betale en passende godtgørelse, når en part har haft nødvendige udgifter til sagkyndig bistand.

Kapitel 19

Fravigelse af regler om offentliggørelse m.v.

§ 44. Transportministeren kan i forbindelse med sager, der gennemføres efter afsnit II, i særlige tilfælde fravige reglerne i § 19, stk. 2 og 3, og § 23, stk. 2 og 3, § 27, stk. 3, § 32, stk. 1, om bekendtgørelse af møder, offentliggørelse af planer m.v., hvis hensynet til nationale forsvarsformål eller civile beredskabsformål kræver det.

Kapitel 20

Straf

§ 45. Den, der forsætligt borttager, forvansker eller beskadiger afmærkninger, som er foretaget i forbindelse med forberedende undersøgelser efter § 4, straffes med bøde, medmindre strengere straf er forskyldt efter anden lovgivning.

Kapitel 21

Ikrafttrædelses- og overgangsbestemmelser m.v.

§ 46. Loven træder i kraft den 1. juli 2027.

Stk. 2. Lov om fremgangsmåden ved ekspropriation vedrørende fast ejendom, jf. lovbekendtgørelse nr. 386 af 13. april 2023, ophæves.

Stk. 3. Loven finder ikke anvendelse for ekspropriationer og taksationer, som er under behandling før lovens ikrafttræden. For sådanne finder de hidtil gældende regler i lov om fremgangsmåden ved ekspropriation vedrørende fast ejendom, jf. lovbekendtgørelse nr. 386 af 13. april 2023, og kapitel 10 i lov om offentlige veje mv., jf. lovbekendtgørelse nr. 435 af 24. april 2024 anvendelse.

Stk. 4. Administrative forskrifter udstedt i medfør af lov om fremgangsmåden ved ekspropriation vedrørende fast ejendom, jf. lovbekendtgørelse nr. 386 af 13. april 2023, og administrative forskrifter fastsat i medfør reglerne i kapitel 10 i offentlige veje m.v., jf. lovbekendtgørelse nr. 435 af 24. april 2024, forbliver i kraft, indtil de ophæves eller afløses af forskrifter udstedt i medfør af denne lov.

§ 47. Loven gælder ikke for Færøerne og Grønland.

UDKAST

Bemærkninger til lovforslaget

Almindelige bemærkninger

Indhold

1.	Indledning.....	22
2.	Baggrund	25
2.1.	De gældende ekspropriationsprocesregler	25
2.1.1.	Ekspropriationsprocesloven	25
2.1.2.	Vejlovens kapitel 10	26
2.2.	Hidtidige overvejelser om ændring af de gældende ekspropriationsprocesregler	27
3.	Ny ekspropriationsproceslov.....	29
3.1.	Lovforslagets opbygning	30
3.2.	Anvendelsesområdet	31
3.2.1.	Gældende ret	31
3.2.2.	Transportministeriets overvejelser og den foreslåede ordning 32	
3.3.	Ekspropriationens omfang og retsvirkninger.....	35
3.3.1.	Gældende ret	35
3.3.2.	Transportministeriets overvejelser og den foreslåede ordning 36	
3.4.	Erstatningsprincipper	36
3.4.1.	Gældende ret	36
3.4.2.	Transportministeriets overvejelser og den foreslåede ordning 38	
3.5.	Myndigheder	39
3.5.1.	Gældende ret	39
3.5.2.	Transportministeriets overvejelser og den foreslåede ordning 42	
3.6.	Myndighedernes sammensætning m.v.....	46
3.6.1.	Gældende ret	46
3.6.2.	Transportministeriets overvejelser og den foreslåede ordning 48	

3.7.	Udpegning af forpersoner og medlemmer, funktionsperiode og fratræden.....	50
3.7.1.	Gældende ret.....	50
3.7.2.	Transportministeriets overvejelser og den foreslåede ordning52	
3.8.	Sekretariatsbetjeningen af myndigheder, der nedsættes efter ekspropriationsprocesreglerne.....	54
3.8.1.	Gældende ret.....	54
3.8.2.	Transportministeriets overvejelser og den foreslåede ordning55	
3.9.	Ekspropriationsprocessen	55
3.9.1.	Ekspropriation ved kommission	55
3.9.2.	Ekspropriation ved kommunalbestyrelse	58
3.10.	Erstatningsfastsættelse	60
3.10.1.	Erstatningsfastsættelse i forbindelse med ekspropriation ved kommission	60
3.10.2.	Erstatningsfastsættelse i forbindelse med ekspropriation ved kommunalbestyrelse	61
3.11.	Klage over erstatningsfastsættelse m.v.	62
3.11.1.	Gældende ret	62
3.11.2.	Transportministeriets overvejelser og den foreslåede ordning 62	
3.12.	Kompetence til forpersoner til at træffe afgørelse, , afgørelse af sager på skriftligt grundlag og godkendelse af aftaler mellem parterne 63	
3.12.1.	Gældende ret	63
3.12.2.	Transportministeriets overvejelser og den foreslåede ordning 64	
3.13.	Godkendelse af aftaler mellem parterne	64
3.13.1.	Gældende ret	65
3.13.2.	Transportministeriets overvejelser og den foreslåede ordning 65	
3.14.	Erstatningskrav, der ikke støttes på ekspropriation	65
3.14.1.	Gældende ret	65

3.14.2. Transportministeriets overvejelser og den foreslåede ordning	67
3.15. Ændringer i et vedtaget projekt eller i grundlaget for en tilkendt erstatning	67
3.15.1. Gældende ret	67
3.15.2. Transportministeriets overvejelser og den foreslåede ordning	68
3.16. Klage over ekspropriationsindgrebs lovlighed	69
3.16.1. Gældende ret	69
3.16.2. Transportministeriets overvejelser og den foreslåede ordning	70
3.17. Domstolsprøvelse.....	70
3.17.1. Gældende ret	70
3.17.2. Transportministeriets overvejelser og den foreslåede ordning	71
3.18. Godtgørelse til borgere for sagkyndig bistand.....	72
3.18.1. Gældende ret	72
3.18.2. Transportministeriets overvejelser og den foreslåede ordning	72
3.19. Matrikulære og tinglysningsmæssige forhold.....	73
3.19.1. Gældende ret	73
3.19.2. Transportministeriets overvejelser og den foreslåede ordning	74
3.20. Forberedelsen af ekspropriationssager.....	75
3.20.1. Gældende ret	75
3.20.2. Transportministeriets overvejelser og den foreslåede ordning	76
3.21. Honorarer til forpersoner, medlemmer og sekretærer.....	76
3.21.1. Gældende ret	76
3.21.2. Transportministeriets overvejelser og den foreslåede ordning	77
3.22. Finansiering af sagsbehandlingsudgifter.....	77
3.22.1. Gældende ret	77

3.22.2. Transportministeriets overvejelser og den foreslåede ordning 78

4. Økonomiske konsekvenser og implementeringskonsekvenser for det offentlige	80
5. Økonomiske og administrative konsekvenser for erhvervslivet m.v.	80
6. Administrative konsekvenser for borgerne	81
7. Klimamæssige konsekvenser	81
8. Miljø- og naturmæssige konsekvenser	81
9. Forholdet til EU-retten	81
10. Hørte myndigheder og organisationer m.v.....	81
<i>Til § 1</i>	<i>83</i>
<i>Til § 2</i>	<i>86</i>
<i>Til § 3</i>	<i>88</i>
<i>Til § 4</i>	<i>90</i>
<i>Til § 5</i>	<i>93</i>
<i>Til § 6</i>	<i>97</i>
<i>Til § 7</i>	<i>99</i>
<i>Til § 8</i>	<i>101</i>
<i>Til § 9</i>	<i>102</i>
<i>Til § 10</i>	<i>102</i>
<i>Til § 11</i>	<i>103</i>
<i>Til § 12</i>	<i>104</i>
<i>Til § 13</i>	<i>105</i>
<i>Til § 14</i>	<i>106</i>
<i>Til § 15</i>	<i>107</i>
<i>Til § 16</i>	<i>108</i>
<i>Til § 17</i>	<i>109</i>
<i>Til § 18</i>	<i>110</i>
<i>Til § 19</i>	<i>112</i>
<i>Til § 20</i>	<i>113</i>
<i>Til § 21</i>	<i>116</i>
<i>Til § 22</i>	<i>117</i>

<i>Til § 23</i>	118
<i>Til § 24</i>	120
<i>Til § 25</i>	122
<i>Til § 26</i>	123
<i>Til § 27</i>	123
<i>Til § 28</i>	125
<i>Til § 29</i>	126
<i>Til § 30</i>	128
<i>Til § 31</i>	129
<i>Til § 32</i>	130
<i>Til § 33</i>	132
<i>Til § 34</i>	137
<i>Til § 35</i>	140
<i>Til § 36</i>	143
<i>Til § 37</i>	145
<i>Til § 38</i>	146
<i>Til § 39</i>	147
<i>Til § 40</i>	148
<i>Til § 41</i>	150
<i>Til § 42</i>	151
<i>Til § 43</i>	152
<i>Til § 44</i>	153
<i>Til § 45</i>	154
<i>Til § 46</i>	155
<i>Til § 47</i>	155
<i>Til § 48</i>	156

1. Indledning

Ekspropriation af fast ejendom er indgribende for de borgere og virksomheder m.fl., som ekspropriationen retter sig imod.

Gennemførelse af ekspropriation af fast ejendom kan imidlertid være én af forudsætningerne for, at der kan gennemføres anlægsprojekter til gavn for samfundet. Formålet med ekspropriation er at sikre, at anlægsmyndigheden har de fornødne rettigheder over de arealer, som skal anvendes i forbindelse med anlægget. Det vil således f.eks. kunne være nødvendigt, at anlægsmyndigheden – midlertidigt eller permanent – overtager arealer, der tilhører andre.

Ifølge grundlovens § 73 kan ekspropriation kun ske med hjemmel i lov, og kun hvis almene samfundshensyn (almenvællet) kræver det og mod fuldstændig erstatning.

Hjemler til at ekspropriere rettigheder over fast ejendom findes i en lang række love på flere ministerområder, f.eks. i vejloven og jernbaneloven på Transportministeriets område, planloven på By-, Land- og Kirkeministeries område, miljøbeskyttelsesloven på Miljø- og Ligestillingsministeriets område og i beredskabsloven, der henhører under Ministeriet for Samfundssikkerhed og Beredskab.

De materielle regler suppleres af ekspropriationsprocesreglerne på Transportministeriets område, der indeholder regler om, hvorledes behandlingen af sager om ekspropriation af fast ejendom skal foregå.

Formålet med de ekspropriationsprocesretlige regler er at sikre, at de konkrete ekspropriationsbeslutninger, der træffes, er materielt rigtige, herunder at der foreligger fornøden hjemmel til ekspropriationsindgrebet, og at der i overensstemmelse med grundlovens § 73 gives fuld erstatning til dem, hvis rettigheder over fast ejendom eksproprieres.

Procesreglerne findes i dag i lov om fremgangsmåden ved ekspropriation af fast ejendom, jf. lovbekendtgørelse nr. 386 af 13. april 2023 (ekspropriationsprocesloven), og kapitel 10 i lov om offentlige veje m.v., jf. lovbekendtgørelse nr. 435 af 24. april 2024 (vejloven).

Det foreliggende lovforslag har som hovedformål at samle de gældende generelle procesregler vedrørende ekspropriation af fast ejendom i én samlet ekspropriationsproceslov. Dermed gøres reglerne mere overskuelige for både borgere, virksomheder og for de anlægsmyndigheder, der eksproprieres til fordel for.

Der kan på konkrete områder være fastsat særlige ekspropriationsprocesregler. Som eksempel herpå kan nævnes de særlige regler, der gælder i forbindelse med ekspropriation til brug for udførelsen af civile beredskabsopgaver og til brug for redningsberedskabet, jf. bekendtgørelse nr. 77 af 1. februar 1995 om ekspropriation til brug for udførelsen af civile beredskabsopgaver og bekendtgørelse nr. 787 af 28. august 1996 om ekspropriation til brug for redningsberedskabet. Sådanne regler på konkrete områder berøres ikke af forslaget.

Med forslaget til ny ekspropriationsproceslov opretholdes den gældende retstilstand efter ekspropriationsprocesloven og vejlovens ekspropriationsprocesregler som altovervejende udgangspunkt. Procesreglerne foreslås i forbindelse med sammenskrivningen dog sprogligt ensrettet og moderniseret. Der er ikke i den forbindelse tilsigtet nogen realitetsændringer, medmindre andet fremgår udtrykkeligt af lovforslaget. I den forbindelse foreslås betegnelsen ”formand” erstattet med det kønsneutrale ”forperson”. I beskrivelsen af gældende ret anvendes betegnelsen ”formand” i overensstemmelse med terminologien i de gældende regler.

Den *materielle* hjemmel til ekspropriationsindgreb vil som hidtil skulle findes i anden lovgivning på de enkelte ministeriers områder.

Også materielle regler om anden kompensation end erstatning for ekspropriation, f.eks. regler om kompensation for støjgener og om genhusning, jf. lov om en Cityring, jf. lovbekendtgørelse nr. 1939 af 30. september 2025, vil som hidtil skulle findes i anden lovgivning, således at der ved fastsættelsen af reglerne kan tages højde for de specifikke forhold på det pågældende område, der kan udgøre en gene for de berørte borgere og virksomheder.

Det foreslås at forenkle organiseringen af de myndigheder, der behandler klager over ekspropriations- og taksationsmyndighedernes afgørelser om erstatning for ekspropriation. Det foreslås konkret at erstatte de nuværende tre statslige taksationskommissioner og syv kommunale overtaksationskommissioner med to taksationsklagenævn, der dækker henholdsvis Jylland og Øerne. Taksationsklagenævnene vil skulle behandle klager over den erstatning, der er fastsat i forbindelse med ekspropriationer, der er gennemført af både ekspropriationskommissioner og kommunalbestyrelser.

Etableringen af taksationsklagenævn og reduktionen af antallet af myndigheder vil kunne medvirke til i højere grad end i dag at sikre ensartethed i

erstatningsfastsættelsen på tværs af landet i forbindelse med både statslige og kommunale ekspropriationer. Forenklingen vil samtidig kunne medvirke til at effektivisere og smidiggøre behandlingen af klagesager vedrørende erstatningsfastsættelse, hvilket vil kunne føre til kortere sagsbehandlingstider. Begge dele vil være til gavn for berørte borgere, virksomheder og anlægsmyndigheder.

Taksationsklagenævnene foreslås sammensat på samme måde som de eksisterende taksations- og overtaksationskommissioner, herunder hvad angår lokal repræsentation, ligesom sagerne vil skulle behandles efter procedurer svarende til dem, der gælder i dag.

Taksationsklagenævnenes afgørelser om erstatning for ekspropriation vil være administrative afgørelser, der kan indbringes for domstolene af både anlægsmyndigheder og de berørte borgere. Det er dog forventningen, at den ændrede klagestruktur kan medvirke til at reducere behovet for domstolsprøvelse af erstatningsfastsættelse i forbindelse med ekspropriation, der kan være belastende for borgere og virksomheder.

Det bemærkes, at der samtidig med dette lovforslag fremsættes et følgelovforslag – forslag til lov om ændring af lov om offentlige veje m.v., jernbaneloven og forskellige love, jf. lovforslag nr. L xx – som bl.a. indeholder forslag til konsekvensændringer af en lang række love på såvel transportministerens som andre ministres områder i lyset af nærværende forslag til ny ekspropriationsproceslov.

2. Baggrund

2.1. De gældende ekspropriationsprocesregler

De gældende regler om sagsgangen i ekspropriationssager er i dag som nævnt i punkt 1 indeholdt i ekspropriationsprocesloven og kapitel 10 i vejloven.

2.1.1. Ekspropriationsprocesloven

Den gældende ekspropriationsproceslov udspringer af et arbejde, der blev udført af en kommission nedsat af Ministeriet for Offentlige Arbejder (nu Transportministeriet) i 1956. Kommissionens opgave var at undersøge de dagældende regler om fremgangsmåden ved ekspropriation og fremkomme med forslag til en generel lovgivning på området.

På tidspunktet for kommissionens arbejde var regler om ekspropriationsproces spredt i forskellige regelsæt, hvoraf det vigtigste var forordning af 5. marts 1845 om de regler, som bliver at iagttage med hensyn til grundafståelser m.m. i anledning af jernbaneanlæg i Danmark.

Kommissionen afgav i 1963 sin første betænkning vedrørende gennemgang af ekspropriationslovgivningen (betænkning 330/1963).

Kommissionens betænkning indeholdt bl.a. et udkast til forslag til lov om fremgangsmåden ved ekspropriation af fast ejendom, jf. betænkningens afsnit 6.

Udkastet lå til grund for det forslag til lov om fremgangsmåden ved ekspropriation vedrørende fast ejendom, som ministeren for offentlige arbejder fremsatte for Folketinget i 1964, jf. Folketingstidende 1963-64, 1. samling, tillæg A, spalte 785 ff. Lovforslaget blev vedtaget og stadfæstet som lov nr. 186 af 4. juni 1964 om fremgangsmåden ved ekspropriation vedrørende fast ejendom.

Reglerne i 1964-loven er i al væsentlighed fortsat gældende. Der er således efterfølgende kun gennemført få ændringer af loven.

Procesreglerne i den gældende ekspropriationsproceslov gælder som udgangspunkt for ekspropriation af fast ejendom til alle typer af anlægsprojekter, der gennemføres af staten og såkaldt koncessionerede selskaber, dvs. selskaber, der har eneret på det område, hvor de udøver deres virksomhed.

2.1.2. Vejlovens kapitel 10

De nuværende regler i vejlovens kapitel 10 er en delvis videreførelse af reglerne i kapitel II om ekspropriation og taksation i lov nr. 95 af 29. marts 1957 om bestyrelsen af de offentlige veje (vejbestyrelsesloven).

Vejbestyrelsesloven blev udarbejdet på grundlag af et lovudkast, som var indeholdt i betænkning nr. 117/1955 om de offentlige vejes bestyrelse afgivet af vejlovsudvalget nedsat af Ministeriet for Offentlige Arbejder i 1951. Forslag til vejbestyrelsesloven blev fremsat for Folketinget i 1956, jf. Folketingstidende 1956-57 (1. samling), tillæg A, spalte 463 f.

I 1971 afgav den kommission, som Ministeriet for Offentlige Arbejder nedsatte i 1956, sin anden betænkning vedrørende gennemgang af

ekspropriationslovgivningen (betænkning nr. 595/1971). Betænkningen fokuserede på kommunalbestyrelsens ekspropriationer og indeholdt ligesom den første delbetænkning et lovudkast. Udkastet blev imidlertid ikke lagt til grund for en revision af lovgivningen.

I 1971 blev bestemmelserne i vejbestyrelseslovens kapitel II om ekspropriation og taksation foreslået indarbejdet i den dagældende vejlov som kapitel 5, jf. Folketingstidende 1971-72, tillæg A, spalte 1105 ff. Lovforslaget blev vedtaget og stadfæstet som lov nr. 286 af 7. juni 1972. Reglerne blev – ud over en sproglig modernisering – bl.a. ændret således, at berørte lodsejere skulle inddrages på en åstedsforretning, før kommunalbestyrelsen kunne træffe beslutning om ekspropriation.

Reglerne blev i 2014 videreført i den gældende vejlovs kapitel 10, og de står i al væsentlighed uændrede siden 1972, idet d

Hidtidige overvejelser om ændring af de g e dog blev sprogligt moderniseret med 2014-vejloven, jf. lov nr. 1520 af 27. december 2014.

Procesreglerne i vejlovens kapitel 10 finder efter deres ordlyd anvendelse på ekspropriation til vejanlæg – først og fremmest kommunale, men i et vist omfang også statslige. Reglerne finder også anvendelse i forbindelse med andre indgreb efter vejloven, f.eks. pålæg af vejbyggelinjer.

Vejlovens procesregler finder tilsvarende anvendelse på en række områder uden for vejområdet – f.eks. på planlovens område – idet der i anden lovgivning i meget vidt omfang henvises til vejlovens ekspropriationsprocesregler.

2.2. Gældende ekspropriationsprocesregler

I 2018 afgav Ekspropriationsudvalget, der blev nedsat af erhvervsministeren den 15. maj 2017, betænkning nr. 1569/2018 om ekspropriation efter planloven.

Betænkningen indeholder otte anbefalinger, hvoraf fem er gennemført.

De tre anbefalinger, der endnu ikke er gennemført, er udvalgets anbefaling 5, 6 og 8, som citeres i det følgende:

Anbefaling 5: ”Der arbejdes videre på at indføre en model for ekspropriation efter planloven, hvor kommunen træffer afgørelse om ekspropriation, og en ekspropriationskommission træffer afgørelse om erstatning, hvorefter kommunen sender de to afgørelser samlet til borgeren, så de fremstår som en helhed, der herefter kan påklages til én administrativ klageinstans og derefter domstolene [...]. Udvalget anbefaler, at de nærmere detaljer for en sådan model fastlægges i det lovforberedende arbejde. Det anbefales i den forbindelse, at der igangsættes samlede overvejelser vedrørende håndtering af kommunale ekspropriationssager generelt, herunder taksationssystemet.”

Anbefaling 6: ”Der igangsættes et lovforberedende arbejde med henblik på at samle de processuelle regler for ekspropriation i en ny ekspropriationsproceslov.”

Anbefaling 8: ”Muligheden for passende godtgørelse for borgerens udgifter til sagkyndig bistand i ekspropriationssager overvejes nærmere. Det kan for eksempel være ved at indføre hjemmel til, at kommunerne kan tildele borgeren sådan godtgørelse i komplicerede sager.”

Transportministeriet igangsatte med udgangspunkt i de nævnte anbefalinger et lovforberedende arbejde og sendte den 22. september 2021 et udkast til en ny ekspropriationsproceslov i høring blandt et større antal interessenter. Med udkastet blev der lagt op til en sammenskrivning af procesreglerne i ekspropriationsprocesloven og vejloven. Endvidere indeholdt udkastet et forslag til en generel model for den kommunale ekspropriationsproces svarende til den model, som Ekspropriationsudvalget havde anbefalet indført på planlovens område.

På baggrund af svarene på interessenthøringen besluttede Transportministeriet at genoverveje udformningen af en ny samlet ekspropriationsproceslov, herunder bestemmelserne om den fremtidige organisering af ekspropriationsprocessen.

Den 9. november 2021 stillede Venstre beslutningsforslag B 31 om styrket retssikkerhed ved ekspropriation m.v., jf. Folketingstidende 2021-22, tillæg A, B 31 som fremsat. Forslaget havde til formål at sikre, at der blev fremsat forslag til ændring af gældende love, så processer i forbindelse med offentlige myndigheders indgreb i eller omkring borgeres ejendom og virksomhed samles, forenkles og ensartes, så borgernes retssikkerhed styrkes.

Folketingets Retsudvalg afgav beretning over forslaget den 3. marts 2022, jf. Folketingstidende 2021-22, tillæg B, beretning over B 31.

Et flertal i udvalget (S, V, SF, EL, KF, DF, NB, IA, Simon Emil Ammitz-bøll-Bille (UFG) og Karina Adsbøl (UFG)) anerkendte i beretningen, at det offentlige i fremtiden skal løse mange opgaver som svar på samfundets fælles udfordringer, herunder både i forhold til udbygningen af vedvarende energi, klimasikring og udbygning af infrastruktur.

Flertallet anerkendte endvidere, at det offentlige i fremtiden skal kunne løse de udfordringer, som samfundet har, og at borgere og virksomheder, som bliver berørt i processen, skal tilgodeses. Det kræver ifølge flertallet et ensrettet, agilt system med klare og præcise retningslinjer for offentlige indgreb og borgeres rettigheder.

Flertallet noterede sig med tilfredshed transportministerens lovforberedende arbejde med henblik på at udarbejde en samlet ekspropriationsproceslov og en forsimplet klageadgang som anbefalet i Ekspropriationsudvalgets betænkning, jf. ovenfor.

Flertallet bemærkede endvidere, at det påbegyndte lovforberedende arbejde udelukkende omhandlede ekspropriationssager og ikke andre typer af offentlige indgreb, hvor borgere eller virksomheder oplever gener.

Nærværende forslag til ekspropriationsproceslov er et resultat af de overvejelser, der har været foretaget siden den nævnte interessenthøring.

Ekspropriationsudvalgets anbefalinger, beslutningsforslag B 31 og Retsudvalgets beretning over beslutningsforslaget er således indgået i overvejelserne.

3. Ny ekspropriationsproceslov

Som anført ovenfor har det foreliggende lovforslag som hovedformål at samle de nuværende ekspropriationsprocesregler i den gældende ekspropriationsproceslov og vejlovens kapitel 10 i én samlet ekspropriationsproceslov. Dermed gøres reglerne mere overskuelige for både borgere, virksomheder og for de anlægsmyndigheder, der eksproprieres til fordel for. Dermed imødekommes anbefaling 6 i Ekspropriationsudvalgets betænkning nr. 1569/2018.

Med forslaget til ny ekspropriationsproceslov videreføres den gældende retstilstand efter ekspropriationsprocesloven og vejlovens ekspropriationsprocesregler som altovervejende udgangspunkt.

3.1. Lovforslagets opbygning

De foreslåede procesregler er så vidt muligt struktureret sådan, at reglerne er opstillet kronologisk svarende til forløbet af ekspropriationsprocessen.

Processen vil efter forslaget skulle foregå enten efter reglerne i forslagens afsnit II (ekspropriation ved kommission) svarende til reglerne i den gældende ekspropriationsproceslov eller reglerne i forslagens afsnit III (ekspropriation ved kommunalbestyrelse) svarende til procesreglerne i vejlovens kapitel 10.

Forslagets afsnit I og IV indeholder bestemmelser, der er fælles for de to sæt af procesregler.

Loven foreslås struktureret således:

Afsnit I – Indledende bestemmelser

Kapitel 1 – Anvendelsesområde

Kapitel 2 – Ekspropriationens omfang og retsvirkninger

Kapitel 3 – Forberedende undersøgelser

Kapitel 4 – Myndigheder

Kapitel 5 – Myndighedernes sagsbehandling

Afsnit II – Ekspropriation ved kommission

Kapitel 6 – Sagens henvisning

Kapitel 7 – Besigtigelsesforretning

Kapitel 8 – Ekspropriationsforretning og taksation

Afsnit III – Ekspropriation ved kommunalbestyrelse

Kapitel 9 – Besigtigelsesforretning

Kapitel 10 – Ekspropriationsafgørelsen

Kapitel 11 – Erstatningens fastsættelse og taksation

Afsnit IV – Andre krav og efterfølgende ændringer

Kapitel 12 – Erstatningskrav, der ikke støttes på ekspropriation

Kapitel 13 – Efterfølgende ændringer og erstatningskrav

Afsnit V – Klage og domstolsprøvelse

Kapitel 14 – Klage til taksationsklagenævn

Kapitel 15 – Domstolsprøvelse

Afsnit VI – Afsluttende bestemmelser

Kapitel 16 – Erstatningens udbetaling

Kapitel 17 – Landinspektører og matrikulære forhold m.v.

Kapitel 18 – Vederlag, sagsomkostninger m.v.

Kapitel 19 – Fravigelse af regler om offentliggørelse m.v.

Kapitel 20 – Straf

Kapitel 21 – Ikrafttrædelses- og overgangsbestemmelser m.v.

3.2. Anvendelsesområdet

3.2.1. Gældende ret

Ekspropriationsprocesloven finder anvendelse på statens og koncessionerede selskabers ekspropriation af fast ejendom, når der i anden lovgivning er hjemlet ekspropriation til formålet.

Lovens genstand er således ekspropriation af *fast ejendom*, hvorimod ekspropriation af eksempelvis løsøre, patenter eller andre formuerettigheder falder udenfor, medmindre andet måtte følge af den lov, der hjemler det pågældende indgreb.

Lovens anvendelsesområde er efter lovens ordlyd begrænset til ekspropriationer, der gennemføres til fordel for *staten* eller *koncessionerede selskaber*.

Reglerne i ekspropriationsprocesloven anvendes også på ekspropriation foretaget af andre end de nævnte, hvis det følger af anden lovgivning. Der henvises i øvrigt i praksis oftest til procesreglerne i ekspropriationsprocesloven, når der i anden lovgivning gives staten og koncessionerede selskaber hjemmel til ekspropriation.

Betingelsen om, at *hjemlen skal findes i anden lovgivning*, er en følge af, at loven – som proceslov – ikke indeholder materielle regler om de formål, hvortil der kan ske ekspropriation. Loven foreskriver således kun, hvorledes sagsbehandlingen i forbindelse med de omhandlede ekspropriationer skal gennemføres.

Procesreglerne i vejlovens kapitel 10 finder efter deres ordlyd anvendelse på ekspropriation til vejanlæg. Sager vedrørende statslige vejanlæg behandles dog ifølge vejloven efter reglerne i ekspropriationsprocesloven. Transportministeren kan imidlertid bestemme, at ekspropriation til et statsligt vejanlæg skal ske ved kommunal foranstaltning efter vejlovens regler, eller – efter kommunens anmodning – at sager om ekspropriation til et kommunalt vejanlæg skal behandles efter ekspropriationsprocesloven. Vejlovens kapitel 10 kan således finde anvendelse på både kommunale og statslige ekspropriationer til *vejanlæg*.

I andre love er det fastsat, at procesreglerne i ekspropriationsprocesloven eller vejlovens kapitel 10 skal finde anvendelse i forbindelse med ekspropriation eller andre indgreb end ekspropriation efter de pågældende love.

Som eksempel på en bestemmelse, der fastsætter, at sager om ekspropriation skal gennemføres efter vejlovens procesregler kan nævnes § 47 i planloven.

Som eksempel på sidstnævnte henvisninger kan nævnes bestemmelser om erstatningsfastsættelse i forbindelse med påbud efter miljøbeskyttelseslovens § 24 a vedrørende eller forbud mod anvendelse af pesticider i boring-snære beskyttelsesområder (BNBO), jf. § 64 e i miljøbeskyttelsesloven.

Begrebet anlægsmyndighed anvendes i de gældende ekspropriationsprocesregler som betegnelse for den, der har hjemmel til at ekspropriere. Det er ikke afgørende, at der er tale om en forvaltningsmyndighed. Også selskaber, selvstændige offentlige virksomheder m.v. kan således være anlægsmyndigheder i ekspropriationsprocesreglernes forstand.

3.2.2. Transportministeriets overvejelser og den foreslåede ordning

Procesreglerne i ekspropriationsprocesloven og vejlovens kapitel 10 udspringer begge af et ønske om at skabe generelle regler om fremgangsmåden for ekspropriation.

Ekspropriationsprocesloven har i praksis vist sig egnet til at favne de forskelligartede projekter, der falder inden for dens anvendelsesområde. Tilsvarende har hovedparten af reglerne i vejlovens kapitel 10 vist sig brugbare i forbindelse med andet end vejanlæg.

Transportministeriets overvejelser i forbindelse med det foreliggende lovforslag er bl.a. gået på, hvorledes procesreglerne i vejlovens kapitel 10 – i lighed med ekspropriationsproceslovens regler – kan gives et bredere anvendelsesområde ved at omskrive bestemmelserne, der i dag efter deres ordlyd alene tager sigte på ekspropriation med henblik på vejanlæg, sådan at de umiddelbart kan finde anvendelse på kommunal ekspropriation af fast ejendom til andre formål end vejanlæg.

Idet der dermed udformes generelle regler for ekspropriation gennemført af kommunalbestyrelsen, vil det efter Transportministeriets opfattelse være unaturligt at lade disse regler stå i vejloven. Det foreslås derfor, at reglerne skrives sammen med reglerne i ekspropriationsprocesloven, jf. under punkt 2.3. Dette vil samtidig give et samlet overblik over de generelle ekspropriationsprocesregler.

Det foreslås, at der som i dag skal gælde to sæt af procesregler – ét, der gælder for ekspropriationssager, der i første instans behandles af en ekspropriationskommission (lovforslagets afsnit II), og ét, der gælder for sager, der i første instans behandles af en kommunalbestyrelse (afsnit III). Reglerne vil svare til procesreglerne, der i dag er fastsat i henholdsvis ekspropriationsprocesloven og vejloven.

Lovforslagets afsnit I og IV foreslås at skulle indeholde forslag til fælles bestemmelser, der vil skulle gælde for alle ekspropriationer af fast ejendom. De to afsnit udgøres af de regler, som er fælles for ekspropriationsprocesloven og vejlovens kapitel 10.

Om en ekspropriationssag skal forløbe efter reglerne i forslaget afsnit II (ved ekspropriationskommission) eller III (ved kommunalbestyrelsen), vil som hidtil skulle fastsættes i den lov, der indeholder hjemmel til ekspropriation.

Det er herved forudsat, at der i den lov, der hjemler ekspropriation, tages stilling til, hvilke procesregler det vil være mest hensigtsmæssigt at anvende i forbindelse med behandling af ekspropriationer med hjemmel i den pågældende lov. Transportministeriet finder det naturligt, at overvejelser om ekspropriationsprocessen gennemføres samtidig med indførelsen af ekspropriationshjemlen. Dette er som ovenfor nævnt allerede i dag almindelig praksis.

Som følge heraf foreslår Transportministeriet, at der ikke som i dag skal sondres mellem ”statslige ekspropriationer” og ”kommunale ekspropriationer”, men i stedet mellem ”ekspropriation ved kommission” (lovens afsnit II) og ”ekspropriation ved kommunalbestyrelse” (afsnit III). Den foreslåede terminologi tager udgangspunkt i, hvilken myndighed der efter procesreglerne behandler ekspropriationssagerne – ikke hvilken myndighed m.v. der ved lov er givet hjemmel til ved ekspropriation at erhverve rettigheder over fast ejendom.

Der kan forekomme tilfælde, hvor en kommune ønsker sager om ekspropriation til et kommunalt anlæg behandlet sammen med sager vedrørende et statsligt anlæg ved en ekspropriationskommission. Der kan også forekomme tilfælde, hvor flere kommuner i forbindelse med et samlet projekt, der går på tværs af kommunegrænserne, ønsker ekspropriationssagerne behandlet samlet ved en ekspropriationskommission. Omstændighederne kan således tale for at fravige en lovbestemmelse om, at en ekspropriation skal behandles efter henholdsvis afsnit II eller III.

Transportministeriet finder, at transportministeren i sådanne tilfælde efter anmodning fra vedkommende minister eller ministre, når det vurderes hensigtsmæssigt, f.eks. bør kunne bestemme, at et sagskompleks, der efter lovgivningen skal behandles af flere kommunalbestyrelser efter forslagets afsnit III (ekspropriation ved kommunalbestyrelse) i stedet skal behandles ved en ekspropriationskommission efter forslagets afsnit II. Det kan som eksempel også nævnes, at behandling af sager om ekspropriation til fordel for en kommune kan besluttes at skulle ske sammen med sager vedrørende ekspropriation til fordel for staten ved en ekspropriationskommission, hvor der f.eks. er en nær sammenhæng mellem sagerne.

Begrebet anlægsmyndighed foreslås fortsat anvendt som betegnelse for den, der har hjemmel til at ekspropriere. Det vil således fortsat ikke være afgørende, at der er tale om en forvaltningsmyndighed. Også selskaber, selvstændige offentlige virksomheder m.v. vil således kunne være anlægsmyndigheder i de foreslåede ekspropriationsprocesreglers forstand.

Ved udarbejdelsen af lovforslaget er fastholdt det udgangspunkt, at ekspropriationsprocesloven alene skal indeholde processuelle regler. Materielle regler vedrørende de sager, der skal behandles efter ekspropriationsprocesloven, vil derfor skulle fastsættes i lovgivningen på det pågældende område – typisk den lov, der giver hjemmel til det pågældende indgreb.

Den foreslåede ekspropriationsproceslov vil derfor – i lighed med de gældende ekspropriationsprocesregler – ikke regulere anlægsmyndigheders og andres planlægning og projektering m.v. af kommende anlæg og den inddragelse af borgere, virksomheder og andre myndigheder, der finder sted i den forbindelse. Som eksempel på sådanne forhold kan nævnes borgermøder og dialog med berørte ejere m.v. og borgere, virksomheder og myndigheder i øvrigt om planlagte projekter og deres nærmere udformning og konsekvenser, herunder partshøringer i forbindelse med eventuelle miljøkonsekvensvurderinger.

Bestemmelsen i den gældende ekspropriationsproceslov om anlægsmyndighedens adgang til at foretage forberedende undersøgelser foreslås dog opretholdt for så vidt angår projekter, hvortil der kan gennemføres ekspropriation efter forslaget afsnit II om ekspropriation ved kommission svarende til anvendelsesområdet for den gældende bestemmelse.

Der er endvidere ved udarbejdelsen af lovforslaget taget det udgangspunkt, at processuelle regler, der alene skal gælde på særlige områder, ligeledes vil skulle fastsættes i lovgivningen på det pågældende område.

3.3. Ekspropriationens omfang og retsvirkninger

3.3.1. Gældende ret

Ekspropriationsproceslovens § 2 indeholder en almindelig formodningsregel om, hvad en ekspropriationshjemmel indebærer med hensyn til ekspropriationens art og genstand. Det er i bestemmelsen fastsat, at der, medmindre andet fremgår af den lov, der hjemler ekspropriation, ved ekspropriationen kan: 1) erhverves ejendomsret til arealer, bygninger og indretninger, der er fast knyttet til arealer eller bygninger, samt tilhører hertil, 2) endeligt eller midlertidigt pålægges indskrænkninger i ejernes rådighed eller erhverves ret til at udøve en særlig råden over faste ejendomme, og 3) endeligt eller midlertidigt ske erhvervelse eller ophævelse af eller foretages begrænsninger i brugsrettigheder, servitutrettigheder samt andre rettigheder over faste ejendomme.

Der kan i andre love være fastsat ekspropriationshjemler, som giver en mere begrænset eller udvidet ekspropriationsadgang end angivet i § 2.

Det er f.eks. i vejlovens § 98 fastsat, at der ved ekspropriation til vejanlæg kan 1) erhverves ejendomsret til arealer, bygninger og indretninger, der er fast knyttet til disse, samt tilhører hertil, 2) endeligt eller midlertidigt pålægges indskrænkninger i ejerens rådighed, 3) erhverves ret til at udøve en særlig råden over den faste ejendom og 4) endeligt eller midlertidigt foretages begrænsninger i, erhverves eller ophæves brugsrettigheder, servitutrettigheder eller andre rettigheder over den faste ejendom.

Ekspropriationsproceslovens § 16 fastlægger, hvornår en ejendom kan kræves overtaget i sin helhed ved ekspropriationer, der gennemføres efter ekspropriationsproceslovens regler. Det er fastsat i § 16, stk. 1, at en ejer kan kræve, at hele vedkommendes ejendom overtages af anlægsmyndigheden, hvis afståelse af en del af ejendommen medfører, at den tilbageblivende del af ejendommen bliver så lille eller således beskaffen, at den ikke hensigtsmæssigt kan bevares som selvstændig ejendom eller udnyttes på rimelig måde. Ifølge § 16, stk. 2, kan anlægsmyndigheden kræve hele ejendommen afstået, hvis erstatningen for ejendommens værdiforringelse må antages at komme til at stå i åbenbart misforhold til restejendommens værdi. Bestemmelserne i stk. 1 og 2 finder med de fornødne lempelser anvendelse, når en del af en ejendom bliver afskåret, og når der foretages ekspropriation i de i § 2, nr. 1 og 2, omhandlede tilfælde.

Vejlovens § 104 indeholder bestemmelser svarende til bestemmelserne i ekspropriationsproceslovens § 16.

3.3.2. Transportministeriets overvejelser og den foreslåede ordning

Transportministeriet finder, at de eksisterende regler bør videreføres, således at der – uanset om ekspropriation sker ved kommission efter det foreslåede afsnit II eller ved kommunalbestyrelse efter det foreslåede afsnit III – vil kunne ske fuldstændig overtagelse af en hel ejendom, der ellers kun ville skulle eksproprieres delvist, efter anmodning fra ejeren eller anlægsmyndigheden.

Med lovforslaget tilsigtes således ikke nogen ændring af de gældende regler.

3.4. Erstatningsprincipper

3.4.1. Gældende ret

Ekspropriationserstatning fastsættes i overensstemmelse med dansk rets almindelige erstatningsregler. Det betyder, at det økonomiske tab, en rettig-hedshaver lider som følge af ekspropriationen, skal erstattes fuldt ud. Retten til fuldstændig erstatning følger af grundlovens § 73, stk. 1.

Ekspropriationserstatningen fastsættes efter dansk rets almindelige erstatningsregler på grundlag af værdien på tidspunktet for ekspropriationsbeslutningen.

Erstatningsfastsættelsen tager som regel udgangspunkt i handelsværdien. Det kan imidlertid forekomme, at erstatningen fastsættes under hensyn til eksempelvis brugsværdien, genanskaffelsesværdien eller i særlige tilfælde andre forhold.

Ejeren får som hovedregel alene erstatning for det, vedkommende mister. Ejeren har normalt ikke krav på at få en erstatning svarende til genanskaffelsesværdien af fuldstændigt tilsvarende ejendom, beplantning m.v. For så vidt angår beplantning ydes der eksempelvis efter praksis normalt ikke erstatning til genplantning af træer og planter, som i omfang og størrelse svarer til det, der fjernes, men derimod et skønsmæssigt beløb under hensyn til den værdi, som den mistede beplantning har for ejendommen. Ved takseringen af beplantningen inddrages beplantningens karakter og funktion.

I vejlovens § 103, stk. 1, er det fastsat, at erstatning for ekspropriation efter lovens § 96 om ekspropriation til fordel for vejanlæg og de forberedende, herunder arkæologiske undersøgelser, der kan foretages efter vejlovens § 99, fastsættes efter de almindelige erstatningsregler.

Det er i vejlovens § 103, stk. 2, fastsat, at en eventuel værdiforøgelse, som den tilbageblivende ejendom skønnes at opnå på grund af ekspropriationen, skal fradrages erstatningen. Sådanne fordele kan i forbindelse med vejanlæg f.eks. være bedre vejforbindelser i det område, som den pågældende ejendom ligger i. Erstatningen kan helt bortfalde, hvis ejendommen skønnes at opnå en fordel, der er større end det tab, der påføres ejendommen på grund af ekspropriationen. Der henvises i vidt omfang til bestemmelsen i vejlovens § 103, stk. 2, i love, der indeholder hjemmel til ekspropriation og andre indgreb.

Det er ikke i ekspropriationsprocesloven udtrykkeligt fastsat, at erstatning skal fastsættes efter dansk rets almindelige erstatningsregler.

Ekspropriationsprocesloven indeholder heller ikke en bestemmelse svarende til vejlovens § 103, stk. 2, om fradrag for fordele. Baggrunden herfor er beskrevet 4. afsnit, punkt III, [side 47] i betænkning nr. 330/1963, der, jf. punkt 2.1.1 ovenfor, er afgivet af en kommission nedsat af Ministeriet for Offentlige Arbejder (nu Transportministeriet) i 1956.

Kommissionen anfører i betænkningen, at det efter kommissionens opfattelse ikke vil være rigtigt at indsætte en generel regel om fradrag for fordele i den erstatning, der skal modsvare restejendommens værdiforringelse, idet den sammenhæng, der bør være mellem fordele og ulemper, bedst vurderes ved en samlet enhedsbedømmelse af den enkelte sag.

Kommissionen indsatte derfor ikke en almindelig regel om fradrag for fordele i det lovudkast, der lå til grund for den nuværende ekspropriationsproceslov. Dette ville ifølge kommissionen indebære, at der ved ekspropriationer omfattet af bestemmelserne i udkastet, kun ville kunne foretages fradrag for fordele i det omfang, hvori det kan antages, at dette kan ske uden særlig lovhjemmel, eller hvor en sådan måtte foreligge, hvilket som ovenfor nævnt nu f.eks. er tilfældet i vejlovens § 103, stk. 2.

3.4.2. Transportministeriets overvejelser og den foreslåede ordning

Transportministeriet finder, at der ikke bør fastsættes regler i en almindeligt gældende ekspropriationsproceslov om grundlaget for erstatningsfastsættelsen. Erstatningsfastsættelsen vil fortsat skulle ske efter danske rets almindelige erstatningsregler, og således at der i overensstemmelse med grundlovens § 73 ydes fuldstændig erstatning.

Det vil indebære, at fradrag for fordele vil kunne ske i det omfang, det følger af dansk rets almindelige regler, og der vil som hidtil i den lov, der hjemler det pågældende indgreb, kunne være fastsat udtrykkelige regler om fradrag for fordele, som det er sket i vejlovens § 103, stk. 2, som der i vidt omfang henvises til i de love, der hjemler ekspropriation og andre indgreb.

Vejlovens § 103 foreslås opretholdt i vejloven, og bestemmelsen vil dermed fortsat kunne anvendes på vejområdet, og hvor der i anden lovgivning er henvist til den.

Transportministeriet forudsætter, at der ved en senere lejlighed indsættes udtrykkelige bestemmelser i de enkelte love om disse forhold, således at der ikke længere henvises til vejlovens bestemmelser.

3.5. Myndigheder

3.5.1. Gældende ret

Ekspropriationssager, der behandles efter reglerne i *ekspropriationsprocesloven*, behandles ved en ekspropriationskommission, der tager stilling til, i hvilket omfang der kan eksproprieres, og fastsætter erstatningen i den anledning.

Efter bestemmelsen i den gældende ekspropriationsproceslovs § 5 nedsætter transportministeren ekspropriationskommissioner og fastsætter deres forretningsområde. Efter bestemmelsen kan der, som under retstilstanden før ekspropriationsproceslovens ikrafttræden, nedsættes ekspropriationskommissioner, der er afgrænset såvel geografisk som sagligt, f.eks. vedrørende et bestemt anlæg besluttet ved lov med ekspropriationshjemmel, eller vedrørende bestemte typer af anlæg, f.eks. forsvarsanlæg.

Da der som altovervejende hovedregel nedsættes ekspropriationskommissioner til behandling af sager vedrørende et konkret anlæg, f.eks. et nyt motorvejsanlæg, varierer antallet af ekspropriationskommissioner, der er i funktion over tid. Det skyldes, at en ekspropriationskommission, der er sammensat til behandling af et konkret anlæg ophører med at fungere, når det pågældende anlæg er gennemført, og alle erstatningsspørgsmål vedrørende anlægget er afsluttet.

En ekspropriationskommission ledes af en af kommissarierne ved statens ekspropriationer. Der er for tiden af Transportministeriet ansat to kommissarier for henholdsvis Jylland og Øerne.

Når transportministeren efter ekspropriationsproceslovens § 12, stk. 1, har henvist en sag til behandling ved en ekspropriationskommission, jf. punkt 3.9.1.1 nedenfor, sammensætter vedkommende kommissarius en ekspropriationskommission til behandlingen af sager vedrørende det pågældende anlæg efter bestemmelsen i ekspropriationsproceslovens § 6.

Ekspropriationskommissionernes afgørelser om selve ekspropriationsspørgsmålet kan ikke indbringes for anden administrativ myndighed, men kan inden for 6 måneder indbringes for domstolene.

Ekspropriationskommissionernes afgørelser om erstatningens størrelse (taksationen) kan derimod indbringes for en taksationskommission nedsat efter ekspropriationsprocesloven.

Der er i dag nedsat tre taksationskommissioner efter ekspropriationsprocesloven (i daglig tale benævnt statslige taksationskommissioner eller taksationskommissioner på det statslige område). Det drejer sig om taksationskommissioner for Fyn og sydlige Jylland, for Nord- og Midtjylland samt for Sjælland m.v.

Ekspropriationssager, der behandles efter *vejlovens* procesregler, behandles af kommunalbestyrelserne. Dette sker på baggrund af henvisninger i den lov, der indeholder hjemmel til at gennemføre ekspropriation, f.eks. planloven.

Klage over kommunens ekspropriationsafgørelse behandles efter rekursreglerne på det pågældende område. Dette er ikke generelt reguleret i vejlovens procesregler, men følger af reglerne i den lovgivning, der giver hjemmel til ekspropriation på det pågældende område. Som eksempel kan nævnes, at kommunernes afgørelser om ekspropriation efter planloven kan indbringes for Planklagenævnet, og at kommunernes afgørelser om ekspropriationer efter vejloven kan indbringes for transportministeren, hvis kompetence er delegeret til Vejdirektoratet.

Indgås der ikke aftale om erstatningen for ekspropriationen mellem kommunen og den, som kommunens ekspropriationsafgørelse vedrører, træffes afgørelsen om erstatning (taksation) af en taksationskommission i første instans (i daglig tale benævnt kommunale taksationskommissioner eller taksationskommissioner på det kommunale område) og en overtaksationskommission i anden instans. Det sker på baggrund af henvisningen til vejlovens procesregler i den lov, der hjemler ekspropriationen. Kommissionerne er nedsat efter reglerne i vejloven.

Transportministeren har for tiden nedsat 15 taksationskommissioner og 7 overtaksationskommissioner efter vejlovens regler.

Der er nedsat taksationskommissioner for Hovedstadsområdet, for Bornholm, for Nordsjælland I og II, for Roskilde, for Vestsjælland, for Sydsjælland og Lolland-Falster, for Fyn, for Sønderjylland, for Esbjerg, for Vejle, for Ringkøbing, for Aarhus, for Randers, for Viborg samt for Nordjylland.

Der er desuden nedsat overtaksationskommissioner for Nord- og Vestsjælland, for Aarhus og Holstebro, for Hovedstadsområdet og Bornholm, for Roskilde, Sydsjælland og Lolland-Falster, for Fyn, Sønderjylland og Esbjerg, for Vejle og Ringkøbing samt for Nordjylland og Viborg.

Sagerne er ikke jævnt fordelt mellem kommissionerne. Enkelte kommissioner har i perioden 2022-2024 i et eller flere år slet ikke modtaget nye sager. Antallet af sager, der er modtaget i 3-årsperioden 2022-2024 ved taksationskommissionerne på det statslige område og overtaksationskommissionerne, svinger fra 3 ved én kommission til 119 ved en anden.

Taksationskommissionerne på det statslige område og overtaksationskommissionerne på det kommunale område sammensættes på samme måde, og deres sagsbehandling gennemføres efter regler, der svarer til hinanden.

Som det fremgår, er kommissariernes, ekspropriationskommissionernes og taksationskommissioners arbejdsopgaver i dag fordelt mellem dem på baggrund af geografi. Der er således ikke efter ekspropriationsprocesloven og vejloven udnævnt kommissarier eller nedsat ekspropriations- og taksationsmyndigheder med henblik på behandling af særlige sagstyper.

Der er ikke noget til hinder for, at transportministeren i konkrete tilfælde fraviger den generelt fastsatte geografiske forretningsfordeling, f.eks. således at kommissarius ved Statens Ekspropriationer i Jylland i visse sager fungerer som formand for ekspropriationskommissioner på Øerne, som det bl.a. er sket i forbindelse med ekspropriationer til fordel for Odense Letbane. Der er heller ikke noget til hinder for, at ministeren henlægger sagskomplekser, der henhører under flere taksationskommissioner nedsat efter vejloven, til behandling ved en enkelt af disse kommissioner.

Der er som nævnt ovenfor heller ikke efter ekspropriationsprocesloven noget til hinder for, at der udnævnes kommissarier og nedsættes ekspropriations- og taksationskommissioner med et sagligt afgrænset sagområde. Det samme vurderes at være tilfældet for så vidt angår taksations- og overtaksationskommissioner nedsat efter vejloven.

Ekspropriations-, taksations- og overtaksationskommissionerne er statslige forvaltningsmyndigheder, og de er således omfattet af de regler, der gælder for offentlige forvaltningsmyndigheder, herunder forvaltningsloven og offentlighedsloven. Det indebærer bl.a., at myndighederne skal overholde forvaltningslovens sagsbehandlingsregler, herunder reglerne om partshøring, begrundelse og klagevejledning samt forvaltningslovens regler om inhabilitet. Ekspropriationsproceslovens regler medvirker til at sikre dette, idet ekspropriationsprocesreglerne stiller krav om, at berørte rettighedshavere inddrages i sagsbehandlingen og får lejlighed til at udtale sig om de påtænkte indgreb. Det bemærkes i den forbindelse, at lovens krav om, at afgørelsen skal være begrundet og særligt angive kommissionens stilling til de af parterne påberåbte omstændigheder, vurderes at indebære en videregående begrundelsespligt end den, der følger af bestemmelserne i forvaltningsloven.

Ekspropriations-, taksations- og overtaksationskommissionerne er ifølge ekspropriationsprocesloven og vejloven uafhængige instanser, der ikke er undergivet instruktioner om den enkelte sags behandling og afgørelse. Det indebærer bl.a., at transportministeren ikke i de enkelte sager har instruktionsbeføjelse over for formænd og medlemmer af ekspropriationskommissionerne, taksationskommissionerne og overtaksationskommissionerne.

Det bemærkes, at de ovenfor nævnte myndigheder i kraft af henvisninger i anden lovgivning også kan have hjemmel til at træffe afgørelse om andre indgreb end ekspropriation og til at fastsætte erstatning for sådanne indgreb. Som eksempel herpå kan nævnes, at der i jernbaneloven er fastsat regler om såkaldt fremrykket overtagelse af ejendomme i forbindelse med kommende jernbaneanlæg. Det er i den forbindelse i jernbaneloven fastsat, at eventuelle afslag på anmodninger om fremrykket overtagelse kan indbringes for ekspropriations- og taksationsmyndighederne i henhold til ekspropriationsprocesloven.

Det bemærkes endvidere, at de erstatnings- og taksationskommissioner, som har til opgave at vurdere og fastsætte erstatning og kompensation til mink-virksomheder og følgeerhverv, ikke er nedsat i medfør af ekspropriationsprocesreglerne. De er nedsat af ministeren for fødevarer, landbrug og fiskeri i medfør af lov om aflivning af og midlertidigt forbud mod hold af mink.

3.5.2. Transportministeriets overvejelser og den foreslåede ordning

Transportministeriet vurderer, at den nuværende organisering af ekspropriations- og taksationsmyndighederne generelt er velfungerende. Transportministeriet finder således, at behandlingen af ekspropriationssager efter regelsættene i forslagets afsnit II og III fortsat skal være henlagt til myndigheder, der svarer til de nuværende, og at myndighederne skal have de samme kompetencer som i dag.

Transportministeriet lægger derfor med forslaget op til, at den eksisterende organisering af behandlingen af sager om ekspropriation og erstatningsfastsættelse (taksation) i forbindelse med ekspropriation principielt opretholdes, idet der dog lægges op til en strømlining af myndighedsstrukturen for behandling af klager over erstatningsfastsættelsen (taksationen).

Det foreslås således, at ekspropriationssager i første instans skal behandles på samme måde som i dag. Det vil indebære, at afgørelser om *ekspropriation og erstatningsfastsættelse i første instans* skal træffes af de samme myndigheder som i dag og efter tilsvarende regler. Sagerne skal altså enten behandles af en ekspropriationskommission ledet af en kommissarius eller af en kommunalbestyrelse for så vidt angår ekspropriationsindgrebet.

Ved uenighed om erstatningens størrelse mellem kommunalbestyrelsen og den, kommunens ekspropriationsafgørelse vedrører, henvises erstatningsspørgsmålet som hidtil til en taksationskommission.

Det foreslås endvidere, at borgeres og virksomheders mulighed for at få *prøvet* afgørelser om selve *ekspropriationsindgrebet* skal være de samme som i dag.

I ekspropriationssager, der behandles af en ekspropriationskommission, vil afgørelser om ekspropriationsindgrebet dermed efter forslaget fortsat ikke kunne indbringes for en anden administrativ myndighed. Spørgsmålet om ekspropriationens lovlighed vil som hidtil kunne indbringes for domstolene.

I sager, der i første instans behandles af en kommunalbestyrelse, vil afgørelser om ekspropriationsindgrebet fortsat kunne indbringes for den myndighed, der er klageinstans ifølge den lovgivning, der indeholder den materielle ekspropriationshjemmel. I sager om ekspropriation efter vejloven vil klagemyndigheden således fortsat være transportministeren (Vejdirektoratet), og i sager, der er behandlet efter planloven, vil klager over kommunernes afgørelser om ekspropriationsindgrebet fortsat skulle behandles af

Planklagenævnet. Erstatningsspørgsmålet vil som hidtil i disse sager i tilfælde af uenighed skulle behandles af en taksationskommission i første instans.

Det foreslås at organisere behandlingen af sager om *erstatningsfastsættelse i anden instans* anderledes end i dag, således at de nuværende tre taksationskommissioner på det statslige område og de nuværende syv overtaksationskommissioner på det kommunale område erstattes med et antal *taksationsklagenævn*.

Det er umiddelbart hensigten at oprette to taksationsklagenævn, der dækker henholdsvis Jylland og Øerne.

Klagenævnene vil efter forslaget skulle behandle klager over både erstatningsafgørelser truffet af ekspropriationskommissioner efter lovforslagets afsnit II og af taksationskommissioner efter forslagets afsnit III.

På baggrund af sagsmængden og af hensyn til behovet for fleksibilitet har det vist sig hensigtsmæssigt at udnævne supplerende formænd for overtaksationskommissionerne og visse af taksationskommissionerne på det statslige område og at anvende samme formandskabskonstellation i flere kommissioner. Dette har samtidig givet bedre mulighed for at koordinere på tværs, hvilket har medvirket til tværgående ensartethed i behandlingen af sager om erstatningsfastsættelse i anden instans.

Den foreslåede ændring af klagemyndighedsstrukturen ligger i naturlig forlængelse af disse tiltag, og ændringen vurderes at ville kunne medvirke til yderligere fleksibilitet og effektivitet.

Samtidig vil der med færre myndigheder, der behandler sager på både det statslige og det kommunale område, i højere grad kunne sikres ensartet praksis, uanset hvilket sæt af procesregler, der er gældende. Det vil samtidig kunne bidrage til større ensartethed på tværs af landet.

Taksationsklagenævnene foreslås sammensat på samme måde som i dag (dvs. som de nuværende taksationskommissioner på det statslige område og overtaksationskommissionerne på det kommunale område), jf. punkt 3.6.2 nedenfor, og taksationsklagenævnene vil skulle behandle sagerne efter procesregler, der svarer til dem, der i dag gælder for disse kommissioner.

For den enkelte borger eller virksomhed (mod hvem ekspropriationen er rettet) vil ændringen af klagemyndighedsstrukturen ikke have stor praktisk betydning. Sagen vil blive behandlet af en kollegial myndighed med samme sammensætning som i dag og efter en tilsvarende procedure. Ændringen vurderes imidlertid at kunne medvirke til i højere grad at sikre ensartethed i erstatningsfastsættelsen på tværs af landet og uafhængigt af, om ekspropriation foretages ved henholdsvis kommission eller kommunalbestyrelse. Forenklingen vil samtidig kunne medvirke til at effektivisere og smidiggøre behandlingen af klagesager vedrørende erstatningsfastsættelse, hvilket vil kunne føre til kortere sagsbehandlingstider.

Var de sager, der blev modtaget ved taksationskommissionerne på det statslige område og overtaksationskommissionerne på det kommunale område i 3-årsperioden 2022-2024, blevet fordelt mellem et taksationsklagenævn for Øerne og et for Jylland, havde de skønsmæssigt modtaget hhv. 171 og 228 sager.

Transportministeriet har ikke fundet grundlag for at gennemføre ændringer i overensstemmelse med anbefaling 5 i Ekspropriationsudvalgets betænkning nr. 1569/2018 om en ny model for håndtering af kommunale ekspropriationssager generelt, herunder taksationssystemet. Det er bl.a. på baggrund af den interessenthøring, der er omtalt i punkt 2.2, Transportministeriets vurdering, at det ikke i praksis vil være muligt at etablere en velfungerende, enstrengt model for behandlingen af kommunale ekspropriationer, ligesom det er vurderingen, at den gældende ordning er velfungerende.

Det findes hensigtsmæssigt at bevare muligheden for at ansætte kommissarier, der bl.a. fungerer som forpersoner for ekspropriationskommissionerne, og for at nedsætte ekspropriationskommissioner og taksationskommissioner med sagligt afgrænsede forretningsområder, ligesom det findes hensigtsmæssigt, at dette bliver muligt for så vidt angår de foreslåede taksationsklagenævne. Dette vil kunne blive relevant, hvis der f.eks. måtte være behov for en særlig fagkundskab blandt medlemmerne.

Det findes ligeledes hensigtsmæssigt at bevare muligheden for, at transportministeren i konkrete tilfælde fraviger den generelt fastsatte forretningsfordeling mellem kommissarierne, ekspropriationskommissionerne, taksationskommissionerne og taksationsklagenævnene.

Ekspropriations- og taksationskommissionerne samt taksationsklagenævnene foreslås fortsat at skulle være statslige forvaltningsmyndigheder, der er omfattet af de regler, der gælder for offentlige forvaltningsmyndigheder, herunder forvaltningsloven, ligesom de foreslås fortsat at skulle være uafhængige instanser, hvis medlemmer ikke er undergivet instruktioner om den enkelte sags afgørelse.

3.6. Myndighedernes sammensætning m.v.

3.6.1. Gældende ret

I medfør af ekspropriationsprocesloven nedsætter transportministeren ekspropriationskommissioner til behandling af ekspropriationssager efter lovens bestemmelser.

Transportministeren ansætter et antal kommissarier ved statens ekspropriationer, der efter ekspropriationsprocesloven varetager formandskabet for ekspropriationskommissionerne, jf. punkt 3.5.1. Efter gældende praksis kan enkelte ansatte hos kommissarierne bemyndiges til at fungere som formand for ekspropriationskommissioner efter vedkommende kommissarius' nærmere bestemmelser og anvisninger.

Transportministeren udpeger ifølge ekspropriationsprocesloven 8 personer, der optages på en liste over statslige medlemmer af ekspropriationskommissionerne. Transportministeren har for tiden ud over de 8 medlemmer på baggrund af sagsmængden udpeget 9 suppleanter, der kan fungere som medlemmer af ekspropriationskommissionerne på linje med de 8 medlemmer.

Hver kommunalbestyrelse udpeger 1 person, der af transportministeren optages på lister over medlemmer svarende til kommissariernes forretningsområder.

Til behandling af sager vedrørende et konkret anlæg sammensætter vedkommende kommissarius en ekspropriationskommission, der ud over kommissarius består af 2 ministerudpegede medlemmer og 2 kommunalt udpegede medlemmer, som vælges blandt medlemmerne på de ovenfor nævnte lister.

Transportministeren nedsætter efter ekspropriationsprocesloven en eller flere taksationskommissioner, jf. punkt 3.5.1, hvis formænd udnævnes af kongen efter indstilling fra transportministeren. Der er for tiden ud over

formændene udnævnt 1-2 supplerende formænd for hver taksationskommission. Baggrunden herfor er bl.a. et ønske om at opnå større fleksibilitet i sagstilrettelæggelsen, jf. punkt 3.5.2.

Transportministeren udpeger 8 personer, der optages på en liste over statslige medlemmer af taksationskommissionerne. Hver kommunalbestyrelse udpeger 1 person, der optages på en liste over medlemmer af den taksationskommission, som omfatter kommunen.

Til behandling af den enkelte sag sammensætter vedkommende formand en taksationskommission, der ud over formanden består af 2 statslige medlemmer og 2 kommunale medlemmer, som vælges blandt medlemmerne på de ovenfor nævnte lister.

Transportministeren nedsætter efter vejloven taksationskommissioner, jf. punkt 3.5.1, og udnævner deres formænd. Taksationskommissionerne tager stilling til spørgsmål om erstatningsfastsættelse i forbindelse med bl.a. kommunalbestyrelsernes afgørelser om ekspropriation.

Hver kommunalbestyrelse udpeger 1 person, der optages på en liste over medlemmer af den taksationskommission, som omfatter kommunen.

Til behandling af den enkelte sag sammensætter vedkommende formand en taksationskommission, der ud over formanden består af 2 kommunale medlemmer, som vælges blandt medlemmerne på den ovenfor nævnte liste.

Efter vejloven nedsætter transportministeren overtaksationskommissioner, jf. punkt 3.5.1, og udpeger deres formænd. Der er for tiden ud over formændene udnævnt en supplerende formand for visse af de nedsatte overtaksationskommissioner. Baggrunden herfor er bl.a. et ønske om at opnå større fleksibilitet i sagstilrettelæggelsen.

En overtaksationskommission består ud over formanden af 4 medlemmer.

Transportministeren udnævner for hver overtaksationskommission 2 faste medlemmer med suppleanter.

Hver kommunalbestyrelse udpeger 1 person, der optages på en liste over medlemmer af den overtaksationskommission, som kommunen er omfattet af.

Formanden udtager til den enkelte sag 2 medlemmer fra den nævnte kommunale liste. Herudover deltager de 2 faste medlemmer eller deres supplanter.

Som det fremgår, indebærer reglerne om valg af kommunale medlemmer i de kommissioner, der sammensættes til behandling af enkelte sager, at der sikres lokal repræsentation i kommissionerne, idet de kommunale medlemmer skal vælges blandt de medlemmer, der er udpeget af kommuner i kommissionens funktionsområde.

3.6.2. Transportministeriets overvejelser og den foreslåede ordning

Det er Transportministeriets opfattelse, at de gældende regler om ansættelse af kommissarierne og udnævnelse af kommissionsformænd og kommissionsmedlemmer samt om myndighedernes sammensætning generelt fungerer godt i praksis.

Det er således ministeriets vurdering, at sammensætningen af de kommissioner, der behandler sager efter de gældende regler, herunder medlemsantal og medlemssammensætning i de kommissioner, der sammensættes efter de gældende regler, er hensigtsmæssige og medvirker til opfyldelsen af formålet med ekspropriationsprocesregler – nemlig at sikre, at de konkrete beslutninger, der træffes, er materielt rigtige, herunder at der foreligger fornøden hjemmel til ekspropriationsindgrebet, og at berørte borgere og virksomheder får fuldstændig erstatning i overensstemmelse med grundlovens § 73, når deres rettigheder over fast ejendom m.v. eksproprieres.

Det samme gælder de nuværende regler om lokal repræsentation i kraft af kommunalt udpegede medlemmer deltagelse i sagsbehandlingen, og reglerne om, at vedkommende kommunalbestyrelse udpeger en repræsentant, der deltager i kommissionernes møder i forbindelse med det enkelte anlæg. De kommunale repræsentanter udgør et væsentligt bidrag til kommissionerne. De bidrager til forretningerne med et lokalkendskab, som kommissionen vil kunne inddrage i arbejdet. De vil således kunne bidrage i kraft af deres kendskab til de forhold, som det pågældende projekt har betydning for. Det kan eksempelvis være omlægning af kommunale veje og vejadgange, omlægning af busruter m.v.

Reglerne foreslås derfor grundlæggende opretholdt.

Der foreslås dog bl.a. en mindre ændring vedrørende kommissariaterne og ekspropriationskommissionerne, idet

Transportministeriet finder, at loven fremover ikke bør indeholde bestemmelser om, at transportministeren skal udnævne et bestemt antal ekspropriationskommissionsmedlemmer. Det foreslås, at det skal være op til transportministeren at bestemme, hvor mange medlemmer der skal udnævnes. Baggrunden herfor er, at der på grund af sagsmængden i dag har vist sig behov for at supplere de 8 statslige medlemmer af ekspropriationskommissionerne med et antal suppleanter.

Der lægges med lovforslaget som nævnt ovenfor i punkt 3.5.2 herudover op til at ændre klagemyndighedsstrukturen i forbindelse med behandling af sager om erstatningsfastsættelse i anden instans, sådan at de nuværende taksationskommissioner på det statslige område og de nuværende overtaksationskommissioner på det kommunale område erstattes af taksationsklagenævn, der vil skulle behandle klager over afgørelser om erstatningsfastsættelse på både det statslige og det kommunale område.

Der lægges op til, at der skal udnævnes et antal forpersoner for hvert taksationsklagenævn. Erfaringen med ordningen med supplerende formænd for overtaksationskommissionerne og visse af taksationskommissionerne på det statslige område viser, at det giver fordele i forbindelse med koordinering og i form af større fleksibilitet.

Det foreslås på den baggrund, at der ikke i loven fastsættes krav om udpegning af et bestemt antal forpersoner for hvert taksationsklagenævn. Det vil således være transportministeren, der bestemmer antallet af forpersoner for taksationsklagenævnene.

Det foreslås, at de foreslåede taksationsklagenævn i øvrigt sammensættes på samme måde som de nuværende taksationskommissioner på det statslige område og de nuværende overtaksationskommissioner på det kommunale område.

Det foreslås endvidere, at transportministeren efter forhandling med taksationsklagenævnenes forpersoner kan fastsætte nævnenes forretningsordener, der bl.a. vil kunne indeholde bestemmelser om koordination, herunder koordination nævnene imellem.

De enkelte sager i taksationsklagenævne vil skulle behandles af nævn bestående af 5 medlemmer. Ud over vedkommende forperson foreslås nævnene at skulle bestå af to ministerudpegede og to kommunalt udpegede medlemmer. Nævne får dermed en medlemssammensætning svarende til medlemssammensætningen i de nuværende taksationskommissioner på det statslige område og de nuværende overtaksationskommissioner på det kommunale område, og nævnene vil konkret skulle sammensættes til behandling af én eller flere sager.

Der foretages derved en afvigelse fra de regler, der i dag gælder for overtaksationskommissioner, hvortil der i dag ministerudpeges faste statslige medlemmer med suppleanter af hver overtaksationskommission.

Af hensyn til fremtidig fleksibilitet foreslås det, at der ikke skal fastsættes et bestemt antal ministerudnævnte medlemmer af taksationsklagenævne. Det foreslås således at bemyndige transportministeren til at bestemme antallet af ministerudpegede medlemmer med henblik på at sikre samme fleksibilitet, som foreslås at gælde i forbindelse med medlemmer af ekspropriationskommissionerne, jf. ovenfor.

Med henblik på at opretholde lokal repræsentation i de konkrete taksationsklagenævn foreslås det, at de kommunale medlemmer af et taksationsklagenævn, skal være udpeget af kommunalbestyrelser i nævnets funktionsområde, ligesom det foreslås at opretholde reglerne om, at vedkommende kommunalbestyrelse udpeger en repræsentant, der deltager i ekspropriationskommissionernes møder i forbindelse med det enkelte anlæg.

3.7. Udpegning af forpersoner og medlemmer, funktionsperiode og fratræden

3.7.1. Gældende ret

Det er fastsat i ekspropriationsprocesloven og vejloven, at kommissarierne, formændene for taksationskommissionerne på det statslige og det kommunale område og formændene for overtaksationskommissionerne på det kommunale område skal have juridisk kandidateksamen eller tilsvarende juridiske kvalifikationer af betydning for varetagelse af hvervet. Det afgørende for at bestride de pågældende hverv er, at vedkommende efter en konkret

vurdering findes at besidde de fornødne juridiske kvalifikationer, der er påkrævet for at kunne varetage de nævnte hverv.

Formændene for de taksationskommissioner, der nedsættes efter ekspropriationsprocesloven, udnævnes af kongen efter indstilling fra transportministeren, mens transportministeren udpeger formændene for de taksations- og overtaksationskommissioner, der nedsættes efter vejloven.

Udnævnelse af formænd for taksationskommissionerne nedsat efter ekspropriationsprocesloven, taksationskommissionerne og overtaksationskommissionerne nedsat efter vejloven samt udpegning af statslige medlemmer af ekspropriationskommissionerne og taksationskommissionerne og overtaksationskommissionerne nedsat efter vejloven sker efter nuværende praksis efter offentligt opslag med henblik på at sikre et bredt kandidatfelt. Denne praksis har dog endnu ikke været anvendt i forbindelse med udpegning af statslige medlemmer. Besættelse af visse formandshverv sker således ikke længere efter indstilling fra Domstolsstyrelsen, ligesom indstilling af statslige medlemmer til ekspropriationskommissionerne ikke vil forudsætte, at de pågældende er indstillet af kommissarierne, som det tidligere har været tilfældet. Beslutningen om, hvem der skal udpeges, er en forvaltningsretlig afgørelse, der træffes af transportministeren, og sagsbehandlingen i Transportministeriet sker derfor under overholdelse af de forvaltningsretlige regler.

I tilfælde, hvor transportministeren på baggrund af ovenstående skal udpege en dommer, kræves det, at den relevante retspræsident forinden udpeger vedkommende til hvervet efter retsplejelovens § 47 a, stk. 3, ligesom den pågældende dommer vil skulle søge Bibeskæftigelsesnævnet om tilladelse til at varetage hvervet.

Efter retsplejelovens § 47 a, stk. 3, skal udpegning af en dommer som medlem af et offentligt eller et privat råd eller nævn, som medlem af en voldgiftsret eller til anden tvistløsning uden for domstolene således foretages af vedkommende retspræsident eller af en anden dommer, som en retspræsident har bemyndiget hertil. Bestemmelsen omfatter de kommissioner, der nedsættes efter ekspropriationsprocesloven og vejloven.

Udpeges vedkommende dommer ikke efter retsplejelovens § 43 a, stk. 3, eller giver Bibeskæftigelsesnævnet ikke tilladelse, vil transportministeren ikke kunne udpege den pågældende dommer.

Funktionsperioden for formændene for taksationskommissioner, der nedsættes efter ekspropriationsprocesloven, og taksations- og overtaksationskommissioner, der nedsættes efter vejloven, er i dag 6 år.

Medlemmerne af ekspropriations-, taksations- og overtaksationskommissioner skal ifølge ekspropriationsprocesloven og vejloven have indsigt i vurdering af ejendomme.

De statslige medlemmer af ekspropriationskommissionerne, taksationskommissionerne nedsat efter ekspropriationsprocesloven og taksationskommissionerne og overtaksationskommissionerne nedsat efter vejloven, udpeges af transportministeren.

Funktionsperioden for de ministerudpegede medlemmer af ekspropriationskommissionerne, taksationskommissionerne nedsat efter ekspropriationsprocesloven og taksationskommissionerne og overtaksationskommissionerne nedsat efter vejloven er ligesom for formændene i dag 6 år.

De kommunale medlemmer af ekspropriationskommissionerne, taksationskommissionerne nedsat efter ekspropriationsprocesloven, taksationskommissionerne og overtaksationskommissionerne nedsat efter vejloven udpeges af kommunalbestyrelserne.

De medlemmer, der udpeges af kommunalbestyrelserne, udpeges for kommunalbestyrelsens funktionsperiode. Udpegningen sker efter hvert kommunalvalg.

Der er ikke fastsat udtrykkelige regler i ekspropriationsprocesloven og vejloven om formænds og medlemmers fratræden inden deres funktionsperiodes udløb. I praksis imødekommes ønsker om fratræden fra statsligt udpegede formænd og medlemmer, ligesom kommunalbestyrelserne i løbet af valgperioder kan udskifte de kommunale medlemmer.

Der er heller ikke fastsat regler om, hvorvidt formænd og medlemmer kan genudpeges, hvilket også sker i praksis.

3.7.2. Transportministeriets overvejelser og den foreslåede ordning

I sager, som behandles af de myndigheder, der nedsættes efter ekspropriationsprocesreglerne, skal der tages stilling til juridiske spørgsmål, der kan have vidtrækkende betydning for borgere og virksomheder. Det er derfor væsentligt, at det sikres, at myndighederne har den fornødne juridiske kompetence. Det er ligeledes vigtigt, at myndighederne besidder kompetence, der er nødvendig for at værdiansætte fast ejendom.

Det er Transportministeriets vurdering, at de nuværende regler om kvalifikationskrav til kommissarier og formænd samt medlemmer af ekspropriationskommissionerne, taksationskommissionerne og overtaksationskommissionerne er tilstrækkelige til at sikre, at de pågældende har de kompetencer og den viden, der er nødvendig for, at myndighederne kan træffe korrekte afgørelser.

Det foreslås derfor, at de fremtidige kvalifikationskrav til kommissarierne og forpersonerne for taksationskommissionerne og taksationsklagenævnene skal svare til de gældende. Det foreslås således, at de pågældende skal have juridisk kandidateksamen eller tilsvarende juridiske kvalifikationer af betydning for varetagelse af hvervet. Det afgørende for at bestride de pågældende hverv er, at vedkommende efter en konkret vurdering findes at besidde de fornødne juridiske kvalifikationer, der er påkrævet for at kunne varetage de nævnte hverv.

Det foreslås endvidere, at kvalifikationskravene til medlemmer af ekspropriationskommissionerne, taksationskommissionerne og taksationsklagenævnene ligeledes skal svare til de nugældende, således at medlemmerne skal have indsigt i vurdering af ejendomme.

Transportministeriet finder, at forpersonerne for taksationskommissionerne, der skal behandle sager efter forslagens afsnit III og forpersonerne for de foreslåede taksationsklagenævn, skal udpeges af transportministeren. Der vil således ikke efter forslaget fremover skulle ske kongelig udnævnelse af forpersoner.

Det foreslås endvidere, at funktionsperioderne for ministerudpegede forpersoner og medlemmer nedsættes fra 6 år til 5 år. Dette vurderes at ville mindske risikoen for, at hverv bliver ledige i funktionsperioden.

Der foreslås ikke ændringer i funktionsperioden for kommunalt udpegede medlemmer, der fortsat vil skulle udpeges for kommunalbestyrelsens funktionsperiode.

Det foreliggende lovforslag indebærer i øvrigt, at proceduren i forbindelse med ansættelse af kommissarier og udpegning af forpersoner for og medlemmer af de myndigheder, der vil blive nedsat efter de foreslåede bestemmelser, vil svare til det, der gælder i dag, dvs. med offentlige opslag af ledige hverv m.v., jf. punkt 3.7.1. Efter forslaget vil det fortsat være transportministeren, der skal foretage udpegningerne, og behandlingen af indkomne ansøgninger vil skulle ske i Transportministeriet.

Transportministeriet finder, at det vil være hensigtsmæssigt at fastsætte udtrykkelige lovregler om ophør af forpersoners og medlemmers hverv, således at der ikke kan opstå tvivl om retsstillingen. Det findes ligeledes hensigtsmæssigt, at det fastsættes, at forpersoner og medlemmer kan genudpeges.

Bestemmelser herom fremgår af lovforslagets § 11, stk. 2 og 3.

3.8. Sekretariatsbetjeningen af myndigheder, der nedsættes efter ekspropriationsprocesreglerne

3.8.1. Gældende ret

Kommissarierne ved statens ekspropriationer fungerer som formænd for og sammensætter de ekspropriationskommissioner, der behandler sager om ekspropriation og taksation til fordel for staten og koncessionerede selskaber.

Der er i øjeblikket udnævnt to kommissarier for henholdsvis Jylland og Øerne.

Kommissarierne antager personale, der sekretariatsbetjener kommissarierne og ekspropriationskommissionerne. Disse sekretariater kaldes i daglig tale kommissariater.

De kommunale taksations- og overtaksationskommissioners formænd kan efter vejlovens § 111, stk. 1, med transportministerens godkendelse antage sekretærbistand.

Taksationskommissionerne på det statslige område og overtaksationskommissionerne på det kommunale område sekretariatsbetjenes i dag af Taksationssekretariatet. Taksationssekretariatet er organisatorisk en del af Trafikstyrelsen under Transportministeriet.

Formændene for taksationskommissionerne på det kommunale område antager med hjemmel i vejlovens § 111, stk. 1, med transportministerens godkendelse sekretærbistand eller varetager selv sekretærfunktionen.

3.8.2. Transportministeriets overvejelser og den foreslåede ordning

Transportministeriet finder, at det er hensigtsmæssigt, at det fortsat er kommissarierne, der ansætter personale, der sekretariatsbetjener kommissarierne og ekspropriationskommissionerne, og at de foreslåede taksationsklagenævn sekretariatsbetjenes af en myndighed under Transportministeriet (Taksationssekretariatet i Trafikstyrelsen). Det sidstnævnte svarer til den gældende ordning for så vidt angår taksationskommissionerne på det statslige område og overtaksationskommissionerne på det kommunale område, som taksationsklagenævnene vil træde i stedet for.

I forhold til spørgsmålet om sekretariatsbetjening af taksationskommissionerne på det kommunale område, jf. forslagens afsnit III, er det Transportministeriets opfattelse, at reglerne i den foreslåede ekspropriationsproceslov bør affattes således, at der også – hvis det findes hensigtsmæssigt – vil kunne fastsættes regler om central sekretariatsbetjening af de taksationskommissioner, som i første instans træffer afgørelse om erstatningsfastsættelse i forbindelse med ekspropriation besluttet af en kommunalbestyrelse. Den foreslås på den baggrund at etablere en hjemmel, som kan rumme både en fastholdelse af den gældende ordning og en etablering af en central sekretariatsbetjening.

3.9. Ekspropriationsprocessen

3.9.1. Ekspropriation ved kommission

3.9.1.1. Gældende ret

En forudsætning for gennemførelsen af et anlægsprojekt er, at anlægsmyndigheden har de fornødne rettigheder over de arealer, som skal anvendes i forbindelse med anlægget. Det kan således f.eks. være nødvendigt, at

anlægsmyndigheden permanent eller midlertidigt overtager arealer, der tilhører andre.

Er der i loven hjemlet ekspropriation til formålet, evt. efter en forudgående myndighedstilladelse efter regler i den pågældende lov, vil ekspropriation foregå efter ekspropriationsprocesloven, hvis anlægsmyndigheden er staten eller et koncessioneret selskab, eller hvis det i hjemmelsloven er fastsat, at sager om ekspropriation skal behandles af de myndigheder, der er nævnt i ekspropriationsprocesloven.

Ekspropriationsprocessen efter ekspropriationsprocesloven begynder med, at anlægsmyndigheden anmoder transportministeren om, at ekspropriations-sagen henvises til behandling ved ekspropriationskommission.

Transportministeriet påser i den forbindelse, at projektet har den fornødne hjemmel, at projektet har et bevillingsmæssigt grundlag, eller at dette må forventes tilvejebragt, og at der foreligger tilstrækkelige oplysninger om karakteren af de nødvendige rettighedserhvervelser og antallet af berørte.

Er betingelserne opfyldt, henviser transportministeren sagen til behandling ved en ekspropriationskommission. Henvisning kan være betinget af, at der tilvejebringes endelig bevillingsmæssig hjemmel til projektet inden kommissarius' offentliggørelse af tid og sted for ekspropriationskommissionens besigtigelsesforretning og af oversigtsplaner, og inden de berørte underrettes om ekspropriationsforretningen.

Henvisningen sker med henblik på gennemførelse af en besigtigelsesforretning. Er der tale om mindre, ukomplicerede ekspropriationer, kan henvisning ske med henblik på gennemførelse af en kombineret besigtigelses- og ekspropriationsforretning.

Når sagen er henvist, sammensætter vedkommende kommissarius, der er formand for ekspropriationskommissionen, en ekspropriationskommission til behandling af sager vedrørende det konkrete anlæg.

Kommissarius offentliggør med mindst 4 ugers varsel oversigtsplaner for det påtænkte anlæg samt tid og sted for besigtigelsesforretningen. Kommis-sarius underretter, i det omfang de foreløbige planer gør det muligt, ejere og brugere af de arealer, der må antages at blive berørt af det påtænkte anlæg, om nødvendigt gennem vedkommende kommunalbestyrelse, om

forretningens afholdelse, planer for projektet og deres adgang til at give møde under forretningen.

Det nævnte besigtigelsesmateriale er udarbejdet af anlægsmyndigheden og indeholder bl.a. tekniske beskrivelser af projektet. Materialet udarbejdes på baggrund af anlægsmyndighedens forberedende undersøgelser, herunder dialog med berørte myndigheder samt berørte borgere og virksomheder, herunder ejere af berørte ejendomme og andre rettighedshavere, hvis specifikke viden kan være afgørende for, hvor f.eks. arbejdsarealer placeres, veje lukkes, alternative parkering anvises m.m.

Under besigtigelsesforretningen skal kommissionen vurdere det projekt, som ønskes gennemført af anlægsmyndigheden. Anlægsmyndigheden forelægger projektet for kommissionen, hvorefter kommissionen almindeligvis besigtiger forholdene i marken. De fremmødte har ret til at udtale sig, inden kommissionen fastlægger den nærmere udformning af projektet.

Ekspropriationskommissionen foretager en retlig og faktisk vurdering af projektet, dvs. om projektet er i overensstemmelse med eksempelvis en af Folketinget vedtaget anlægslov, og om projektet er hensigtsmæssigt udformet inden for de rammer, som anlægsloven eller offentligretlige tilladelser fra andre myndigheder fastlægger. I den forbindelse kan kommissionen beslutte, at projektet kun kan gennemføres med visse ændringer.

Forretningen afsluttes med, at kommissionen beslutter, hvorvidt projektet kan godkendes, og på hvilke vilkår.

Når projektet er vedtaget af kommissionen, og anlægsmyndigheden over for Transportministeriet har tilkendegivet, at anlægsmyndigheden ønsker projektet fremmet i den vedtagne form, meddeler transportministeren ekspropriationsbemyndigelse.

Ekspropriationskommissionen afholder derefter en ekspropriationsforretning. Anlægsmyndigheden har forinden gennemført en detailprojektering, herunder udarbejdet ekspropriationsmaterialet, som indeholder arealfortegnelse med tilhørende detaljeret planer, hvoraf de præcise indgreb overfor de enkelte ejere og andre rettighedshavere fremgår. Der udarbejdes en ekstrakt af arealfortegnelsen vedrørende den enkelte ejendom eller det enkelte lejemål m.v., som kommissarius sender til vedkommende. Der oplyses om muligheden for en direkte kontakt til anlægsmyndigheden.

Anlægsmyndigheden kan også kontakte ejere og andre rettighedshavere, hvor indgrebet kan være mere omfattende, for at forklare nærmere.

De berørte parter indkaldes til ekspropriationsforretningen og har adgang til at udtale sig over for kommissionen. Kommissionen beslutter under forretningen, om der skal eksproprieres og i givet fald, hvorledes projektet og ekspropriationen nærmere skal gennemføres, herunder hvilke arealer, bygninger med tilbehør samt rettigheder ekspropriationen skal omfatte. Ekspropriationskommissionen fastsætter endvidere erstatningen i anledning af de besluttede indgreb.

3.9.1.2. Transportministeriets overvejelser og den foreslåede ordning

Transportministeriet finder, at de gældende regler om ekspropriationsprocessen bør opretholdes. Det er således ministeriets opfattelse, at reglerne fungerer godt i praksis og sikrer, at berørte borgere og virksomheder og andre – f.eks. andre myndigheder – der har interesse i de projekter, som tænkes gennemført, bliver gjort opmærksom på projekternes og ekspropriationssagernes eksistens og får mulighed for at gøre deres synspunkter gældende i processen.

Dette skal ses som supplement til den forudgående inddragelse, der sker i forbindelse med anlægsmyndighedernes forberedelse af de projekter, som ekspropriationssagerne vedrører.

Det foreslås på den baggrund, at de gældende procesregler vedrørende behandlingen af sager ved ekspropriationskommissionerne ledet af en kommissarius grundlæggende skal opretholdes.

Ekspropriation ved kommission foreslås at følge afsnit I, II og IV i den foreslåede lov.

3.9.2. Ekspropriation ved kommunalbestyrelse

3.9.2.1. Gældende ret

Processen i vejlovens kapitel 10 tager afsæt i kommunalbestyrelsens planer om at etablere et nærmere bestemt vejanlæg, som kræver erhvervelse af rettigheder over fast ejendom.

Kommunalbestyrelsen afholder et møde på stedet for den påtænkte ekspropriation (en såkaldt åstedsforretning), inden ekspropriation besluttet. I den forbindelse skal myndigheden med mindst 4 ugers varsel offentliggøre tid og sted for åstedsforretningen og skriftligt indkalde de ejere og brugere, som fremgår af arealfortegnelsen, og andre, der må skønnes at have en retlig interesse i den planlagte ekspropriation.

Åstedsforretningen skal ledes af et medlem af kommunalbestyrelsen. Under åstedsforretningen skal der redegøres for den planlagte ekspropriation og dens omfang. Der skal over for hver enkelt fremmødt redegøres for, hvordan de planlagte foranstaltninger vil berøre vedkommendes ejendom eller rettigheder, herunder hvordan adgangsforhold og afskårne arealer skal reguleres.

Ejere, brugere og andre, der direkte eller indirekte berøres af den planlagte ekspropriation, har ret til under åstedsforretningen eller inden for en frist på 4 uger efter åstedsforretningens afholdelse at fremkomme med bemærkninger til den planlagte ekspropriation, til at fremsætte forslag til ændringer og til at fremsætte de synspunkter, som vedkommende mener bør have indflydelse på erstatningens fastsættelse.

Først efter udløbet af fristen på 4 uger kan kommunalbestyrelsen træffe ekspropriationsbeslutning, medmindre ekspropriationen må anses for ubetydelig i forhold til den berørte ejendoms størrelse og værdi, og der under åstedsforretningen er opnået tilslutning fra samtlige berørte ejere, brugere og andre, der direkte eller indirekte berøres af den planlagte ekspropriation.

Processen for erstatningsfastsættelse (taksation) ved kommunalbestyrelsens ekspropriationer beskrives under punkt 3.10.1 nedenfor.

3.9.2.2. Transportministeriets overvejelser og den foreslåede ordning

Transportministeriet finder, at procesreglerne vedrørende ekspropriationer, der besluttet af kommunalbestyrelserne, fungerer tilfredsstillende.

Det er således ministeriets opfattelse, at reglerne fungerer godt i praksis og sikrer, at berørte borgere og virksomheder og andre – f.eks. andre myndigheder – der har interesse i de projekter, som tænkes gennemført, bliver gjort opmærksom på projekternes og ekspropriationssagernes eksistens og får mulighed for at gøre deres synspunkter gældende i processen.

Dette skal ses som supplement til den forudgående inddragelse, der sker i forbindelse med kommunernes forberedelse af de projekter, som ekspropriationssagerne vedrører, jf. punkt 3.2.2.

Transportministeriet finder derfor, at reglerne grundlæggende bør opretholdes.

Transportministeriet har enkelte steder overvejet vejlovens sprogbrug. Ministeriet har bl.a. fundet anledning til at anvende udtrykket ”besigtigelsesforretning” i stedet for ”åstedsforretning”, da dette begreb fremstår forældet, og således at der anvendes samme terminologi, som anvendes i reglerne om ekspropriation ved kommission. Hertil kommer at ”vejmyndigheden” erstattes med ”kommunalbestyrelsen”, da reglerne foreslås udformet som generelle regler for ekspropriationer, der skal foretages af en kommunalbestyrelse.

Ekspropriation ved kommunalbestyrelse foreslås at følge afsnit I, III og IV i den foreslåede lov.

3.10. Erstatningsfastsættelse

3.10.1. Erstatningsfastsættelse i forbindelse med ekspropriation ved kommission

3.10.1.1. Gældende ret

Efter ekspropriationsbeslutningen, der er omtalt i punkt 3.9.1 ovenfor, skal ekspropriationskommissionen fastsætte erstatningens størrelse.

Parterne har over for kommissionen adgang til at fremsætte de synspunkter, parterne mener, bør have indflydelse på erstatningens fastsættelse.

Kommissionen fremsætter derefter forslag til erstatningsbeløbets størrelse med angivelse af de erstatningsposter, som det omfatter. Er en part ikke fremmødt til ekspropriationsforretningen, eller ønsker parten betæknings-tid til at overveje kommissionens erstatningsforslag, sender kommissarius forslaget skriftligt til begge parter med en svarfrist på 14 dage.

Godkender begge parter erstatningsforslaget, udbetales erstatningen hurtigst muligt.

Godkender en af parterne ikke forslaget, træffer ekspropriationskommissionen afgørelse om erstatningen. Erstatningsafgørelsen kan påklages, jf. punkt 3.11.1 nedenfor.

3.10.1.2. Transportministeriets overvejelser og den foreslåede ordning

Transportministeriet finder, at processen i forbindelse med ekspropriationskommissionernes erstatningsfastsættelse fungerer hensigtsmæssigt. Reglerne sikrer således, at de berørte borgere, virksomheder og anlægsmyndigheder inddrages i overvejelserne om erstatningsfastsættelsen.

Transportministeriet finder derfor, at reglerne grundlæggende bør opretholdes.

3.10.2. Erstatningsfastsættelse i forbindelse med ekspropriation ved kommunalbestyrelse

3.10.2.1. Gældende ret

Når kommunalbestyrelsen gennemfører ekspropriationer, kan erstatningen enten fastsættes ved aftale eller af en taksationskommission.

Hvis der ikke er opnået aftale om erstatningens fastsættelse, skal kommunalbestyrelsen indbringe erstatningsspørgsmålet for en taksationskommission. Når sagen er indbragt for taksationskommissionen, indkalder kommissionen skriftligt parterne til møde med mindst 4 ugers varsel.

Det påhviler taksationskommissionen at fremlægge sagen for parterne, hvorefter parterne har lejlighed til at fremsætte deres synspunkter vedrørende erstatningens størrelse.

På denne baggrund træffer taksationskommissionen sin afgørelse om erstatningens størrelse.

Afgørelsen kan påklages til overtaksationskommissionen, jf. herom i punkt 3.11.1.

3.10.2.2. Transportministeriets overvejelser og den foreslåede ordning

Transportministeriet finder, at procesreglerne vedrørende erstatningsfastsættelse i forbindelse med ekspropriationer, der besluttet af kommunalbestyrelserne, fungerer tilfredsstillende.

Reglerne sikres således den fornødne inddragelse af borgerne i forbindelse med erstatningsfastsættelsen.

Transportministeriet finder derfor, at reglerne grundlæggende bør opretholdes.

3.11. Klage over erstatningsfastsættelse m.v.

3.11.1. Gældende ret

I punkt 3.10.1.1 og 3.10.2.1 ovenfor er processen for erstatningsfastsættelse i forbindelse med sager, der involverer ekspropriation, beskrevet.

Klage over en afgørelse om erstatning fastsat af en ekspropriationskommission behandles af en taksationskommission, der er nedsat i henhold til ekspropriationsprocesloven (kaldet statslige taksationskommissioner).

I forbindelse med ekspropriationer, der behandles efter procedurereglerne i vejloven, træffer kommunalbestyrelsen afgørelse om ekspropriation og fremsætter forlag om erstatning. Opnås der ikke enighed om erstatningen mellem kommunen og den pågældende rettighedshaver, træffes afgørelse om erstatningens størrelse af en taksationskommission nedsat efter vejloven. Taksationskommissionens erstatningsafgørelse kan indbringes for en overtaksationskommission nedsat efter vejloven.

Klagesystemet i forbindelse med erstatningsfastsættelsen er således i dag tostrengt.

Sagsgangene hos klageinstanser, dvs. taksationskommissioner nedsat efter ekspropriationsprocesloven og overtaksationskommissionerne nedsat efter vejloven, er identiske.

Parterne indkaldes skriftligt med 4 ugers varsel til en forretning, og parterne gives lejlighed til at fremkomme med bemærkninger, før der træffes afgørelse i klagesagen.

Kommissionerne kan ud over erstatningsfastsættelsen prøve afgørelser om godtgørelse af rettighedshaveres sagsomkostninger, jf. ekspropriationsproceslovens § 29 og vejlovens § 110, og om overtagelse af hele ejendomme efter anmodning fra ejeren eller anlægsmyndigheden, jf. ekspropriationsproceslovens § 16 og vejlovens § 104.

3.11.2. Transportministeriets overvejelser og den foreslåede ordning

Transportministeriet finder, jf. punkt 3.5.2 ovenfor, at det nuværende klagesystem med fordel og uden betænkeligheder kan forenkles organisatorisk, således at de nuværende klageinstanser, der træffer afgørelse om samme spørgsmål og arbejder efter samme fremgangsmåde, afløses af et antal taksationsklagenævn. Transportministeriet finder, at dette bl.a. kan medvirke til at sikre større fleksibilitet og til at skabe større ensartethed i de afgørelser, der træffes, på tværs af landet, og uanset om, der er tale om sager, der behandles efter forslaget afsnit II eller III.

For en beskrivelse af lovforslagets bestemmelser om taksationsklagenævnenes organisation og sammensætning henvises til punkt 3.5.2 og 3.6.2 ovenfor.

Det foreslås, at taksationsklagenævnenes sagsbehandling skal ske efter procesregler, der grundlæggende svarer til de regler, der gælder for de nuværende statslige taksationskommissioner og overtaksationskommissioner.

3.12. Kompetence for forpersoner til at træffe afgørelse, afgørelse af sager på skriftligt grundlag og godkendelse af aftaler mellem parterne

3.12.1. Gældende ret

I ekspropriationsproceslovens § 19, stk. 4, er det fastsat, at en taksationskommission kan afgøre en sag på grundlag af skriftlige udtalelser fra parterne, hvis sagen alene angår spørgsmål om godtgørelse for sagkyndig bistand efter ekspropriationsproceslovens § 29. Formanden kan efter bestemmelsen bestemme, at sagen kan afgøres ved skriftlig forelæggelse for medlemmerne uden afholdelse af møde.

Vejlovens § 117, stk. 6, indeholder en tilsvarende bestemmelse vedrørende overtaksationskommissionerne.

Ekspropriationsprocesloven og vejloven indeholder ikke i øvrigt udtrykkelige bestemmelser om, at formanden for en ekspropriations-, taksations- eller overtaksationskommission kan træffe visse afgørelser, f.eks. i mindre sager, der ikke er principielle, og i sager, hvis afgørelse alene beror på en rent juridisk vurdering.

Lovene indeholder heller ikke i øvrigt udtrykkelige bestemmelser om, at ekspropriations-, taksations- og overtaksationskommissioner kan træffe afgørelser på grundlag af skriftlige udtalelser fra sagens parter, uden at der holdes formelt møde i det pågældende råd eller nævn.

3.12.2. Transportministeriets overvejelser og den foreslåede ordning

Der er i lovgivningen adskillige eksempler på, at det overlades til forpersonen for råd og nævn at træffe afgørelse i mindre sager, der ikke er principielle, eller i sager, hvis afgørelse alene beror på en juridisk vurdering. Som eksempel kan nævnes, at formanden for Miljø- og Fødevareklagenævnet kan træffe afgørelse på nævnets vegne i sager, der ikke indeholder spørgsmål af større eller principiel betydning, og i sager, hvis afgørelse alene beror på en juridisk vurdering, jf. § 8 i lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet.

Der er også i lovgivningen flere eksempler på, at råd og nævn kan træffe afgørelser på grundlag af skriftlige udtalelser fra sagens parter, uden at der holdes formelt møde i det pågældende råd eller nævn. Som eksempel kan nævnes, at sager, der behandles af Miljø- og Fødevareklagenævnet kan afgøres uden afholdelse af et møde, når formanden finder det ubetænkeligt, at afgørelsen træffes af nævnet på skriftligt grundlag, jf. § 9, stk. 1, i lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet.

Transportministeriet finder, at det vil være hensigtsmæssigt at indføre tilsvarende regler i ekspropriationsprocesloven. Det er ministeriets vurdering, at det vil kunne smidiggøre sagsbehandlingen, uden at svække retssikkerheden for borgere, virksomheder og anlægsmyndigheder.

Transportministeriet finder således, at der bør etableres hjemmel til, at forpersonen for en ekspropriations- eller taksationskommission eller for et taksationsklagenævn kan træffe afgørelse om mindre væsentlige forhold, eller hvis afgørelsen alene beror på en juridisk vurdering.

Transportministeriet finder, at der ligeledes bør etableres hjemmel til, at sager kan afgøres af ekspropriations- og taksationskommissioner og af taksationsklagenævn på grundlag af skriftlige udtalelser fra sagens parter, hvis afholdelse af en forretning ikke i væsentlig grad vurderes at ville tilføre sagen yderligere oplysninger.

Bestemmelser herom foreslås på den baggrund fastsat i lovforslagets § 15.

3.13. Godkendelse af aftaler mellem parterne

3.13.1. Gældende ret

Det sker jævnligt, at det efter gennemførelsen af en ekspropriation og erstatningsfastsættelsen for den skete ekspropriation, typisk i forbindelse med udførelsen af det pågældende anlæg, viser sig hensigtsmæssigt at foretage mindre afvigelser i projektet, som ejeren af den pågældende ejendom og vedkommende anlægsmyndighed er enige om. I praksis forekommer det derfor, at ekspropriationskommissioner godkender aftaler mellem parterne om ekspropriationens nærmere gennemførelse, herunder om at foretage mindre afvigelser i forhold til det ved ekspropriationsforretningen bestemte og erstatningen herfor.

Ekspropriationsprocesloven indeholder ikke udtrykkelige regler om dette.

3.13.2. Transportministeriets overvejelser og den foreslåede ordning

Transportministeriet finder, at der bør etableres udtrykkelig hjemmel til, at en ekspropriationskommission – som det allerede sker i praksis – kan godkende aftaler mellem parterne om ekspropriationens nærmere gennemførelse og erstatningen herfor, hvis ejeren af den pågældende ejendom og vedkommende anlægsmyndighed er enige herom.

En bestemmelse herom foreslås fastsat i lovforslagets § 34, stk. 5.

3.14. Erstatningskrav, der ikke støttes på ekspropriation

3.14.1. Gældende ret

I ekspropriationsproceslovens § 20 er det fastsat, at spørgsmål om krav om erstatning i anledning af et ekspropriationsanlæg, der rejses af nogen, der ikke er omfattet af ekspropriationen, efter den pågældendes begæring kan påkendes af vedkommende ekspropriationskommission, hvis

kommissionen anser sagen for egnet til behandling for kommissionen. Optages sagen til realitetsbehandling, finder bestemmelserne i ekspropriationsproceslovens §§ 17 og 19 anvendelse med fornødne lempelser. §§ 17 og 19 vedrører processen for erstatningsfastsættelse.

Bestemmelsen omhandler tilfælde, hvor der rejses et erstatningskrav, selv om ejendommen ikke er direkte berørt af ekspropriationerne til det pågældende anlæg. Der kan f.eks. være tale om krav fra en nabo om erstatning for støj eller dominans fra et nyt vejanlæg.

Bestemmelsen angår alene ekspropriationsmyndighedernes kompetence, og den omhandler derfor ikke spørgsmålet om, i hvilke tilfælde der foreligger erstatningspligt.

Den pågældende kan selv vælge mellem at rejse erstatningskrav ved ekspropriationskommissionen eller at gå direkte til domstolene.

Krav om erstatning skal være fremkommet inden et år efter, at anlægget er fuldendt.

Det er ekspropriationskommissionen, der skønner, hvorvidt et rejst krav er egnet til behandling for kommissionen. Kommissionen kan eksempelvis beslutte ikke at behandle krav, som ikke er egnede til påkendelse på tidspunktet, hvor de rejses. Kommissionen kan også afvise at behandle krav, hvor det foreliggende spørgsmål er af en sådan karakter, at kommissionen finder det mere korrekt at undlade at tage stilling til det og dermed overlade spørgsmålet til domstolene, fordi afgørelsen af sagens væsentlige tvivlsspørgsmål beror på en afvejning af forskellige omstændigheder, årsagsforbindelse m.v., som typisk er en domstolsopgave. Det vil i givet fald være op til den, som ønsker erstatning, at rejse sag ved domstolene.

Afvises sagen, kan den pågældende rejse kravet ved domstolene. Optages kravet til behandling, skal den administrative rekurs derimod udnyttes, inden sagen kan indbringes for domstolene.

Efter vejlovens § 113 skal vejmyndigheden (kommunalbestyrelsen) forelægge spørgsmål om krav om erstatning i forbindelse med gennemførelse af en ekspropriation, der rejses af nogen, der ikke er omfattet af ekspropriationen, for taksationskommissionen. Det er en betingelse, at den, der rejser kravet, ønsker det indbragt for taksationskommissionen, og at andre

erstatningsspørgsmål vedrørende ekspropriationen i forvejen er indbragt for taksationsmyndighederne. Taksationskommissionen kan optage sagen til påkendelse, hvis den finder sagen egnet til behandling ved taksationskommissionen. Optages sagen til realitetsbehandling, finder bestemmelserne i vejlovens §§ 114 og 115 om processen for erstatningsfastsættelse anvendelse. Taksationskommissionens kendelse kan efter vejlovens § 116 indbringes for overtaksationskommissionen.

Praksis vedrørende bestemmelsen i vejlovens § 113 er sparsom, men den svarer i det væsentlige til praksis efter den gældende ekspropriationsprocesslovs § 20.

Vejloven indeholder ikke en udtrykkelig bestemmelse om tidsfristen for indbringelse af krav om erstatning efter § 113.

3.14.2. Transportministeriets overvejelser og den foreslåede ordning

Det er Transportministeriets opfattelse, at de gældende regler, hvorefter nogen, der ikke er omfattet af ekspropriationen, har mulighed for at få prøvet erstatningsspørgsmål, generelt fungerer godt i praksis.

Reglerne foreslås derfor grundlæggende opretholdt.

Der foreslås dog en mindre ændring i ordlyden i bestemmelsen, så det præciseres, at det er forpersonen for vedkommende kommission – og ikke kommissionen – der beslutter, om sagen er egnet til behandling og skal forelægges kommissionen til behandling. Dette svarer til den gældende praksis, og det vil under alle omstændigheder ikke være hensigtsmæssigt, at hele kommissionen skal indkaldes, hver gang en person eller en virksomhed fremsætter erstatningskrav. Skulle sagen blive afvist, vil den pågældende kunne få sit krav prøvet for domstolene.

Det foreslås, at krav om erstatning skal være fremkommet inden et år efter anlæggets fuldførelse, hvilket f.eks. betyder, at en bro skal være taget i brug af alle trafikanttyper, som den er bestemt for. Det er på den anden side ikke et krav, at alle anlægsarbejder vedrørende projektet, f.eks. beplantning, er afsluttet. Det svarer til gældende praksis.

3.15. Ændringer i et vedtaget projekt eller i grundlaget for en tilkendt erstatning

3.15.1. Gældende ret

Det kan være nødvendigt af tekniske eller andre grunde at ændre i et vedtaget projekt efter ekspropriationens gennemførelse.

Ekspropriationskommissionen kan efter ekspropriationsproceslovens § 21, stk. 1, 1. pkt., tage spørgsmål om ændringer i vedtagne projekter op til behandling, hvis der efter ekspropriationens foretagelse, i forbindelse med den nærmere gennemførelse af det vedtagne projekt, rejses spørgsmål om at foretage afvigelser fra dette. Det er en forudsætning for anvendelsen af bestemmelsen, at ændringerne ikke er af en sådan karakter, at der er tale om et nyt projekt, men at der alene er tale om ændring af projektet på visse punkter. Er der reelt tale om et nyt projekt, vil det kræve en helt ny sag. Årsagerne til en projektændring kan f.eks. være tekniske eller geologiske forhold, der ikke var taget i betragtning under kommissionens behandling af sagen, eller at adgangsforholdene til en ejendom bliver anderledes end forudsat ved ekspropriationen og derfor kræver tilpasninger.

Bestemmelsen i § 21, stk. 1, 2. pkt. giver hjemmel til, at ekspropriationskommissionen kan behandle spørgsmål om tilkendelse af erstatning, hvis der efter ekspropriationen opstår spørgsmål om tilkendelse af erstatning, som ikke har været behandlet af ekspropriationskommissionen, eller hvis der til skade for en erstatningsberettiget sker væsentlige ændringer i grundlaget for de tillagte erstatningsbeløb. Som eksempel kan nævnes det tilfælde, at der rejses krav om erstatning for støj fra et nyt anlæg, som det først er muligt at vurdere, når anlægget er taget i brug.

Det er et krav, at begæring herom fremkommer inden ét år efter, at ekspropriationsanlægget er fuldent, hvilket f.eks. betyder inden ét år efter, at en bro er taget i brug af alle trafikanttyper, som den er bestemt for.

Det er kommissionens formand, der afgør, om der er tilstrækkeligt grundlag for at forelægge sagen for ekspropriationskommissionen til behandling af det rejste spørgsmål. Baggrunden herfor er, at det ikke vil være rimeligt, hvis hele kommissionen skal indkaldes, hver gang en person eller en virksomhed kræver en erstatning. Den pågældende vil under alle omstændigheder kunne få sit krav prøvet for domstolene.

Der findes ikke tilsvarende regler i vejloven. Det vil således være op til kommunen efter de almindelige regler om genoptagelse at vurdere, om

sagen kan genoptages og behandles på ny på det foreliggende grundlag, eller om der skal indledes en ny ekspropriationsproces.

3.15.2. Transportministeriets overvejelser og den foreslåede ordning

Det er Transportministeriets opfattelse, at den gældende regel om muligheden for at behandle spørgsmål om afvigelser fra et vedtaget projekt eller behandle spørgsmål om erstatning, som ikke har været behandlet af ekspropriationskommissionen tidligere, generelt fungerer godt i praksis.

Reglen foreslås derfor grundlæggende opretholdt, jf. forslagens § 34.

Det foreslås dog præciseret, at det er kommissarius, der beslutter, om der er tilstrækkeligt grundlag for at forelægge sagen for ekspropriationskommissionen til behandling. Dette svarer til den gældende praksis. Det er Transportministeriets vurdering, at det vil smidiggøre sagsbehandlingen uden at svække retssikkerheden.

Transportministeriet finder, at der fortsat ikke bør fastsættes generelle regler om kommunernes adgang til at foretage ændringer i forhold til de afgørelser om ekspropriation, der er truffet efter det foreslåede afsnit III.

Transportministeriet finder således, at det fortsat må skulle være op til kommunen efter de regler, der måtte være fastsat på det pågældende område, og de almindelige regler om genoptagelse at vurdere, hvordan en ønsket ændring kan gennemføres.

3.16. Klage over ekspropriationsindgrebets lovlighed

3.16.1. Gældende ret

Afgørelser om ekspropriationens lovlighed truffet af en ekspropriationskommission kan efter ekspropriationsprocesloven ikke påklages til anden administrativ myndighed.

Baggrunden herfor er den særlige sagkundskab, der er til stede i ekspropriationskommissionerne, og de gældende processuelle regler, der sikrer en grundig og kompetent behandling af ekspropriationssager ved ekspropriationskommissionerne.

Når kommunalbestyrelsen eksproprierer, vil det bero på hjemmelsloven, hvorvidt ekspropriationsbeslutningen kan påklages til anden administrativ myndighed.

Bestemmelse herom findes eksempelvis i vejlovens § 132, hvorefter kommunernes afgørelser om ekspropriation til vejanlæg kan påklages til transportministeren. Transportministeren har, jf. § 3, stk. 1, i bekendtgørelse nr. 845 af 25. juni 2025 delegeret kompetencen til at tage stilling til klager over kommunernes afgørelser til Vejdirektoratet. Vejdirektoratets afgørelser i klagesagerne kan efter bekendtgørelsen § 28 ikke påklages til transportministeren.

Som et andet eksempel kan nævnes planlovens § 58, stk. 1, nr. 2, hvorefter kommunalbestyrelsernes afgørelser om ekspropriation efter planloven kan påklages til Planklagenævnet.

3.16.2. Transportministeriets overvejelser og den foreslåede ordning

Der tilsigtes med lovforslaget ikke nogen ændring af den gældende ordning for klage over ekspropriationens lovlighed.

Transportministeriet finder det således hensigtsmæssigt, at adgangen til at indbringe kommunalbestyrelseres afgørelser om ekspropriation for anden administrativ myndighed fortsat reguleres i den lov, der indeholder hjemmel til det ekspropriative indgreb. Der kan i den forbindelse tages konkret stilling til, om afgørelserne skal kunne påklages, og i givet fald hvilken klageinstans der vurderes bedst egnet til at tage stilling til sådanne klager.

For så vidt angår ekspropriation foretaget ved kommission finder Transportministeriet ligeledes, at retstilstanden bør opretholdes. Det skyldes, at brugen af særlige og uafhængige ekspropriationskommissioner sikrer høj juridisk kvalitet i afgørelserne.

3.17. Domstolsprøvelse

3.17.1. Gældende ret

Grundlovens § 63, stk. 1, 1. led, fastsætter, at domstolene er berettigede til at påkende ethvert spørgsmål om øvrighedsmyndighedens grænser. I tillæg

hertil følger det af grundlovens § 73, stk. 3, at domstolene kan prøve ethvert spørgsmål om ekspropriationsaktens lovlighed og erstatningens størrelse. Grundlovens § 73, stk. 3, forhindrer en generel afskæring af domstolsprøvelsen for så vidt angår ekspropriationsindgreb. Der kan således ikke gyldigt fastsættes endelighedsbestemmelser i lovgivningen for administrative ekspropriationsindgreb.

Derimod er grundlovens § 73, stk. 3, ikke til hinder for lovbestemmelser, hvorefter en administrativ klageadgang skal udnyttes, før sagen kan indbringes for domstolene. Bestemmelsen er heller ikke til hinder for fastsættelse af søgsmålsfrister.

Det følger af ekspropriationsproceslovens § 26, at en sag om ekspropriationsaktens lovlighed skal indbringes for domstolene inden 6 måneder efter, at ekspropriationskommissionens bestemmelse om ekspropriation er truffet, og at en sag om erstatningens størrelse skal indbringes for domstolene inden 6 måneder efter, at taksationskommissionens kendelse er afsendt. Det er endvidere i bestemmelsen fastsat, at spørgsmål, der kan prøves af en taksationskommission, ikke kan indbringes for domstolene, forinden taksationskommissionens afgørelse foreligger.

For så vidt angår kommunalbestyrelsens ekspropriationer indeholder vejlovens § 121 tilsvarende en frist på 6 måneder for indbringelse af taksationsmyndighedernes afgørelse af erstatningsspørgsmålet for domstolene. Eventuelle krav om forudgående udnyttelse af adgang til at klage over ekspropriationens lovlighed findes i hjemmelsloven. Spørgsmålet om domstolsprøvelse af lovligheden af kommunernes afgørelser om selve ekspropriationsspørgsmålet er således ikke reguleret i vejlovens ekspropriationsprocesregler.

I øvrigt indebærer grundlovens § 73, stk. 3, at domstolene har en grundlovsfæstet videre adgang til at efterprøve ekspropriationsbeslutningers lovlighed og erstatningens størrelse end efter den almindelige prøvelsesadgang fastsat i grundlovens § 63, stk. 1. 1. led.

3.17.2. Transportministeriets overvejelser og den foreslåede ordning

Med lovforslaget tilsigtes ikke større ændringer af de gældende regler om frister og andre betingelser, der skal overholdes i forbindelse med

domstolsprøvelse. Det foreslås dog, at alle frister for domstolsprøvelse efter den foreslåede ekspropriationsproceslov regnes fra tidspunktet for meddelelsen af de pågældende afgørelser. Det vil således ikke – som det er tilfældet på visse områder – være afgørende, hvornår en afgørelse er truffet.

Det foreslås således, at der fortsat skal gælde en frist på 6 måneder for indbringelse af en sag om lovligheden af en ekspropriationskommissions ekspropriationsafgørelse for domstolene. Det skyldes, at der ikke bør kunne skabes langvarig usikkerhed om et anlægsprojekt gennem sagsanlæg. Det er samtidig vurderingen, at 6 måneder giver tilstrækkelig mulighed for at kunne overveje ønsket om at indbringe spørgsmålet om en ekspropriations lovlighed for domstolene.

Det foreslås endvidere, at anlæggelse af retssag om erstatningens størrelse forudsætter, at adgangen til at klage over ekspropriationskommissionens erstatningsafgørelse til taksationsklagenævnet er udnyttet, og at sag anlægges inden 6 måneder efter, at taksationsklagenævnets afgørelse er meddelt.

Ligeledes foreslås det, at anlæggelse af retssag om erstatningens størrelse i sager, der behandles efter forslagets afsnit III, dvs. reglerne om taksation i forbindelse med ekspropriation ved kommunalbestyrelse, forudsætter, at adgangen til at klage over taksationskommissionens erstatningsafgørelse til taksationsklagenævnet er udnyttet, og at sag anlægges inden 6 måneder efter, at taksationsklagenævnets afgørelse er meddelt.

De foreslåede regler om frister for domstolsprøvelse vil ikke finde anvendelse, hvis andet er fastsat i den lov, der hjemler det pågældende indgreb. Der vil således i disse hjemmelslove kunne fastsættes kontere eller længere frister, ligesom der i øvrigt vil kunne fastsættes særlige regler om adgangen til domstolsprøvelse.

Der lægges op til, at spørgsmålet om domstolsprøvelse af kommunernes afgørelser om selve ekspropriationsspørgsmålet efter forslagets afsnit III fortsat ikke skal reguleres i de generelle ekspropriationsprocesregler, men i den lov, der indeholder hjemlen til det ekspropriative indgreb. Det indebærer bl.a., at eksempelvis vejlovens regler om klage over kommunalbestyrelsernes ekspropriationsafgørelser på vejområdet ikke berøres af lovforslaget.

3.18. Godtgørelse til borgere for sagkyndig bistand

3.18.1. Gældende ret

Efter de gældende regler i ekspropriationsproceslovens § 29 kan ekspropriationskommissionerne og taksationskommissionerne, der er nedsat efter ekspropriationsprocesloven, pålægge anlægsmyndigheden at udrede en passende godtgørelse for nødvendige udgifter, som en part har haft til varetagelse af sine interesser under sagens behandling, herunder udgifter til advokat, revisor m.v.

Efter de gældende regler i vejlovens § 110 kan taksationskommissioner og overtaksationskommissioner pålægge vejmyndigheden at betale en passende godtgørelse, når en part har haft udgifter til sagkyndig bistand.

Der er ikke i vejlovens kapitel 10 fastsat regler om kommunernes adgang til at godtgøre udgifter til sagkyndig bestand. Der er heller ikke i vejlovens kapitel 10 fastsat regler om godtgørelse for sådanne udgifter i forbindelse med indbringelse af afgørelser om ekspropriation for de rekursmyndigheder, der behandler sager derom efter de regler, der gælder på de enkelte områder.

3.18.2. Transportministeriets overvejelser og den foreslåede ordning

De eksisterende regler om godtgørelse af udgifter til sagkyndig bestand i forbindelse med sager, der behandles af ekspropriationskommissioner og taksationskommissioner foreslås videreført, ligesom det foreslås, at der fortsat skal kunne ydes godtgørelse ved behandling af klager over erstatningsfastsættelsen, der efter forslaget vil skulle ske ved de taksationsklagenævn, som foreslås oprettet.

Som anført i punkt 2.2 anbefalede Ekspropriationsudvalget i betænkning nr. 1569/2018, at muligheden for passende godtgørelse for borgerens udgifter til sagkyndig bistand i ekspropriationssager overvejes nærmere, jf. udvalgets anbefaling 8. Udvalget nævnte, at der f.eks. kunne indføres hjemmel til, at kommunerne kan tildele borgeren sådan godtgørelse i komplicerede sager.

Transportministeriet finder ikke, at der i ekspropriationsprocesloven skal fastsættes regler om godtgørelse for borgernes udgifter i forbindelse med kommunernes behandling af selve ekspropriationsspørgsmålet. Skal der fastsættes sådanne regler, bør det efter Transportministeriets opfattelse ske i lovgivningen på de pågældende områder, således at der samlet kan tages

stilling til godtgørelsesspørgsmålet i hele sagsforløbet i ekspropriationssagen, dvs. ved både kommunalbestyrelsen og den myndighed, der er rekursinstans vedrørende ekspropriationsspørgsmålet. Spørgsmålet vil dermed kunne behandles i sammenhæng med tilsvarende spørgsmål i forbindelse med andre indgreb, der kan gennemføres med hjemmel i den pågældende lovgivning.

Der henvises i den forbindelse til punkt 3.1.3. om forholdet mellem ekspropriationsprocesreglerne og den lovgivning, der indeholder de materielle regler om de omhandlede indgreb.

Der henvises endvidere til lovforslagets § 36 og bemærkningerne hertil.

3.19. Matrikulære og tinglysningsmæssige forhold

3.19.1. Gældende ret

Til bistand for de ekspropriations- og taksationskommissioner, der nedsættes efter ekspropriationsprocesloven, og til at foretage de af ekspropriationerne foranledigede matrikulære berigtigelser m.v. beskikkes transportministeren efter ekspropriationsprocesloven en eller flere ledende landinspektører.

Der er ikke i øvrigt fastsat udtrykkelige regler i ekspropriationsprocesloven om matrikulære og tinglysningsmæssige forhold. Transportministeren har dog fastsat nærmere forskrifter om de ledende landinspektørers virksomhed og om fremme af ekspropriationers berigtigelse i cirkulære af 16. januar 1986 for de ledende landinspektørers virksomhed, cirkulære af 28. januar 1986 om fremme af ekspropriationers berigtigelse og vejledning af 30. juni 1986 vedrørende matrikulær og tinglysningsmæssig berigtigelse af linieanlæg.

Ifølge disse forskrifter foretager og har den ledende landinspektør ansvaret for de matrikulære berigtigelser m.v., der er foranlediget af ekspropriationerne. Den ledende landinspektør er i sin virksomhed underlagt kommissarius, der har fuld instruktionsret i forhold til landinspektøren. Den ledende landinspektør giver møde ved besigtigelses-, ekspropriations- og taksationsforretningerne i henhold til ekspropriationsprocesloven og andre af kommissarius fastsatte møder. Den ledende landinspektør kvalitetssikrer det materiale, der modtages fra anlægsmyndighederne. Ved forretningerne bistår den ledende landinspektør med alle oplysninger af ejendomsretlig karakter

og i øvrigt med oplysninger, der kan være af betydning for projektprøvelsen eller erstatningsfastsættelsen, herunder om ejendommenes matrikulære forhold, ejendomsværdi, zonestatus, adgangsforhold, servitutrettigheder og offentligretlige begrænsninger.

Matrikulær og endelig tinglysningsmæssig berigtigelse af en ekspropriation sker, når anlægget er udført, og opmåling har fundet sted. Disse ændringer sker uden udgift for ejeren. Indtil sagens afslutning er arealændringerne sikret ved en foreløbig tinglysning (førnotering).

3.19.2. Transportministeriets overvejelser og den foreslåede ordning

Transportministeriet finder, at de gældende regler om matrikulære og tinglysningsmæssige forhold er velfungerende og i udgangspunktet bør oprettholdes.

Det foreslås dog, at der som noget nyt fastsættes en frist på 6 måneder for, hvornår matrikulære berigtigelser i forbindelse med sager, der er behandlet efter det foreslåede afsnit II, skal være anmeldt af vedkommende ledende landinspektør til Geodatastyrelsen. Denne frist vil skulle løbe fra anlægsmyndighedens færdigmelding til den ledende landinspektør af det pågældende anlæg til matrikulær berigtigelse.

3.20. Forberedelsen af ekspropriationssager

3.20.1. Gældende ret

Ekspropriationsprocesreglerne vedrører behandlingen af ekspropriationssager fra det tidspunkt, hvor ekspropriationsmyndighederne indleder den konkrete sagsbehandling vedrørende spørgsmålet om at gennemføre konkrete ekspropriationsindgreb og fastsættelsen af erstatning.

Ekspropriationsprocesloven indeholder dog i § 3 en bestemmelse om, at en anlægsmyndighed har adgang til at gennemføre nødvendige arkæologiske forundersøgelser og forberedende opmålinger, nivellementer og andre tekniske forarbejder og undersøgelser. Ifølge bestemmelsen skal de berørte grundejere og brugere varsles om undersøgelserne, inden de iværksættes. Varslet skal være mindst 28 dage i forbindelse med arkæologiske forundersøgelser og mindst 14 dage i forbindelse med andre forberedende undersøgelser. Bestemmelsen gælder, når der i lovgivningen er hjemmel til ekspropriation. Bestemmelsen har samme anvendelsesområde som

ekspropriationsprocesloven, således at den gælder, når der er hjemmel til at gennemføre ekspropriation efter ekspropriationsproceslovens regler.

Denne bestemmelse kan ikke karakteriseres som en ekspropriationsprocesregel.

Vejloven indeholder i § 99 en nogenlunde tilsvarende bestemmelse, der i øvrigt når det skønnes nødvendigt til enhver tid giver vejmyndigheden adgang til en privat ejendom mod behørig legitimation og uden retskendelse med henblik på at foretage jordbundsundersøgelser, opmålinger, afmærkninger og andre undersøgelser af udendørsarealer med henblik på at foretage undersøgelser og projektering af nye vejanlæg eller ændring af eksisterende vejanlæg samt klimarelaterede afværgeforanstaltninger.

Der er i flere love, der indeholder ekspropriationshjemler, henvist til vejlovens § 99, der dermed også finder anvendelse på andre områder.

Anlægsmyndigheden vil i forbindelse med ethvert projekt lave andre typer af forarbejde og undersøgelser, og anlægsmyndigheden vil i de faser, der går forud for den egentlige beslutningsfase om et givent projekt, oftest inddrage berørte borgerne, virksomheder, andre myndigheder samt interesseorganisationerne i processen. Det kan bl.a. ske ved direkte henvendelse, offentlige høringer, borgermøder eller lignende. Dette er ikke reguleret i ekspropriationsprocesreglerne.

3.20.2. Transportministeriets overvejelser og den foreslåede ordning

Transportministeriet finder, at de gældende regler er velfungerende og bør opretholdes.

Det foreslås således, at bestemmelsen i den gældende ekspropriationsproceslovs § 3 videreføres i den foreslåede ekspropriationsproceslov, således at den kan anvendes i forbindelse med forberedelse af sager, der skal behandles efter ekspropriationsproceslovens afsnit II om ekspropriation ved kommission. Bestemmelsens anvendelsesområde vil dermed svare til bestemmelsens nuværende anvendelsesområde.

I den forbindelse skal det bemærkes, at vejlovens § 99 opretholdes i vejloven. Bestemmelsen vil dermed fortsat kunne anvendes på vejområdet og i

forbindelse med sager, der skal behandles efter de foreslåede bestemmelser om ekspropriation ved kommunalbestyrelse i det omfang, den lov, der indeholder hjemmel til indgrebet, henviser til vejlovens § 99.

Transportministeriet forudsætter, at der ved en senere lejlighed indsættes udtrykkelige bestemmelser i de enkelte love om disse forhold, således at der ikke længere henvises til vejlovens § 99.

3.21. Honorarer til forpersoner, medlemmer og sekretærer

3.21.1. Gældende ret

Der er med hjemmel i Skatteministeriets cirkulære af 4. juli 2013 om betaling til medlemmer af kollegiale organer i staten og i vejlovens § 111, stk. 3, fastsat takster for honorarer til formændene for de statslige og kommunale taksationsmissioner og de kommunale overtaksationskommissioner samt til medlemmerne af ekspropriations-, taksations og overtaksationskommissionerne. Der er endvidere fastsat honorartakster til sekretærer for de kommunale taksationskommissioner.

Regler om honorarsatser og den gældende reguleringsordning vedrørende de statslige og kommunale taksationskommissioner og de kommunale overtaksationskommissioner er fastsat i Transportministeriets cirkulære af 26. maj 2023 om honorarsatser på taksationsområdet. Gældende satser og regulering vedrørende ekspropriationskommissionerne er fastsat i skrivelse af 6. maj 2024 fra kommissarius ved Statens Ekspropriationer på Øerne.

Der er endvidere fastsat en timepris for Taksationssekretariatets sekretariatsarbejde i de enkelte sager.

3.21.2. Transportministeriets overvejelser og den foreslåede ordning

Transportministeriet finder, at der bør etableres en hjemmel i den nye ekspropriationsproceslov til fastsættelse af vederlag til sekretariatsbetjening af ekspropriations- og taksationsmyndigheder, der nedsættes i medfør af de foreslåede bestemmelser.

Dette vil sikre, at reglerne kan samles i ét regelsæt (bekendtgørelse), og at regulering af satser m.v. fremtidigt vil blive foretaget af Transportministeriet (Trafikstyrelsen).

3.22. Finansiering af sagsbehandlingsudgifter

3.22.1. Gældende ret

Udgifterne til sagsbehandlingen efter ekspropriationsprocesloven og vejlovens kapitel 10 ved de myndigheder, der er nedsat af transportministeren, finansieres dels af Transportministeriets bevilling på finansloven, dels ved viderefakturerer til anlægsmyndighederne.

På det *statslige område* gælder, at udgifterne til aflønning af *kommissarierne*, herunder i deres funktion som formænd for ekspropriationskommissionerne, og til *kommissariaternes* personale og drift afholdes af Transportministeriets bevilling på finansloven (bevillingsfinansierede udgifter), jf. finanslovens § 28.12.04. og § 28.12.08.

For så vidt angår sagsbehandlingen ved *ekspropriationskommissionerne* gælder, at alle udgifter – bortset fra de ovenfor nævnte bevillingsfinansierede udgifter – viderefaktureres til vedkommende anlægsmyndighed. Anlægsmyndigheden betaler således medlemshonorarer og udgifter til udlæg til bl.a. lokaleleje, forplejning, transport m.v. i forbindelse med ekspropriationskommissionernes besigtigelses- og ekspropriationsforretninger.

For så vidt angår sagsbehandlingen ved de *taksationskommissioner*, der er nedsat efter *ekspropriationsprocesloven*, gælder, at alle udgifter viderefaktureres til anlægsmyndigheden. Anlægsmyndigheden betaler således udgifterne til formandshonorar, medlemshonorarer, udlæg og Taksationssekretariatets arbejde med de pågældende sager.

Efter vejlovens § 111, stk. 2, afholder staten udgifterne til vederlag til formænd og juridiske sekretærer og regnskabsmæssig administration vedrørende de *taksations- og overtaksationskommissioner*, der er nedsat efter *vejloven*. Disse udgifter er således, jf. finanslovens § 28.51.10., bevillingsfinansierede. Der sker viderefakturerer til vedkommende anlægsmyndighed (kommunen) af alle andre udgifter ved de nævnte kommissionernes virksomhed, herunder udgifter til lokaleleje, forplejning m.v. og udgifter til administrativ sekretariatsbistand.

3.22.2. Transportministeriets overvejelser og den foreslåede ordning

Antallet af sager, der indebærer en ekspropriationsproces, er varierende og forventeligt stigende i disse år, bl.a. som følge af initiativer, der tages som led i den grønne omstilling.

Transportministeriet finder derfor, at der fremover bør anvendes en ny, generel model for finansiering af lønnen til kommissarierne og til kommissariaterne, som sekretariatsbetjener ekspropriationskommissionerne og kommissarierne.

Den foreslåede model indebærer, at meraktivitet i forhold til det historiske aktivitetsniveau hos ekspropriationskommissionerne skal finansieres af anlægsmyndighederne på de enkelte ministerområder.

Modellen bygger på, at det nuværende bevillingsniveau til kommissariaterne fastholdes som fundament for disses virke.

Denne grundbevilling suppleres af en mulighed for – i de år, hvor aktiviteten forventes at være højere end det historiske aktivitetsniveau – at kunne opkræve en aktivitetsafhængig betaling til dækning af marginalomkostningerne på baggrund af opgørelser af forventet aktivitetsniveau fra kommissariaterne. Betalingen vil skulle opkræves hos alle anlægsmyndigheder, som har ekspropriationssager, der behandles ved ekspropriationskommissionerne efter lovforslagets afsnit II, i det pågældende år.

Er aktiviteten ikke højere end det historiske niveau, vil udgifterne (som i dag) blive afholdt af Transportministeriets bevilling på finansloven.

Regler, der udmønter denne nye model for finansiering af lønnen til kommissarierne og til kommissariaterne, som sekretariatsbetjener ekspropriationskommissionerne og kommissarierne, vil blive udstedt med hjemmel i den gældende ekspropriationsproceslovs § 28 med ikrafttræden den 1. januar 2027 (dvs. et halvt år før den foreslåede nye ekspropriationsproceslovs ikrafttræden) og herefter videreført med hjemmel i den foreslåede § 42 i den nye ekspropriationsproceslov.

I øvrigt fastholdes den gældende ordning for anlægsmyndighedernes betaling for behandlingen af sager ved de myndigheder, der nedsættes efter de foreslåede regler.

For så vidt angår de taksationskommissioner, der nedsættes efter forslagets § 6, vil der således gælde samme ordning, som gælder for de taksationskommissioner, der i dag er nedsat efter vejloven, jf. ovenfor.

For så vidt angår taksationsklagenævnene, der nedsættes efter forslagets § 7, vil der gælde en ordning svarende til den gældende ordning vedrørende taksationskommissionerne nedsat efter ekspropriationsprocesloven og overtaksationskommissionerne nedsat efter vejloven, jf. ovenfor. Det indebærer, at det vil være afgørende for, hvilke af udgifterne i forbindelse med sagsbehandlingen ved et taksationsklagenævn der viderefaktureres til anlægsmyndigheden, om den sag, der er indbragt for taksationsklagenævnet, er blevet behandlet efter forslagets kapitel II (svarende til reglerne i ekspropriationsprocesloven) eller efter kapitel III (svarende til reglerne i vejlovens § 10).

I sager, der har været behandlet efter kapitel II (ekspropriation ved kommission), vil alle udgifter blive viderefaktureret til anlægsmyndigheden.

I sager, der har været behandlet efter forslagets kapitel III (ekspropriation ved kommunalbestyrelse), vil staten afholde udgifterne til vederlag til forpersoner, juridisk sekretariatsbistand og regnskabsmæssig administration. Alle andre udgifter ved de nævnte kommissioners virksomhed – herunder udgifter til forplejning og lokaleleje og udgifterne til administrativ sekretariatsbistand – vil fortsat blive viderefaktureret til vedkommende kommunalbestyrelse.

Regler om betalingen vil blive fastsat ved bekendtgørelse i medfør af den foreslåede § 42, jf. dog ovenfor om den nye model for finansiering af lønnen til kommissarierne og til kommissariatene, som sekretariatsbetjener ekspropriationskommissionerne og kommissarierne, som i første omgang vil blive etableret ved udstedelse af regler med hjemmel i den gældende ekspropriationsproceslovs § 28 med ikrafttræden den 1. januar 2027 og herefter videreført i medfør af den foreslåede § 42 i den nye ekspropriationsproceslov. De erstatninger, som vil blive fastsat efter de foreslåede regler, vil som hidtil skulle afholdes af anlægsmyndigheden.

4. Økonomiske konsekvenser og implementeringskonsekvenser for det offentlige

Med lovforslaget sker der ikke grundlæggende ændringer af de gældende ekspropriationsprocesser, og lovforslaget vurderes derfor ikke at have økonomiske konsekvenser for det offentlige.

Samlingen af ekspropriationsprocesreglerne i én samlet ekspropriationsproceslov forventes ikke at medføre meromkostninger.

Som følge af de foreslåede bestemmelser vil der skulle nedsættes et eller flere (forventeligt to) taksationsklagenævn til afløsning af de nuværende tre taksationskommissioner nedsat efter ekspropriationsprocesloven og syv nuværende overtaksationskommissioner nedsat efter vejloven.

Der vil dermed ske en væsentlig reduktion af antallet af myndigheder på ekspropriationsområdet, hvilket forventes at kunne føre til øget effektivitet og kortere sagsbehandlingstider.

Ændringerne vil ikke i sig selv have økonomiske konsekvenser, idet udgifterne til ekspropriationssagsbehandlingen er aktivitetsafhængige.

Finansieringsmodellen, som er beskrevet under punkt 3.22.2, har ikke betydning for udgifternes størrelse, men betyder blot, at visse udgifter skal afholdes på andre ministerområder end Transportministeriet.

Lovforslaget vil have mindre implementeringskonsekvenser for stat, regioner og kommuner som følge af oprettelsen af taksationsklagenævn som erstatning for de nuværende klageinstanser.

5. Økonomiske og administrative konsekvenser for erhvervslivet m.v.

Lovforslaget har ikke økonomiske og administrative konsekvenser for erhvervslivet.

Etableringen af taksationsklagenævn og reduktionen af antallet af myndigheder vil kunne medvirke til i højere grad end i dag at sikre ensartethed i erstatningsfastsættelsen på tværs af landet i forbindelse med både statslige og kommunale ekspropriationer. Forenklingen vil samtidig kunne medvirke til at effektivisere og smidiggøre behandlingen af klagesager vedrørende erstatningsfastsættelse, hvilket vil kunne føre til kortere sagsbehandlingstider. Begge dele vil være til gavn for berørte virksomheder.

6. Administrative konsekvenser for borgerne

Lovforslaget har ikke administrative konsekvenser for borgerne.

Etableringen af taksationsklagenævn og reduktionen af antallet af myndigheder vil kunne medvirke til i højere grad end i dag at sikre ensartethed i erstatningsfastsættelsen på tværs af landet i forbindelse med både statslige og kommunale ekspropriationer. Forenklingen vil samtidig kunne medvirke til at effektivisere og smidiggøre behandlingen af klagesager vedrørende erstatningsfastsættelse, hvilket vil kunne føre til kortere sagsbehandlingstider. Begge dele vil være til gavn for berørte borgere.

7. Klimamæssige konsekvenser

Lovforslaget har ikke klimamæssige konsekvenser.

8. Miljø- og naturmæssige konsekvenser

Lovforslaget har ikke miljø- og naturmæssige konsekvenser.

9. Forholdet til EU-retten

Lovforslaget indeholder ikke EU-retlige aspekter.

10. Hørte myndigheder og organisationer m.v.

Et udkast til lovforslag har i perioden fra den 13. oktober 2025 til den 17. november 2025 (35 dage) været sendt i høring hos følgende myndigheder og organisationer m.v.:

Advokatsamfundet, Arriva Danmark A/S, Bech-Bruun Advokatpartnerselskab, COWI, Danmarks Naturfredningsforening, Dansk Erhverv, Dansk Jernbaneforbund, Dansk Transport og Logistik – DTL, Dansk Vejforening, Danske Havne, Danske Havnevirksomheder, Brancheforeningen, Danske Regioner, Den Danske Dommerforening, Den Danske Landinspektørforening, DI Transport, Domsstolsstyrelsen, DSB, (Susanne Beyer Svendsen), DTU Transport, Energinet, Foreningen af Rådgivende Ingeniører, Freja Ejendomme, Fynbus, HjulmandKaptain, Horten Advokatpartnerselskab, Justitia, Kommunernes Landsforening (KL), Københavns Universitet – Det Juridiske Fakultet, LE34, Kommissarius ved Statens Ekspropriationer i Jylland, Kommissarius ved Statens Ekspropriationer Øerne, Landbrug & Fødevarer, Landdistrikternes Fællesråd, LIFA Landinspektører, Lokaltog A/S, Metroselskabet I/S, Midtjyske Jernbaner, Midttrafik, Movia, Naviair, Mølbak Landinspektører, Nordjyske Jernbaner, Nordjyllands Trafikselskab, Plesner Advokatpartnerselskab, Poul Schmith/Kammeradvokaten, Region Hovedstaden, Region Midtjylland, Region Nordjylland, Region Sjælland, Region Syddanmark, Sund & Bælt Holding A/S, Syddansk Universitet – Juridisk Institut, Sydtrafik, Trafikselskaberne i Danmark Kontaktperson: Lone Rasmussen, Udviklingselskabet By & Havn I/S, Vestbanen A/S,

Sammenfattende skema		
	Positive konsekvenser/mindreudgifter (hvis ja, angiv omfang/hvis nej, anfør »Ingen«)	Negative konsekvenser/merudgifter (hvis ja, angiv omfang/hvis nej, anfør »Ingen«)
Økonomiske konsekvenser for stat, kommuner og regioner	Ingen	Ingen
Implementeringskonsekvenser for stat, kommuner og regioner	Ingen	Lovforslaget vil have mindre implementeringskonsekvenser for stat, regioner og kommuner eller selvstyremæssige konsekvenser for kommunerne som følge af oprettelsen af taksationsklagenævn som erstatning for de nuværende klageinstanser.
Økonomiske konsekvenser for erhvervslivet m.v.	Ingen	Ingen
Administrative konsekvenser for erhvervslivet m.v.	Etableringen af taksationsklagenævn og reduktionen af antallet af myndigheder vil kunne medvirke til at effektivisere og smidiggøre behandlingen af klagesager vedrørende erstatningsfastsættelse, hvilket vil kunne føre til kortere sagsbehandlingstider. Begge dele vil være til gavn for berørte virksomheder.	Ingen
Administrative konsekvenser for borgerne	Etableringen af taksationsklagenævn og reduktionen af antallet af myndigheder vil kunne medvirke til at effektivisere og smidiggøre behandlingen af klagesager vedrørende erstatningsfastsættelse, hvilket vil kunne føre til kortere sagsbehandlingstider. Begge dele vil være til gavn for berørte virksomheder.	Ingen
Klimamæssige konsekvenser	Ingen	Ingen
Miljø- og naturmæssige konsekvenser	Ingen	Ingen
Forholdet til EU-retten	Lovforslaget indeholder ingen EU-retlige aspekter.	
Er i strid med de fem principper for implementering af erhvervsrettet EU-regulering (der i relevant omfang også gælder ved implementering af ikke-erhvervsrettet EU-regulering) (sæt X)	Ja	Nej X

UDKAST

Bemærkninger til lovforslagets enkelte bestemmelser

Til § 1

Det følger af ekspropriationsproceslovens § 1, at loven gælder for ekspropriation af fast ejendom til staten eller koncessionerede selskaber, når der i lovgivningen i øvrigt er hjemmel til ekspropriation.

Bestemmelsen indeholder tre kumulative betingelser:

For det første skal der være tale om ekspropriation af fast ejendom, hvilket forudsætter, at der er tale om afståelse omfattet af grundlovens § 73, stk. 1, og at afståelsen vedrører fast ejendom. Loven finder alene anvendelse på sager, hvor nogen ved ekspropriation må tåle, at deres rettighed over en fast ejendom ophæves eller begrænses.

For det andet gælder loven ifølge bestemmelsens ordlyd kun for ekspropriationer til fordel for staten (myndigheder, der er en del af den offentlige forvaltning) og koncessionerede selskaber. Reglerne i ekspropriationsprocesloven anvendes dog også på ekspropriation foretaget af andre end de ovenfor nævnte, hvis det følger af andre regler.

For det tredje finder loven kun anvendelse, hvis ekspropriationen er hjemlet i lovgivningen i øvrigt. Den fornødne hjemmel skal være fastsat i anden lovgivning. Ekspropriationsprocesloven indeholder således ikke hjemmel til, at der gennemføres ekspropriation, men indeholder alene regler om, hvordan ekspropriationssager skal gennemføres.

Bestemmelsen indebærer, at ekspropriationsproceslovens regler finder anvendelse, når disse tre betingelser er opfyldt. Det er således ikke en betingelse, at det i hjemmelsloven er fastsat, at ekspropriationsprocesloven skal finde anvendelse. Det er dog i praksis ofte fastsat i hjemmelsloven.

Af vejlovens §§ 94 og 95 følger, at reglerne i lovens kapitel 10 som udgangspunkt anvendes ved ekspropriation til kommunale vejanlæg, og at reglerne i ekspropriationsprocesloven anvendes ved ekspropriation til statslige vejanlæg. I bestemmelsesternes stk. 2 gives adgang for transportministeren til at fravige udgangspunktet sådan, at ekspropriation til kommunale vejanlæg i stedet kan ske efter ekspropriationsprocesloven, eller at statslige ekspropriationer til vejanlæg skal ske efter vejlovens kapitel 10.

At reglerne i vejlovens kapitel 10 alene finder anvendelse ved ekspropriation af fast ejendom følger forudsætningsvist af lovens § 98 om ekspropriationens omfang.

Vejlovens kapitel 10 gælder efter sin ordlyd alene for ekspropriation til vej anlæg.

Der henvises imidlertid til vejlovens ekspropriationsprocesregler i anden lovgivning, der indeholder hjemmel til, at kommunalbestyrelsen kan ekspropriere fast ejendom, og en sådan henvisning er en forudsætning for, at vejlovens procesregler finder anvendelse.

I anden lovgivning forekommer der endvidere henvisning til procesreglerne i ekspropriationsprocesloven og vejlovens kapitel 10, hvor der gives hjemmel til indgreb i rettigheder over fast ejendom, der ikke har karakter af ekspropriation. Henvisning sker i disse tilfælde typisk til reglerne om taksationsprocessen, der dermed kan anvendes tilsvarende på de pågældende lovområder. Som eksempler kan nævnes henvisninger i forbindelse med reglerne om fremrykket overtagelse i f.eks. jernbaneloven. Endvidere kan nævnes henvisninger i reglerne om erstatning efter miljøbeskyttelsesloven i forbindelse med dyrkningsbegrænsninger, der har til formål at beskytte drikkevand i såkaldte boringsnære beskyttelsesområder (BNBO).

Hvilket af de to regelsæt der skal finde anvendelse, kan bero på en administrativ beslutning. Som eksempel herpå kan nævnes vejlovens §§ 94 og 95.

I § 94, stk. 1, er fastsat, at ekspropriation til kommunale vejanlæg skal ske efter reglerne i vejlovens kapitel 10. Transportministeren kan imidlertid efter bestemmelsens stk. 2 efter en vejmyndigheds begæring tillade, at ekspropriation til kommunale vejanlæg sker efter reglerne i ekspropriationsprocesloven.

Tilsvarende er det i § 95, stk. 1, fastsat, at ekspropriation til statslige vejanlæg skal ske efter reglerne i ekspropriationsprocesloven. Transportministeren kan imidlertid efter bestemmelsens stk. 2 bestemme, at ekspropriation til statsveje skal ske ved kommunal foranstaltning efter vejlovens kapitel 10.

Det foreslås i § 1, stk. 1, at loven finder anvendelse ved ekspropriation af og andre indgreb i rettigheder over fast ejendom, når der i lovgivningen er hjemlet ekspropriation m.v. til formålet, og det i lovgivningen er fastsat, at sager derom skal behandles efter den foreslåede nye ekspropriationslov.

Den foreslåede bestemmelse vil indebære, at det vil være en forudsætning for anvendelse af procesreglerne i den foreslåede nye ekspropriationsproceslov, at der henvises til ekspropriationsloven, i den lov, som indeholder den materielle hjemmel til at gennemføre ekspropriation eller andre indgreb over fast ejendom.

Som beskrevet i punkt 3.2.2 i de almindelige bemærkninger foreslås det at bibeholde de eksisterende to procesformer for ekspropriation ved henholdsvis ekspropriationskommission og kommunalbestyrelse. Regler herom foreslås fastsat i lovens afsnit II (ekspropriation ved kommission) og afsnit III (ekspropriation ved kommunalbestyrelse). Lovforslagets afsnit I og IV indeholder forslag til fælles bestemmelser.

Det forventes, at det i lovgivningen i vidt omfang vil blive fastsat, at ekspropriation til fordel for staten eller koncessionerede selskaber behandles efter afsnit II, og at ekspropriation til fordel for en kommune behandles efter afsnit III. Dette vil svare til den gældende ordning.

I *stk. 2* foreslås det, at ekspropriation gennemføres ved kommission efter afsnit II eller ved kommunalbestyrelse efter afsnit III.

Den foreslåede bestemmelse har alene til formål at fastslå, at lovens procedureregler er opdelt i to dele vedrørende henholdsvis ekspropriation ved kommission, jf. forslaget afsnit II, og ekspropriation ved kommunalbestyrelse, jf. forslaget afsnit III. Den foreslåede bestemmelse har således ikke noget selvstændigt retsindhold.

I *stk. 3* foreslås det, at transportministeren uanset bestemmelser i anden lovgivning efter anmodning fra vedkommende minister kan bestemme, at ekspropriationen skal gennemføres efter afsnit II eller afsnit III.

Forslaget vil indebære, at transportministeren vil kunne bestemme, at ekspropriation skal foretages efter reglerne i afsnit II (ekspropriation ved kommission), selv om det i hjemmelsloven er anført, at ekspropriation skal foretages ved kommunalbestyrelse efter afsnit III eller omvendt. Det kan f.eks. være tilfældet, hvor et nyt kommunalt vejanlæg har en sådan sammenhæng med et nyt statsligt vejanlæg, at kommunalbestyrelsen finder det hensigtsmæssigt, at ekspropriation til de to anlæg sker samtidig ved en ekspropriationskommission.

Initiativet til anvendelse af § 1, stk. 3, forventes i praksis at ville blive taget af anlægsmyndigheden, der vil skulle inddrage den minister, der har

ressortansvaret for den pågældende lov. Ressortministeren vil efter den foreslåede bestemmelse skulle fremsætte anmodningen over for transportministeren.

Den foreslåede bestemmelse vil ligeledes kunne anvendes i en situation, hvor flere kommuner vil ekspropriere i forbindelse med et projekt, der på tværs af kommunegrænserne og derfor ønsker ekspropriationen behandlet under én sag ved en ekspropriationskommission. Dette vil forudsætte inddragelse af den minister, der har ansvaret for den lovgivning, der indeholder de materielle bestemmelser. I sådanne situationer vil det som alternativ være muligt for transportministeren efter forslagets § 6, stk. 1, at bestemme, at sagen skal behandles af en enkelt taksationskommission, uanset at anlægget også ligger i andre taksationskommissioners forretningsområde. Det kan ske ved at transportministeren konkret udvider kommissionens forretningsområde, jf. forslagets § 6, og bemærkningerne til denne bestemmelse.

Til § 2

Ekspropriationsproceslovens § 2 indeholder bestemmelser om dels arten af de faste ejendomme, der ved ekspropriation kan gøres indgreb i, og dels arten af de rettigheder, der kan erhverves ved ekspropriationen.

Bestemmelserne gælder kun i det omfang, andet ikke følger af hjemmelsloven. Der kan således i hjemmelsloven ske en udvidelse eller indskrænkning af ekspropriationsindgrebets omfang.

En lignende regel findes i vejlovens § 98, stk. 1, der dog – fordi vejloven ikke blot indeholder procesregler, men også er hjemmelsloven – ikke tager forbehold for en udvidelse eller indskrænkning i anden lovgivning.

Derudover indeholder ekspropriationsproceslovens § 25 og vejlovens § 98, stk. 2 og 3, regler om de tingslige retsvirkninger af en ekspropriation, dvs. forholdet mellem anlægsmyndigheden og andre rettighedshavere. Det følger heraf, at rettigheder, der strider mod anlægsmyndighedens rettigheder, bortfalder, og at øvrige rettighedshavere skal respektere anlægsmyndighedens ret. Det kan også bestemmes, at rettigheder skal ophæves uden, at nye rettigheder stiftes.

Det foreslås i § 2, *stk. 1*, at der, medmindre andet fremgår af den lov, der hjemler ekspropriation, ved ekspropriation 1) kan erhverves ejendomsret til arealer, bygninger og indretninger, der er fast knyttet til disse, samt tilhører hertil, 2) endeligt eller midlertidigt kan pålægges indskrænkninger i ejerens

rådighed eller erhverves ret til at udøve en særlig råden over den faste ejendom og 3) endeligt eller midlertidigt kan foretages begrænsninger i, erhverves eller ophæves brugsrettigheder, servitutrettigheder eller andre rettigheder over den faste ejendom.

Formuleringen i *stk. 1, nr. 1*, dækker det traditionelle ekspropriationsindgreb, nemlig erhvervelse af egentlig ejendomsret til arealer, herunder overflade- og grundvand, og bygninger, sammen med eller uden tilhørende areal. Det må dog bemærkes, at indretninger og lignende tilbehør – hvis den eksproprierede ikke ønsker at afstå disse elementer – kun kan medtages under ekspropriationen, hvis det er nødvendigt af hensyn til anlægget. Det konkrete ekspropriationsindgreb kan derfor begrænses således, at det ikke omfatter disse elementer.

Ordet tilbehør forstås i den sprogligt videste betydning således, at man eksempelvis kan medtage driftsinventar og driftsmateriel til en virksomhed, der eksproprieres. Også rettigheder, der er knyttet til en fast ejendom, f.eks. goodwill og vandindvindingsrettigheder, forudsættes omfattet af begrebet tilbehør.

Faste anlæg og indretninger på søterritoriet samt private rettigheder til at udøve en given råden på søterritoriet forudsættes omfattet af nr. 1. Statens højhedsret på søterritoriet kan omvendt ikke gøres til genstand for ekspropriation. Kræver et ekspropriationsanlægs gennemførelse disposition over søterritoriet, må sædvanlig tilladelse fra vedkommende ministerium indhentes.

Det foreslåede *stk. 1, nr. 2*, omfatter de indgreb, der rettes mod en fast ejendoms ejer uden at indebære en fuldstændig afståelse af ejendomsretten. Herunder vil således kunne henføres alle servitut- og brugsrettigheder, der pålægges en ejendom.

Midlertidig disposition over et areal er i praksis et hyppigt forekommende ekspropriationstilfælde, f.eks. til arbejds- og opbevaringsplads, midlertidige adgangsveje eller fyldtagning.

Den foreslåede regel i nr. 2 fastslår alene, at en lov, der giver hjemmel til ekspropriation, der falder inden for den foreslåede lovs område, når andet ikke er fastsat, også hjemler adgang til at pålægge rådighedsindskrænkninger. Der tages ikke herved stilling til, *hvornår* pålæg af en rådighedsindskrænkning er at betragte som en ekspropriation.

Reglen i *stk. 1, nr. 3*, omfatter tilfælde, hvor der kan være behov for ved ekspropriation at erhverve eller ophæve panterettigheder, servitut- og brugsrettigheder m.v. uden samtidig erhvervelse af ejendomsretten til den pågældende ejendom.

Bestemmelsen er en videreførelse af ekspropriationsproceslovens § 2 og svarer til vejlovens § 98, stk. 1.

I *stk. 2* foreslås det, at alle rettigheder til det eksproprierede bortfalder ved ekspropriation til erhvervelse af ejendomsret, medmindre andet bestemmes i det enkelte tilfælde.

Bestemmelsen indebærer, at også bestående panterettigheder, servitut- og brugsrettigheder m.v. som udgangspunkt bortfalder, når der ved ekspropriation erhverves ejendomsret.

I *stk. 3* foreslås det, at rettigheder som nævnt i *stk. 1, nr. 2*, der stiftes ved ekspropriation, skal respekteres af andre rettighedshavere over ejendommen, medmindre andet bestemmes i det enkelte tilfælde.

Bestemmelserne i *stk. 2 og 3*, svarer til bestemmelserne i vejlovens § 98, stk. 2 og 3 og i ekspropriationsproceslovens § 25, stk. 1 og 2.

Bestemmelserne i forslagets *stk. 1 og 2* vil kun gælde, i det omfang andet ikke følger af den lov, der hjemler ekspropriationsindgrebet.

Til § 3

Efter gældende ekspropriationsproceslovs § 16, stk. 1, kan ejeren af en ejendom fordre, at hele ejendommen overtages af anlægsmyndigheden, hvis afståelse af en del af en fast ejendom medfører, at den tilbageblivende del af ejendommen bliver så lille eller således beskaffen, at den ikke hensigtsmæssigt kan bevares som selvstændig ejendom eller udnyttes på rimelig måde.

Efter bestemmelsens *stk. 2* kan anlægsmyndigheden fordre hele ejendommen afstået, hvis erstatningen for ejendommens værdiforringelse må antages at komme til at stå i åbenbart misforhold til restejendommens værdi, jf. punkt 3.3.1 i de almindelige bemærkninger.

Efter *stk. 3* finder bestemmelserne i *stk. 1 og 2* med de fornødne lempelser anvendelse, når en del af en ejendom bliver afskåret, og når der foretages

ekspropriation i de i ekspropriationsproceslovens § 2, nr. 1 og 2, omhandlede tilfælde. Ekspropriationsproceslovens § 2, nr. 1 og 2, vedrører rådighedsindskrænkninger, erhvervelse af ret til særlig råden samt erhvervelse eller ophævelse af eller foretagelse af begrænsninger i brugsrettigheder, servitutrettigheder samt andre rettigheder over faste ejendomme.

Det bemærkes, at den gældende ekspropriationsproceslov ikke indeholder særlige regler om behandling af sager, hvor nogen, der ikke er omfattet af ekspropriation til det pågældende anlæg, fremsætter anmodning om overtagelse af hele vedkommendes ejendom, inden anlægget påbegyndes eller under anlæggets udførelse. Naboer, der ikke er arealmæssigt berørt af projektet, har således ikke krav på at få behandlet anmodninger om overtagelse af deres ejendom af ekspropriationskommissionen. Gennem tiden har der dog udviklet sig den praksis, at ekspropriationskommissionen i helt særlige tilfælde kan beslutte, at en anmodning om overtagelse af en ejendom, før anlægget påbegyndes, skal imødekommes, selv om ejendommen ikke berøres arealmæssigt af det pågældende anlæg. Det kan eksempelvis være tilfælde, hvor de foreliggende oplysninger om, hvordan det færdige anlæg må forventes at påvirke ejendommen, eventuelt i kombination med oplysninger om forventede gener under anlægsarbejdet, giver en klar indikation af, at nærhedsgenerne fra anlægget har en sådan karakter og intensitet, at de vil føre til, at ejendommen alligevel må forventes at blive overtaget af anlægsmyndigheden, når anlægget er fuldført.

Efter vejlovens § 104, stk. 1-4, kan ejeren af en ejendom kræve, at hele ejendommen bliver eksproprieret, hvis ekspropriationen medfører, at restejendommen bliver så lille eller af en sådan beskaffenhed, at det ikke skønnes hensigtsmæssigt, at den bevares som en selvstændig ejendom, eller det skønnes, at den ikke kan udnyttes på en rimelig måde. Ejeren kan tilsvarende kræve en del af ejendommen eksproprieret, hvis denne afskæres ved en vejlinje.

Vejmyndigheden kan kræve hele ejendommen afstået, hvis det skønnes, at en erstatning for en ejendoms værdiforringelse kommer til at stå i åbenbart misforhold til restejendommens værdi.

Vejmyndigheden kan kræve, at arealer, der er blevet afskåret ved vejlinjen, og som ikke kan byttes til andet areal, skal afstås, hvis erstatningen for deres værdiforringelse eller omkostninger ved at skaffe en ny adgang til arealerne står i et åbenbart misforhold til arealernes værdi.

Stk. 1-3 finder tilsvarende anvendelse, når der foretages ekspropriation af de rettigheder, der er nævnt i § 98, stk. 1, nr. 2-4, der svarer til ekspropriationsproceslovens § 2, nr. 1 og 2.

Det er den myndighed, der skal træffe afgørelse i sagen, der skal vurdere, om betingelserne for overtagelse af hele ejendommen er opfyldt. Afgørelse herom kan imidlertid alene træffes efter anmodning fra ejeren eller anlægsmyndigheden.

Det foreslås i § 3, *stk. 1*, at ejeren kan kræve, at hele ejendommen overtages af anlægsmyndigheden, hvis afståelse af en del af en fast ejendom medfører, at den tilbageblivende del af ejendommen bliver så lille eller får en sådan indretning, at den ikke hensigtsmæssigt kan bevares som selvstændig ejendom eller udnyttes på rimelig måde.

Det foreslås i *stk. 2*, at anlægsmyndigheden kan kræve hele ejendommen afstået, hvis erstatningen for ejendommens værdiforringelse kommer til at stå i åbenbart misforhold til restejendommens værdi.

Det foreslås i *stk. 3*, at bestemmelserne i det foreslåede stk. 1 og 2 med de fornødne lempelser finder anvendelse, når en del af en ejendom bliver afskåret, og når der foretages ekspropriation i de i forslagets § 2, stk. 1, nr. 1 og 2, omhandlede tilfælde.

Der er tale om en ny samlet affattelse af bestemmelserne i ekspropriationsproceslovens § 16 og vejlovens § 104, stk. 1-4.

Det vil som efter gældende ret være den myndighed, der skal træffe afgørelse i sagen, der skal vurdere, om betingelserne for overtagelse af hele ejendommen er opfyldt. Afgørelse herom vil imidlertid alene kunne træffes efter anmodning fra ejeren eller anlægsmyndigheden.

Den foreslåede bestemmelse i § 3 skal – i forhold til statslige vej- og jernbaneprojekter - ses i sammenhæng med de foreslåede ændringer af vejlovens § 98 og jernbanelovens § 30, der fremsættes i lovforslag nr. x samtidig med nærværende lovforslag. Der er tale om et samspil imellem de foreslåede regler i ekspropriationsprocesloven og reglerne i den særlige lovgivning, der giver hjemmel til gennemførelse af ekspropriation til statslige vejanlæg eller statslige jernbaneanlæg.

Der henvises i øvrigt til pkt. 3.3.2 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til § 4

Ekspropriationsproceslovens § 3 indeholder regler om anlægsmyndighedens forberedende undersøgelser. Anlægsmyndigheden kan i medfør af disse bestemmelser foretage nødvendige opmålinger, afmærkninger, nivelementer og andre tekniske forarbejder og undersøgelser. Endvidere kan anlægsmyndigheden foretage arkæologiske forundersøgelser. Det er i alle tilfælde et krav, at der er hjemmel til at ekspropriere til det formål, der er årsag til undersøgelserne m.v.

Bestemmelsen omfatter anlægsmyndigheder i ekspropriationsproceslovens forstand, dvs. de myndigheder mv., der kan iværksætte ekspropriation efter lovens bestemmelser. Det omfatter bl.a. statslige myndigheder som Vejdirektoratet og Banedanmark, og offentligt ejede selskaber mv. som eksempelvis Metroselskabet I/S, Energinet og Femern A/S.

I alle tilfælde gælder frister for varsling af indgrebene. Ved arkæologiske forundersøgelser skal varslingen ske 28 dage før og ved andre undersøgelser 14 dage før gennemførelsen.

Eventuelle skader, der forvoldes ved de forberedende undersøgelser, skal erstattes af anlægsmyndigheden.

Ved tvist om erstatningsspørgsmålet kan det indbringes for de myndigheder, der ved en ekspropriation til anlægget fastsætter erstatning. Der er i medfør af ekspropriationsproceslovens § 3, stk. 3, i bekendtgørelse nr. 133 af 6. april 1966 om fastsættelse af erstatning for skader ved forarbejder til ekspropriationsanlæg fastsat nærmere regler derom. Det fremgår blandt andet af bekendtgørelsen, at der indvarsles til forretningen med minimum 14 dages varsel. Det fremgår endvidere, at Transportministeriet nedsætter ekspropriationskommissionen på baggrund af anmodning fra anlægsmyndigheden, hvis ekspropriationskommissionen for projektet ikke allerede er anvendt. I praksis anvendes bekendtgørelsens regler ikke. Ekspropriationskommissionerne indvarsler med 4 ugers varsel efter de almindelige regler, og er der ikke allerede nedsat en ekspropriationskommission til at behandle ekspropriationerne for det pågældende projekt, anmoder anlægsmyndigheden Transportministeriet herom, og ministeriet giver herefter en bemyndigelse efter de almindelige regler.

Love, der indeholder hjemmel til ekspropriation kan indeholde lignende bestemmelser og evt. mere vidtgående bestemmelser. Således indeholder vejlovens § 99 og jernbanelovens § 38 bestemmelser, hvorefter anlægsmyndigheden under tilsvarende betingelser kan gennemføre lignende undersøgelser. Efter vejlovens § 99 og jernbanelovens § 38 har anlægsmyndigheden mod behørig legitimation og uden retskendelse adgang til en privat ejendom med henblik på at foretage de nævnte undersøgelser, bortset fra arkæologiske undersøgelser.

Det foreslås i § 4, stk. 1, at anlægsmyndigheden, når der i lovgivningen er hjemmel til at gennemføre ekspropriation efter afsnit II om ekspropriation ved kommission, kan foretage de nødvendige forberedende opmålinger, nivelementer og andre tekniske forarbejder og undersøgelser samt arkæologiske forundersøgelser.

Den foreslåede bestemmelse vil alene finde anvendelse, hvor der i lovgivningen er hjemmel til at gennemføre ekspropriation efter forslagets afsnit II om ekspropriation ved kommission, hvilket i overvejende grad svarer til det gældende anvendelsesområde for ekspropriationsprocesloven. I andre tilfælde vil sådanne undersøgelser kunne gennemføres, hvis der er hjemmel til det i lovgivningen i øvrigt, som det er tilfældet i f.eks. vejlovens § 99. Der vil endvidere kunne fastsættes supplerende bestemmelser i anden lovgivning.

Bestemmelsen vil omfatte de myndigheder mv., der kan eksproprieres til fordel for efter reglerne i forslagets afsnit II, dvs. de myndigheder m.v., som forstår de pågældende anlægsprojekter.

I stk. 2 foreslås det, at anlægsmyndigheden skal underrette de berørte ejere og brugere mindst 28 dage før gennemførelsen af arkæologiske forundersøgelser og mindst 14 dage før gennemførelsen af øvrige forberedende undersøgelser efter stk. 1.

I stk. 3 foreslås det, at tab forvoldt ved skade eller ulempe i forbindelse med undersøgelser efter stk. 1 skal erstattes af anlægsmyndigheden. Det foreslås, at erstatningen, hvis der er uenighed mellem parterne om erstatningens størrelse, skal fastsættes denne efter reglerne i det foreslåede afsnit II om ekspropriations ved kommission. Dette svarer til gældende praksis.

Bestemmelsen er ikke til hinder for, at anlægsmyndigheden, hvis den har måttet betale erstatning efter den foreslåede bestemmelse, kan søge regres hos f.eks. entreprenører m.v., der har stået for den praktiske gennemførelse

af undersøgelserne, og derfor efter dansk rets almindelige erstatningsregler endeligt skal bære udgiften til erstatning.

Det foreslåede svarer til den gældende bestemmelse i ekspropriationsproceslovens § 3.

Dog sker der ikke videreførelse af den eksisterende hjemmel til, at transportministeren, for så vidt angår erstatningsspørgsmål, der skal behandles af en ekspropriationskommission, kan fastsætte nærmere regler om fremgangsmåden ved erstatningsfastsættelsen. Baggrunden herfor er, at det nu foreslås, at erstatningen, hvis der er uenighed mellem parterne om erstatningens størrelse, vil skulle fastsættes efter reglerne i det foreslåede afsnit II om ekspropriation ved kommission, jf. ovenfor bekendtgørelse nr. 133 af 6. april 1966 om fastsættelse af erstatning for skader ved forarbejder til ekspropriationsanlæg vil derfor blive ophævet.

En straffebestemmelse vedrørende borttagning, forvanskning eller beskadigelse af afmærkninger, der foretages efter den foreslåede bestemmelse, er indeholdt i lovforslagets § 45, hvortil der henvises.

Det bemærkes i den forbindelse, at vejlovens § 99, der indeholder en bestemmelse svarende til den eksisterende bestemmelse i ekspropriationsproceslovens § 3 om forberedende undersøgelser m.v., opretholdes i vejloven, og der vil således fortsat i love, der hjemler ekspropriation m.v. kunne henvises til vejlovens § 99.

Der henvises i øvrigt til punkt 3.20.2. i de almindelige bemærkninger.

Til § 5

Det følger af den gældende ekspropriationsproceslovs § 4, at ekspropriationer, der omfattes af loven, ledes af kommissarierne ved statens ekspropriationer, og at transportministeren bestemmer forretningernes fordeling mellem kommissarierne. Kommissarierne ansættes af transportministeren.

Efter ekspropriationsproceslovens § 5 nedsætter transportministeren ekspropriationskommissioner og fastsætter deres forretningsområde. Kommissionernes funktionsområde kan afgrænses såvel geografisk som sagligt. Kommissionerne behandler ifølge bestemmelsen forslag om ekspropriation og fastsætter erstatning for de ekspropriationer, som foretages.

Det følger af ekspropriationsproceslovens § 6, stk. 1, at hver ekspropriationskommission består af 5 medlemmer, og at formanden er en af de i § 4 nævnte kommissarier ved statens ekspropriationer. Det følger videre af bestemmelsen, at formanden udtager 4 medlemmer til behandlingen af sager vedrørende et konkret anlæg, heraf 2 medlemmer fra en af transportministeren udfærdiget liste og 2 medlemmer fra en kommunal liste.

De nævnte lister er udfærdiget i henhold til ekspropriationsproceslovens § 6, stk. 2, hvorefter transportministeren udpeger 8 personer, der for en 6-årig periode optages på en liste over statslige medlemmer af ekspropriationskommissionerne, mens kommunalbestyrelsen i hver kommune udpeger 1 person for kommunalbestyrelsens funktionstid. De kommunale medlemmer optages på lister svarende til kommissariernes forretningsområder, jf. § 4.

Efter § 6, stk. 3, udpeger vedkommende kommunalbestyrelse til det enkelte anlæg en repræsentant, der deltager i ekspropriationskommissionens møder. Repræsentanten har ret til at udtale sig på møderne, men deltager ikke i afstemningerne.

Der er i dag udnævnt to kommissarier ved statens ekspropriationer med hver sit geografiske funktionsområde – henholdsvis Jylland og Øerne. Kommissarierne sammensætter i medfør af ekspropriationsproceslovens § 6, stk. 1, de konkrete ekspropriationskommissioner, der skal behandle sager vedrørende de enkelte anlæg. Det er således kommissarius ved Statens Ekspropriationer på Øerne, der sammensætter de konkrete ekspropriationskommissioner, der skal behandle sager vedrørende anlæg øst for Lillebælt, og kommissarius ved Statens Ekspropriationer i Jylland, der sammensætter de konkrete ekspropriationskommissioner, der skal behandle sager vedrørende anlæg vest for Lillebælt. I konkrete tilfælde kan det bestemmes, at forretningerne fordeles anderledes.

Transportministeriet har i dag af ressourcemæssige årsager bemyndiget ansatte hos kommissarius ved Statens Ekspropriationer på Øerne til at indtræde som formand for ekspropriationskommissioner på Øerne efter kommissarius' nærmere bestemmelser og anvisninger.

Kommissarierne ved statens ekspropriationer antager personale, der sekretariatsbetjener ekspropriationskommissionerne. Disse sekretariater kaldes i daglig tale kommissariater.

Det foreslås i § 5, *stk. 1*, at transportministeren nedsætter et antal ekspropriationskommissioner til behandling af sager efter det foreslåede afsnit II og fastsætter deres forretningsområde. Sammensætningen af de konkrete ekspropriationskommissioner til behandling af sager vedrørende de konkrete anlægsprojekter vil skulle foretages af vedkommende kommissarius efter det foreslåede *stk. 4*, jf. nedenfor.

Det vil således som efter gældende ret være transportministeren, der skal nedsætte ekspropriationskommissioner og fastsætte kommissionernes funktionsområde. Det er hensigten, at de ekspropriationskommissioner, der nedsættes efter den foreslåede bestemmelse, som det er praksis i dag, skal have et geografisk afgrænset funktionsområde. Det vil dog som efter den gældende ekspropriationsproceslov være muligt at nedsætte ekspropriationskommissioner med særlige funktionsområder, f.eks. sagligt afgrænsede funktionsområder. Det vil også være muligt i konkrete tilfælde at bestemme, at sager, der er omfattet af flere af de allerede nedsatte kommissioners funktionsområde, skal behandles af én af disse kommissioner. Bestemmelse herom vil f.eks. kunne ske efter anmodning fra anlægsmyndighederne eller kommissarierne.

Det foreslås i *stk. 2, 1. og 2. pkt.*, at transportministeren ansætter et antal kommissarier, der fungerer som forpersoner for ekspropriationskommissionerne. Det foreslås endvidere, at transportministeren fastsætter kommissariernes funktionsområder. Bestemmelsen indebærer, at transportministeren vil skulle ansætte et antal kommissarier, der skal fungere som forpersoner for ekspropriationskommissionerne, og at ministeren vil skulle fastsætte deres forretningsområder. Dette svarer til gældende ret.

Bestemmelsen indebærer ikke, at ansættelsen af de nuværende kommissarier skal ophøre ved lovens ikrafttræden. Deres ansættelsesforhold berøres således ikke af lovforslaget.

Det foreslås i *stk. 2, 3. pkt.*, at transportministeren kan bemyndige ansatte hos kommissarierne, jf. den foreslåede § 12, til at kunne fungere som forperson for en ekspropriationskommission efter vedkommende kommissarius' nærmere bestemmelse.

Der foreslås således en lovfæstelse af den gældende praksis, hvorefter transportministeren af ressourcemæssige årsager har bemyndiget ansatte hos kommissarius ved Statens Ekspropriationer på Øerne til at indtræde som

formand for ekspropriationskommissioner på Øerne efter kommissarius' nærmere bestemmelser og anvisninger. Med den foreslåede bestemmelse vil gældende praksis således kunne videreføres, hvis der er behov for det.

Det foreslås i *stk. 3, 1. pkt.*, at transportministeren for en 5-årig periode udpeger et antal medlemmer af ekspropriationskommissionerne.

Dette svarer til gældende ret, idet det dog foreslås overladt til transportministeren at bestemme antallet af medlemmer, ligesom medlemmerne foreslås udnævnt for en periode på 5 år, dvs. for en kortere periode end de nuværende 6 år. Transportministerens udpegning af medlemmer af ekspropriationskommissionerne vil skulle ske på grundlag af ansøgninger efter offentligt opslag af ledige medlemshverv. Beslutningen om, hvem der skal udpeges, vil være en afgørelse i forvaltningslovens forstand, og gældende forvaltningsretlige regler vil derfor skulle overholdes.

Det foreslås i *stk. 3, 2 pkt.*, at hver kommunalbestyrelse for kommunalbestyrelsens funktionstid udpeger 1 medlem af ekspropriationskommissionerne.

Det forudsættes, at kommunalbestyrelserne i overensstemmelse med gældende praksis vil skulle give Transportministeriet meddelelse om udpegningen af medlemmer, herunder om medlemmernes kontaktoplysninger. Udpegningen forudsættes at foregå i begyndelsen af kommunalbestyrelsens funktionsperiode. De kommunale medlemmer udpeges for kommunalbestyrelsens funktionsperiode.

Om medlemmers fratræden henvises til forslagets § 11, hvor det blandt andet fremgår, at det forudsættes, at kommunalbestyrelsen udpeger et nyt medlem og giver Transportministeriet oplysning om dette, hvis et kommunalt udpeget medlem fratræder i løbet af funktionsperioden.

Det foreslås i *stk. 4*, at hver ekspropriationskommission består af 5 medlemmer, herunder forpersonen. Forpersonen skal ifølge den foreslåede bestemmelse vælge 4 medlemmer til behandlingen af sager vedrørende det enkelte anlæg, heraf 2 medlemmer blandt de medlemmer, der er udpeget af transportministeren, og 2 medlemmer blandt de medlemmer, der er udpeget af kommunalbestyrelserne i ekspropriationskommissionens funktionsområde, jf. det foreslåede *stk. 1*. Dette svarer til gældende ret.

Det foreslås i *stk. 5*, at vedkommende kommunalbestyrelse i forbindelse med det enkelte anlæg udpeger en repræsentant, der deltager i ekspropriationskommissionens møder. Det foreslås endvidere, at repræsentanten har ret til at udtale sig på møderne, men ikke kan deltage i afstemningerne. Dette svarer til gældende ret.

Bestemmelserne i *stk. 1-5* svarer som anført – bortset fra *stk. 2, 2. pkt.*, jf. ovenfor – til gældende ret, idet der dog er foretaget redaktionelle og sproglige ændringer, således at bestemmelsernes opbygning svarer til opbygningen af bestemmelserne i de foreslåede bestemmelser i §§ 6 og 7 om taksationskommissioner og taksationsklagenævn.

Om baggrunden for opretholdelsen af gældende ret henvises til punkt 3.6 og 3.7 i de almindelige bemærkninger.

Til § 6

Efter vejlovens § 105 nedsætter transportministeren taksationskommissioner til afgørelse af erstatningsspørgsmål efter vejloven og fastsætter deres forretningsområder. Der er, jf. punkt 3.5.1 i de almindelige bemærkninger, for tiden nedsat 15 taksationskommissioner efter vejlovens § 105. Kommissionerne har hver deres geografiske funktionsområde.

Efter bestemmelsens *stk. 2* består en taksationskommission af 3 medlemmer. Transportministeren udnævner for en 6-årig periode 1 formand, der til den enkelte sag vælger 2 medlemmer fra en kommunal liste, jf. bestemmelsens *stk. 3*.

Efter bestemmelsens *stk. 3* udpeger kommunalbestyrelsen i hver kommune 2 personer, der for kommunalbestyrelsens funktionstid optages på en liste over medlemmer af den taksationskommission, som kommunen er omfattet af.

Det foreslås i ekspropriationsproceslovens § 5, *stk. 1*, at transportministeren nedsætter et antal taksationskommissioner og fastsætter deres forretningsområder.

Det er, jf. punkt 3.5.2 i de almindelige bemærkninger, hensigten, at de taksationskommissioner, der nedsættes efter den foreslåede bestemmelse, som det er praksis i dag, skal have hver deres geografiske funktionsområde. Det

er ikke umiddelbart hensigten at ændre på antallet af nedsatte taksationskommissioner og deres forretningsområde.

Det vil dog være muligt at nedsætte taksationskommissioner med særlige, f.eks. sagligt afgrænsede, funktionsområder – på samme måde som det efter de foreslåede bestemmelser i §§ 5 og 7 vil være muligt for så vidt angår ekspropriationskommissionerne og taksationsklagenævnene.

Det vil også være muligt i konkrete tilfælde at bestemme, at sager, der er omfattet af flere af de allerede nedsatte taksationskommissioners funktionsområde, skal behandles af én af disse kommissioner. Bestemmelse herom vil f.eks. kunne ske efter anmodning fra anlægsmyndighederne eller taksationskommissionernes formænd.

I *stk. 2* foreslås, at transportministeren for en 5-årig periode udpeger en forperson for hver taksationskommission.

Dette svarer til gældende ret, idet forpersonens funktionsperiode dog foreslås nedsat fra 6 til 5 år, jf. punkt 3.7.2 i de almindelige bemærkninger.

Transportministerens udpegning af forpersoner for taksationskommissionerne vil skulle ske på grundlag af ansøgninger efter offentligt opslag af ledige hverv. Beslutningen om, hvem der skal udpeges vil være en afgørelse i forvaltningslovens forstand, og gældende forvaltningsretlige regler vil derfor skulle overholdes.

I *stk. 3* foreslås, at hver kommunalbestyrelse for kommunalbestyrelsens funktionstid udpeger 2 medlemmer til taksationskommissionerne.

Kommunalbestyrelserne vil i overensstemmelse med gældende praksis skulle give Transportministeriet meddelelse om udpegningen af medlemmer, herunder om medlemmernes kontaktoplysninger. Udpegningen forudsættes at foregå i begyndelsen af kommunalbestyrelsens funktionsperiode.

Om formænds og medlemmers fratræden henvises til forslagets § 11, hvor det bl.a. andet fremgår, at det forudsættes, at kommunalbestyrelsen udpeger et nyt medlem og giver Transportministeriet oplysning om dette, hvis et kommunalt udpeget medlem fratræder i løbet af funktionsperioden.

I *stk. 4* foreslås, at hver taksationskommission består af 3 medlemmer, herunder forpersonen, og at forpersonen til behandlingen af den enkelte sag vælger 2 medlemmer blandt de medlemmer, der er udpeget af

kommunalbestyrelserne i taksationskommissionens funktionsområde, jf. det foreslåede stk. 3.

Bestemmelserne i stk. 1-4 svarer til gældende ret, idet der dog er foretaget redaktionelle og sproglige ændringer, således at bestemmelsernes opbygning svarer til opbygningen af bestemmelserne i de foreslåede bestemmelser i §§ 5 og 7 om ekspropriationskommissionerne og taksationsklagenævnene.

Til § 7

Bestemmelsen i § 7 er ny og vedrører de taksationsklagenævn, der, jf. punkt 3.5.2 i de almindelige bemærkninger, foreslås oprettet til afløsning af de nuværende taksationskommissioner på det statslige område og overtaksationskommissionerne på det kommunale område. Om gældende ret om nedsættelse og sammensætning af taksationskommissioner på det statslige område og overtaksationskommissionerne på det kommunale område henvises ligeledes til punkt 3.5.1 og 3.6.1 i de almindelige bemærkninger.

Det foreslås i *stk. 1*, at transportministeren nedsætter et antal taksationsklagenævn til behandling af klager over sager, der er behandlet efter afsnit II og III, og fastsætter deres forretningsområder.

Det er, jf. punkt 3.5.2 i de almindelige bemærkninger, hensigten, at de taksationsklagenævn, der nedsættes efter den foreslåede bestemmelse, skal have hver deres geografiske funktionsområde, som det er praksis i dag for så vidt angår taksationskommissioner på det statslige område og overtaksationskommissionerne på det kommunale område.

Det er som anført umiddelbart hensigten at nedsætte et taksationsklagenævn for Jylland og et taksationsklagenævn for Øerne.

Det vil være muligt efter behov at ændre antallet af nedsatte taksationsklagenævn.

Det vil ligeledes være muligt at nedsætte taksationsklagenævn med særlige, f.eks. sagligt afgrænsede, funktionsområder. Det vil også være muligt i konkrete tilfælde at bestemme, at sager, der er omfattet af flere af de allerede nedsatte taksationsklagenævns funktionsområde, skal behandles af ét af disse klagenævn. Bestemmelse herom vil f.eks. kunne ske efter anmodning fra anlægsmyndighederne eller taksationsklagenævnenes formænd.

Det foreslås i *stk. 2*, at transportministeren for en 5-årig periode udpeger et antal formænd for hvert taksationsklagenævn. Funktionsperioden svarer til den funktionsperiode, der foreslås at skulle gælde for formændene for taksationskommissionerne, jf. forslaget § 6.

Transportministerens udpegning af forpersoner for taksationsklagenævne vil skulle ske på grundlag af ansøgninger efter offentligt opslag af ledige hverv. Beslutningen om, hvem der skal udpeges, vil være en afgørelse i forvaltningslovens forstand, og gældende forvaltningsretlige regler vil derfor skulle overholdes.

Det foreslås i *stk. 3*, at transportministeren for en 5-årig periode udpeger et antal medlemmer af taksationsklagenævne. Det foreslås endvidere, at hver kommunalbestyrelse for kommunalbestyrelsens funktionstid skal udpege et medlem til taksationsklagenævne. Funktionsperioderne svarer til de funktionsperioder, der foreslås at skulle gælde for medlemmer af ekspropriationskommissionerne og taksationskommissionerne, jf. forslaget §§ 5 og 6.

Transportministerens udpegning af medlemmer af taksationsklagenævne vil skulle ske på grundlag af ansøgninger efter offentligt opslag af ledige hverv. Beslutningen om, hvem der skal udpeges, vil være en afgørelse i forvaltningslovens forstand, og gældende forvaltningsretlige regler vil derfor skulle overholdes.

Det forudsættes, at kommunalbestyrelserne vil skulle give Transportministeriet meddelelse om udpegningen af medlemmer, herunder om medlemmernes kontaktoplysninger. Udpegningen forudsættes at foregå i begyndelsen af kommunalbestyrelsens funktionsperiode.

Om formænds og medlemmers fratræden henvises til forslaget § 11, hvor det bl.a. fremgår, at det forudsættes, at kommunalbestyrelsen udpeger et nyt medlem og giver Transportministeriet oplysning om dette, hvis et kommunalt udpeget medlem fratræder i løbet af funktionsperioden.

.

Det foreslås i *stk. 4*, at et taksationsklagenævn skal bestå af 5 medlemmer, herunder en forperson. Det foreslås endvidere, at forpersonen til behandlingen af den enkelte sag skal vælge 2 medlemmer blandt de medlemmer, der er udpeget af transportministeren, og 2 medlemmer blandt de medlemmer,

der er udpeget af kommunalbestyrelserne i taksationsklagenævnets funktionsområde, jf. det foreslåede stk. 3.

Det bemærkes, at transportministeren efter lovforslagets § 17 vil kunne fastsætte nærmere regler om taksationsklagenævnenes forretningsgange, herunder en forretningsorden for taksationsklagenævnene. En sådan forretningsorden vil bl.a. kunne indeholde regler om koordinering. Der henvises i øvrigt til bemærkningerne til forslagets § 17.

Til § 8

Efter ekspropriationsproceslovens § 4 og § 7, stk. 2, skal kommissarierne, der fungerer som formænd for ekspropriationskommissionerne, og formændene for taksationskommissionerne på det statslige område have juridisk kandidateksamen eller tilsvarende juridiske kvalifikationer af betydning for varetagelse af hvervet. I praksis gælder kravet også de ansatte hos kommissarierne, der af ressourcemæssige årsager bemyndiges til at kunne fungere som formand for en ekspropriationskommission, jf. punkt 3.6.1 i del almindelige bemærkninger.

Det samme gælder efter vejlovens § 105, stk. 2, og § 106, stk. 2, for formændene for taksations- og overtaksationskommissionerne på det kommunale område.

Det foreslås i § 8, at kommissarierne, ansatte hos kommissarierne, der bemyndiges til at kunne fungere som forperson for en ekspropriationskommission, samt forpersonerne for såvel taksationskommissionerne som taksationsklagenævnene skal have juridisk kandidateksamen eller tilsvarende juridiske kvalifikationer af betydning for varetagelsen af hvervet.

Den foreslåede bestemmelse indebærer, at der ved valget mellem flere kandidater til en ledig post som kommissarius eller forperson for en taksationskommission eller et taksationsklagenævn vil skulle lægges vægt på kandidaternes juridiske kvalifikationer. Der vil imidlertid også kunne inddrages andre forhold i vurderingen af, hvem der er den bedst egnede kandidat, herunder f.eks. tidligere erfaring i forbindelse med ekspropriationssager og erfaring fra lignende hverv samt erfaring i forbindelse med vurdering af ejendomme.

Dermed foreslås den gældende retstilstand opretholdt. Der sker herunder i forlængelse af lovfæstelsen af gældende praksis, således at ansatte hos

kommissarierne, kan bemyndiges til at kunne fungere som forperson for en ekspropriationskommission, jf. den foreslåede bestemmelse i § 5, stk. 2, en lovfæstelse af det i praksis gældende krav om, at de pågældende ansatte skal have juridisk kandidateksamen eller tilsvarende juridiske kvalifikationer af betydning for varetagelse af hvervet.

Til § 9

Efter den gældende ekspropriationsproceslovs § 10 skal medlemmer af ekspropriationskommissioner og statslige taksationskommissioner have indsigt i vurdering af ejendomme.

Det samme gælder efter vejlovens § 108 for medlemmer af de kommunale taksations- og overtaksationskommissioner.

Det foreslås i § 9, at medlemmer af ekspropriationskommissioner, taksationskommissioner og taksationsklagenævn skal have indsigt i vurdering af ejendomme.

Dermed opretholdes den gældende retstilstand for så vidt angår kvalifikationskrav til medlemmer af ekspropriationskommissionerne og taksationskommissionerne.

For så vidt angår de nye taksationsklagenævn, der nedsættes i medfør af forslaget § 7, er der tale om en videreførelse af de kvalifikationskrav, der gælder for medlemmer af de nuværende statslige taksationskommissioner og de nuværende kommunale overtaksationskommissioner, som taksationsklagenævnene erstatter.

Den foreslåede bestemmelse indebærer, at der ved valget mellem flere kandidater til en ledig post som ministerudpeget medlem af en ekspropriationskommission, en taksationskommission eller et taksationsklagenævn vil skulle lægges vægt på kandidaternes indsigt i vurdering af ejendomme. Der vil også kunne inddrages andre forhold i vurderingen af, hvem der er den bedst egnede kandidat, herunder f.eks. tidligere erfaring i forbindelse med ekspropriationssager, erfaring fra lignende hverv, landbrugsfaglig viden, økonomiske og regnskabsmæssige kompetencer og lignende.

Den foreslåede bestemmelse indebærer endvidere, at kommunalbestyrelserne ved udpegning af kommunale medlemmer vil skulle inddrage tilsvarende forhold.

Til § 10

Efter den gældende ekspropriationsproceslovs § 7 a er ekspropriationskommissionerne og de statslige taksationskommissioner uafhængige instanser, hvis medlemmer ikke er undergivet instruktioner om den enkelte sags afgørelse.

Det samme gælder efter vejlovens § 107 for de kommunale taksations- og overtaksationskommissioner.

Det foreslås i § 10, at ekspropriationskommissioner, taksationskommissioner og taksationsklagenævn er uafhængige instanser, hvis medlemmer ikke er undergivet instruktioner om den enkelte sags behandling og afgørelse.

Dermed opretholdes den gældende retstilstand vedrørende ekspropriationskommissionerne og de kommunale taksationskommissioner.

For så vidt angår de nye taksationsklagenævn, der nedsættes i medfør af forslaget § 7, er der tale om en videreførelse af de regler, der er gældende for de statslige taksationskommissioner og de kommunale overtaksationskommissioner, som taksationsklagenævnene erstatter.

Forslaget indebærer, at transportministeren ikke vil kunne give tjenesteordrer om den enkelte sags behandling og afgørelse til ekspropriationskommissioner, taksationskommissioner og taksationsklagenævn og heller ikke til enkelte formænd for og medlemmer af disse, uanset at de er nedsat henholdsvis udpeget af transportministeren.

Om den forvaltningsretlige status af de nævnte instanser m.v. henvises i øvrigt til punkt 3.5 i de almindelige bemærkninger.

Til § 11

Det foreslås i § 11, stk. 1, 1. pkt. som noget nyt, at en person, der er udpeget efter den foreslåede ekspropriationsproceslovs §§ 5, stk. 3, § 6, stk. 2 eller 3, eller § 7, stk. 2 eller 3, kan fratræde sit hverv.

Den foreslåede bestemmelse indebærer, at en person, der er udpeget som forperson for en taksationskommission eller et taksationsklagenævn, og en person, der er udpeget som medlem af en ekspropriations- eller

taksationskommission eller et taksationsklagenævn, vil kunne fratræde hvervet, selv om vedkommendes funktionsperiode ikke er udløbet.

Det forudsættes, at en person, der ønsker at fratræde, giver meddelelse til Transportministeriet om ønsket om fratræden med rimeligt varsel, således at der, så vidt det er muligt, kan undgås vakancer.

For kommissarierne gælder de almindelige ansættelsesretlige regler.

Det foreslås endvidere i *stk. 1, 2. pkt.*, som noget nyt, at transportministeren kan afsætte en person omfattet af 1. pkt., hvis vedkommende har gjort sig skyldig i væsentlige forseelser eller væsentlig forsømmelse af forpligtelser, der efter stillingens karakter påhviler den pågældende.

Den foreslåede bestemmelse indebærer, at forpersoner og medlemmer, der er udpeget af ministeren efter lovforslagets bestemmelser, vil kunne afsættes, hvis den ekstraordinære situation skulle opstå, at de gør sig skyldige i væsentlige forseelser eller væsentlig forsømmelse af forpligtelser, der efter stillingens karakter påhviler dem. Som eksempel herpå kan nævnes alvorlige, gentagne tilsidesættelser af gældende forvaltningsretlige regler eller andre væsentlige forhold.

Det foreslås i *stk. 2* som noget nyt, at personer, der omfattet af *stk. 1, 1. pkt.*, kan genudpeges, hvilket også er forudsat i de gældende regler og sker i praksis.

De foreslåede bestemmelser i § 11, *stk. 1, 2. pkt.*, og *stk. 2* skal ses i sammenhæng med de omfattede instansers uafhængighed, jf. den foreslåede § 10 og bemærkningerne til denne bestemmelse.

Til § 12

Kommissarierne ved statens ekspropriationer ansætter personale, der sekretariatsbetjener kommissarierne og ekspropriationskommissionerne. Der er ikke i dag fastsat lovbestemmelser derom.

De taksationskommissioner, der er nedsat efter ekspropriationsprocesloven, sekretariatsbetjenes i dag af Taksationssekretariatet, der organisatorisk hører under Trafikstyrelsen, som er en styrelse under Transportministeriet.

Efter vejlovens § 111, stk. 1, kan kommunale taksations- og overtaksationskommissioner med transportministerens godkendelse antage sekretærbi-stand.

Denne bestemmelse i vejloven er i dag alene relevant for taksationskommissionerne. Har formændene for taksationskommissionerne på det kommunale område ikke antaget sekretariatsbistand, varetager de selv sekretæropgaverne. Overtaksationskommissionerne på det kommunale område sekretariatsbetjenes – ligesom taksationskommissionerne på det statslige område, jf. ovenfor – af Taksationssekretariatet.

Det foreslås i § 12, stk. 1, at kommissarierne kan ansætte personale med henblik på sekretariatsbetjening af kommissarierne og ekspropriationskommissionerne.

I bestemmelsens stk. 2 foreslås, at transportministeren kan fastsætte regler om sekretariatsbistand til taksationskommissioner og taksationsklagenævn herunder om vederlag til sekretærer for taksationskommissionerne og takster vedrørende sekretariatsbetjening af taksationskommissioner og taksationsklagenævn.

Det vil i medfør af den foreslåede bestemmelse administrativt blive fastsat, at Taksationssekretariatet skal sekretariatsbetjene de nye taksationsklagenævn på samme måde, som Taksationssekretariatet i dag betjener taksationskommissionerne på det statslige område og overtaksationskommissionerne på det kommunale område, som taksationsklagenævnene vil erstatte. I den forbindelse fastsætter transportministeren vederlagets form og størrelse til sekretærer for taksationskommissioner og takster vedrørende sekretariatsbetjening af taksationskommissioner og taksationsklagenævn.

Det er hensigten i medfør af denne bestemmelse at videreføre de eksisterende honorarsatser og reglerne om regulering af disse samt gældende takster, der fremover vil blive fastsat i bekendtgørelsesform med hjemmel i den foreslåede bestemmelse.

For så vidt angår sekretariatsbistand til de kommunale taksationskommissioner vil det blive overvejet, om den nuværende ordning skal opretholdes, eller om sekretariatsbistanden kan tilrettelægges på anden vis, f.eks. ved etablering af central sekretariatsbistand for taksationskommissionerne.

Om baggrunden for bestemmelsen henvises til punkt 3.8 i de almindelige bemærkninger.

Til § 13

Efter den gældende ekspropriationsproceslovs § 6, stk. 4, er en taksationskommission beslutningsdygtig, når formanden og mindst 2 andre medlemmer er til stede. I tilfælde af stemmelighed er formandens stemme afgørende.

Det samme gælder efter vejlovens § 106, stk. 4, for medlemmer af en overtaksationskommission.

Det foreslås i § 13, stk. 1, at ekspropriationskommissioner, taksationskommissioner og taksationsklagenævn er beslutningsdygtige, når forpersonen og mindst 2 andre medlemmer deltager i voteringen. Det foreslås endvidere, at beslutninger træffes med almindeligt flertal, og at forpersonens stemme i tilfælde af stemmelighed er afgørende.

Dette svarer til gældende ret for så vidt angår ekspropriationskommissionerne og taksationskommissionerne. For så vidt angår taksationsklagenævnene er der tale om videreførelse af det, der i dag gælder for de kommissioner, som nævnene foreslås at afløse.

Det foreslås i bestemmelsens stk. 2 som noget nyt, at vedkommende forperson vælger et nyt medlem efter den fremgangsmåde, der gælder for kommissionen eller nævnet, hvis et medlem, der er valgt som medlem af en konkret ekspropriations- eller taksationskommission eller et konkret taksationsklagenævn, får permanent forfald.

Bestemmelsen vil sikre, at ekspropriationskommissioner, taksationskommissioner og taksationsklagenævn fortsat vil kunne være beslutningsdygtige i tilfælde af permanent forfald.

Til § 14

Efter den gældende ekspropriationslov § 27, stk. 1, skal der føres forhandlingsprotokol ved ekspropriationskommissioner og taksationskommissioner, der er nedsat efter ekspropriationsprocesloven. Det samme gælder efter vejlovens § 100, stk. 1, i forbindelse med åstedsforretninger, der gennemføres af kommunalbestyrelsen efter vejlovens regler. Der forudsættes også ført

protokol ved behandlingen af sager ved de taksations- og overtaksationskommissioner, der er nedsat efter vejloven. Dette fremgår, for så vidt angår taksationskommissioner, forudsætningsvis af vejlovens § 116, stk. 2.

Det foreslås i § 13, at ekspropriationskommissioner, taksationskommissioner og taksationsklagenævn skal føre forhandlingsprotokol.

Forhandlingsprotokollen vil bl.a. skulle indeholde en gengivelse af de væsentligste synspunkter og bemærkninger, der fremsættes under en besigtigelses- eller ekspropriationsforretning, ligesom de skal indeholde en angivelse af deltagere og de dokumenter, der danner grundlag for behandlingen. Herudover vil protokollen skulle indeholde en gengivelse af kommissionens beslutninger. Indgås der forlig mellem en anlægsmyndighed og en rettig-hedshaver under en ekspropriationsforretning om erstatningen eller lignende, vil forliget skulle indføres i forhandlingsprotokollen.

Dette svarer til gældende ret for så vidt angår ekspropriationskommissionerne og taksationskommissionerne. For så vidt angår taksationsklagenævnene er der tale om videreførelse af det, der i dag gælder for de kommissioner, som klagenævnene afløser.

Til § 15

I ekspropriationsproceslovens § 19, stk. 4, er det fastsat, at en taksationskommission kan afgøre en sag på grundlag af skriftlige udtalelser fra parterne, hvis sagen alene angår spørgsmål om godtgørelse for sagkyndig bistand efter ekspropriationsproceslovens § 29. Formanden kan efter bestemmelsen bestemme, at sagen kan afgøres ved skriftlig forelæggelse for medlemmerne uden afholdelse af møde.

De gældende ekspropriationsprocesregler indeholder ikke i øvrigt bestemmelser om særlig formandskompetence eller afgørelse på skriftligt grundlag.

Det foreslås i § 15, stk. 1, at en forperson for en ekspropriationskommission, en taksationskommission eller et taksationsklagenævn kan beslutte, at en sag skal afgøres på grundlag af skriftlige udtalelser fra parterne, hvis forpersonen finder det ubetænkeligt, at afgørelsen træffes på skriftligt grundlag.

Det foreslås herudover i *stk. 2* som noget nyt, at forpersonen kan beslutte, at der skal træffes afgørelse uden afholdelse af et møde, når der er truffet beslutning efter *stk. 1*.

Det foreslås endvidere i *stk. 3*, at forpersonen for en ekspropriationskommission, en taksationskommission eller et taksationsklagenævn kan træffe afgørelse eller beslutning i sager, der ikke vedrører spørgsmål af større eller principiel betydning, og om forhold, der alene beror på en juridisk vurdering.

Efter den foreslåede bestemmelse vil en forperson for en ekspropriationskommission f.eks. kunne afvise at behandle et krav om erstatning for forhold opstået under anlægsarbejdet, som muligvis kan henføres til entreprenørens forhold, og som kræver særlig bevisbedømmelse og derfor vurderes uegnet til kommissionsbehandling og i stedet bør behandles af domstolene.

Om baggrunden for de foreslåede regler henvises til punkt 3.12 i de almindelige bemærkninger.

Til § 16

Efter vejlovens § 109, *stk. 2*, kan en taksationskommission og en overtaksationskommission under en sags behandling anmode særligt sagkyndige om at afgive vejledende udtalelser. Vederlag til de sagkyndige fastsættes af kommissionen.

Efter den gældende ekspropriationslovs § 9 kan en ekspropriationskommission og taksationskommission tilkalde særligt sagkyndige til at afgive vejledende udtalelser til bedømmelse af spørgsmål vedrørende såvel ekspropriationens gennemførelse som erstatningens størrelse. Ekspropriationsprocessloven indeholder ikke en udtrykkelig bestemmelse om vederlag til sagkyndige, som tilkaldes efter § 9. Efter praksis kan der ydes betaling til sagkyndige.

De særligt sagkyndige anvendes i sager, hvor kommissionen ikke har den fornødne kompetence til at vurdere forhold omkring ekspropriationens gennemførelse eller erstatningens størrelse. Den særligt sagkyndige kan eksempelvis bidrage med særlig viden om skovbrug, fiskeri, erhvervsejendomme, strukturskader m.v., som ligger uden for kommissionens normale kompetenceområde.

Kommissionen kan selv tage initiativ til at anvende en særligt sagkyndig, men en part kan også anmode derom. Det er dog kommissionen, der træffer beslutning om, hvorvidt kommissionen ønsker at inddrage en særlig sagkyndig.

En part har altid mulighed for af egen drift at inddrage en særligt sagkyndig for egen regning, og parten vil for så vidt angår sager der gennemføres efter ekspropriationsprocesloven kunne ydes en passende godtgørelse for nødvendige udgifter dertil efter ekspropriationsproceslovens § 29. For så vidt angår sager, der behandles efter vejloven, kan taksationskommissioner og overtaksationskommissioner efter vejlovens § 110 pålægge vejmyndigheden at betale en passende godtgørelse, når en part har haft udgifter til sagkyndig bistand.

Det foreslås i § 16, at ekspropriationskommissioner, taksationskommissioner og taksationsklagenævn kan anmode særligt sagkyndige om mod betaling at afgive vejledende udtalelser eller deltage i kommissionens eller klagenævnets møder.

Særligt sagkyndige vil efter den foreslåede bestemmelse – som i dag – kunne anvendes i sager, hvor vedkommende kommission eller nævn ikke har den fornødne kompetence til at vurdere forhold omkring ekspropriationens gennemførelse eller erstatningens størrelse og andre relevante forhold. En særligt sagkyndig kan eksempelvis bidrage med særlig viden om skovbrug, fiskeri, erhvervsejendomme, strukturskader m.v., som ligger uden for kommissionens normale kompetenceområde.

Kommissionen eller nævnet kan selv tage initiativ til at anvende en særligt sagkyndig når dette vurderes nødvendigt og relevant.

En part vil kunne anmode kommissionen eller nævnet om at anvende en sagkyndig, og det vil herefter være kommissionen eller nævnet, der træffer beslutning derom på baggrund af en vurdering af, hvorvidt anvendelse af en sagkyndig er nødvendig og relevant.

Til § 17

Efter ekspropriationsproceslovens § 27, stk. 3, kan transportministeren fastsætte nærmere regler om ekspropriationsmyndighedernes forretningsgang,

dvs. forretningsgangen ved ekspropriationskommissionerne og taksationskommissionerne på det statslige område.

Det følger af vejlovens § 122, stk. 1, at transportministeren kan fastsætte nærmere regler for ekspropriationssagers behandling og for taksations- og overtaksationskommissionernes forretningsgang.

Transportministeren har i medfør af vejloven udstedt bekendtgørelse nr. 1413 af 27. november 2015 om taksationskommissioner og overtaksationskommissioner.

Det foreslås i § 17, at transportministeren kan fastsætte nærmere regler om ekspropriationssagernes behandling og om ekspropriationskommissionernes, taksationskommissionernes og taksationsklagenævnenes forretningsgange.

Dette svarer til gældende ret for så vidt angår ekspropriationskommissionerne og taksationskommissionerne. For så vidt angår taksationsklagenævnene er der tale om videreførelse af det, der i dag gælder for de kommissioner, som nævnene afløser.

Transportministeren vil efter den foreslåede bestemmelse kunne fastsætte regler svarende til de regler, der i dag er udstedt, og der vil - som det også er muligt i dag - kunne fastsættes regler vedrørende alle de kommissioner og nævn, som vil kunne nedsættes efter de foreslåede regler. Der vil bl.a. efter forhandling med taksationsklagenævnene kunne fastsætte deres forretningsorden. Dette vil bl.a. kunne ske med henblik på at fastsætte nærmere regler om intern koordinering mellem formændene for hvert af de taksationsklagenævn, der agtes nedsat efter forslaget § 7. Forretningsordenen vil også kunne indeholde bestemmelser om fordelingen af sager mellem forpersonerne og om forpersonernes samarbejde med taksationsklagenævnenes sekretariat, jf. lovforslagets § 12, stk. 2.

Til § 18

Efter den gældende ekspropriationsproceslovs § 11 fremsætter anlægsmyndigheden en anmodning om foretagelse af ekspropriation over for transportministeren.

Dette sker med henblik på transportministerens vurdering af, om ekspropriationsbegæringen skal henvises til behandling ved en ekspropriationskommission, jf. ekspropriationsproceslovens § 12, stk. 1.

Ekspropriationsprocesloven indeholder ikke udtrykkelige bestemmelser om, hvilke oplysninger en ekspropriationsbegæring skal indeholde, ligesom det ikke er udtrykkeligt fastsat, hvilke betingelser der skal være opfyldt, for at en sag kan henvises til behandling ved en ekspropriationskommission.

Af bemærkningerne til forslaget til ekspropriationsprocesloven Folketings-tidende 1964-65, tillæg A, spalte 1267-1270 fremgår, at Transportministe-riet skal foretage en prøvelse af, om der foreligger fornøden lovhjemmel til gennemførelse af de planlagte ekspropriationer.

Af sammenhængen mellem ekspropriationsproceslovens § 11 og § 14, stk. 1, hvorefter transportministeren træffer beslutning om meddelelse af ek-spropriationsbemyndigelse efter ekspropriationskommissionens gennemfø-relse af en besigtigelsesforretning, medmindre beslutning herom er truffet før besigtigelsen, fremgår, at henvisning efter ekspropriationsprocesloven kan ske med henblik på gennemførelse af en besigtigelsesforretning eller en kombineret besigtigelses- og ekspropriationsforretning.

Det foreslås i § 18, stk. 1, at anlægsmyndigheden skal fremsætte anmodning om foretagelse af ekspropriation over for transportministeren. Det foreslås endvidere som noget nyt, at anmodningen skal indeholde: 1) en beskrivelse af projektets formål, omfang og beskaffenhed, 2) oplysninger om hjemmels-grundlaget for de planlagte ekspropriationer, 3) oplysninger om projektets bevillingsmæssige grundlag og 4) oplysninger om karakteren af de nødven-dige rettighedserhvervelser og det forventede antal af berørte ejendomme og rettighedshavere.

Der er tale om en kodificering af gældende praksis vedrørende de oplysnin-ger anlægsmyndigheden skal angive i den ekspropriationsanmodning, der sendes til Transportministeriet, og som indgår i ministeriets prøvelse af, om der foreligger fornøden lovhjemmel til gennemførelse af de planlagte ek-spropriationer, og af, om projektet må antages at kunne gennemføres, jf. forslaget til stk. 2, som beskrives nærmere nedenfor.

På tidspunktet for anmodningen kan visse elementer i projektet være behæf-tet med usikkerhed. Det vil bl.a. kunne indebære, at antallet af berørte alene

vil kunne skønnes, og der vil derfor efter forslaget i anmodningen alene skulle angives et forventet antal berørte.

For så vidt angår bestemmelsen om, at der skal gives oplysning om projektets bevillingsmæssige grundlag, bemærkes, at det ikke vil være en betingelse, at bevilling er givet på tidspunktet for anmodningen. Foreligger bevillingen ikke, vil anlægsmyndigheden i forbindelse med anmodningen skulle redegøre for, hvordan bevilling vil blive tilvejebragt.

Det foreslås i *stk. 2* fastsat, at transportministeren henviser sagen til behandling ved en ekspropriationskommission, hvis projektet på grundlag af det efter *stk. 1* oplyste må antages at kunne gennemføres. Transportministeren vil således på baggrund af anlægsmyndighedens oplysninger skulle foretage en overordnet prøvelse af projektets hjemmelsgrundlag. Det vil være op til transportministeren at vurdere, om de oplysninger, der er afgivet af anlægsmyndigheden, er tilstrækkelige til at henvise til behandling ved en ekspropriationskommission. Det er således ikke en gyldighedsbetingelse, at alle de i *stk. 1* nævnte oplysninger foreligger.

Det foreslås, at henvisning kan ske til gennemførelse af en besigtigelsesforretning eller en kombineret besigtigelse- og ekspropriationsforretning. Henvisning vil efter omstændighederne bl.a. kunne ske betinget af, at der tilvejebringes endelig bevillingsmæssig hjemmel til projektet. Det vil være en forudsætning for kommissarius' offentliggørelse af tid og sted for ekspropriationskommissionens besigtigelsesforretning og af oversigtsplaner efter forslagets § 19, *stk. 2*, og underretning efter forslagets § 19, *stk. 4*, at bevilling foreligger.

En henvisning efter den foreslåede bestemmelse vil være en procesledende beslutning og ikke en afgørelse i forvaltningsretlig forstand.

Til § 19

Efter den gældende ekspropriationslovs § 12, *stk. 1*, afholder ekspropriationskommissionen en besigtigelsesforretning på stedet, når transportministeren har henvist ekspropriationsbegæringen til behandling ved en ekspropriationskommission, og anlægsmyndigheden har foretaget foreløbig afmærkning af anlægget.

Efter § 12, stk. 2, skal kommissarius med mindst 4 ugers varsel offentliggøre tid og sted for besigtigelsesforretningen samt offentliggøre oversigtsplaner for det påtænkte anlæg.

Efter § 12, stk. 3, drager kommissarius, i det omfang de foreløbige planer gør det muligt, omsorg for, at ejere og brugere af de arealer, der må antages at blive berørt af det påtænkte anlæg, eventuelt gennem vedkommende kommunalbestyrelse, underrettes om forretningens afholdelse og gøres bekendt med planernes fremlæggelse samt deres adgang til at give møde under forretningen.

Det foreslås i § 19, stk. 1, at kommissarius efter sagens henvisning, jf. den foreslåede bestemmelse i § 18, stk. 2, sammensætter en ekspropriationskommission, som afholder en besigtigelsesforretning på stedet.

Det foreslås endvidere i stk. 2, at anlægsmyndigheden forud for besigtigelsesforretningen skal foretage nødvendige, foreløbige afmærkninger af anlægget. Bestemmelsen indebærer, at anlægsmyndigheden vil skulle forbedre besigtigelsesforretningen ved at lave afmærkninger, som viser, hvordan projektet får indvirkning på de eksisterende omgivelser.

Det foreslås herudover i stk. 3, at kommissarius med mindst 4 ugers varsel skal offentliggøre tid og sted for besigtigelsesforretningen samt offentliggøre oversigtsplaner for det påtænkte anlæg.

Det foreslås endelig, at det i stk. 4 fastsættes, at kommissarius, i det omfang de foreløbige planer gør det muligt, skal underrette ejere og brugere af de arealer, der må antages at blive berørt af det påtænkte anlæg, om forretningens afholdelse, planer for projektet og deres adgang til at give møde under forretningen.

Som følge af sagens foreløbige karakter på dette stadium vil det ikke i alle tilfælde være muligt at på forhånd identificere og give meddelelse om den forestående besigtigelsesforretning til alle de personer, der senere kan blive inddraget som erstatningsberettigede. Gyldigheden af en ekspropriation, der senere foretages på grundlag af en gennemført besigtigelse, vil derfor ikke kunne anfægtes, alene fordi en erstatningsberettiget ikke har fået individuel underretning om afholdelse af besigtigelsesforretningen.

Med de foreslåede bestemmelser sker der en videreførelse af gældende ret. Dog sker der ikke videreførelse af bestemmelsen om, at underretning om de forhold, der er nævnt i forslagets stk. 4, kan ske gennem vedkommende kommunalbestyrelse, idet bestemmelsen ikke anvendes i praksis.

Til § 20

Efter den gældende ekspropriationslovs § 13, stk. 1, foretager kommissionen under besigtigelsesforretningen en almindelig prøvelse af det foreliggende projekt. Kommissionen kan herved bestemme, at ekspropriationen kun kan gennemføres, hvis der foretages sådanne ændringer i projektet, som kommissionen finder nødvendige af hensyn til ejere, andre rettighedshavere, almene interesser eller anlæggets hensigtsmæssige gennemførelse. Kommissionen tager særligt stilling til, om der som led i ekspropriationen skal foretages afbrydelser, omlægninger eller etableringer af vejforbindelser, af vandløb, af adgangsforbindelser til ejendomme eller restarealer, af ledningsanlæg eller lignende.

Efter § 13, stk. 2, skal anlægsmyndigheden – hvis et projekt medfører afståelse af arealer, der er beliggende i landzone, og som er undergivet landbrugsmæssig udnyttelse – til brug ved sagens forelæggelse for kommissionen indhente en udtalelse fra Ministeriet for Grøn Trepert, herunder om hensyn til jordkvalitet, og om gennemførelse af jordfordeling i forbindelse med projektet, og kommissionen skal påse, at mulighederne for at begrænse ulemperne for de berørte landbrugsejendomme tilgodeses, jf. herved bestemmelsen i ekspropriationsproceslovens § 15, stk. 5, om jordomlægning.

Jordfordeling er et instrument, der muliggør, at ekspropriationskommissionen kan begrænse ulemperne for landbrugsejendommene. Der er eksempler på, at jordfordeling har været med til at skabe bedre vilkår for de berørte landbrugsejendommers ejere uden, at det har øget udgifterne til projektet. Bestemmelsen fastslår, at der inden beslutning om jordfordeling skal indhentes udtalelse fra relevante myndigheder.

I praksis vil anlægsmyndigheden i høringen henvise til den pågældende lov, der indeholder ekspropriationshjemlen – typisk en konkret anlægslov – og evt. forudgående VVM-undersøgelser m.m. På den baggrund anmodes Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø om eventuelle bemærkninger til linjeføringen. I praksis udtaler Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø sig ikke konkret om jordkvaliteten.

Anlægsmyndigheden, andre interesserede myndigheder, ejere eller brugere af og servitutberettigede med hensyn til ejendomme, der direkte eller indirekte berøres af ekspropriationen, har ifølge ekspropriationsproceslovens § 15, stk. 3, adgang til under besigtigelsesforretningen at fremkomme med bemærkninger til projektet og herunder fremsætte forslag til dettes ændring.

Det foreslås i § 20, *stk. 1*, at ekspropriationskommissionen under forretningen skal tage stilling til retlige og faktiske spørgsmål angående projektets gennemførelse.

Kommissionen vil efter bestemmelsen både skulle sikre sig, at grundlovens betingelser for tvangsmæssig afståelse af ejendom (lovhjemmel og forholdet til almene samfundshensyn (almenvellet) er opfyldt, jf. grundlovens § 73, og at gældende processuelle regler er fulgt. Dette indebærer bl.a., at ekspropriationskommissionen vil skulle påse, at der foreligger de fornødne tilladelser mv. til projektets gennemførelse i henhold til anden lovgivning, f.eks. frednings-, miljø- og naturbeskyttelseslovgivningen.

Endvidere vil kommissionen skulle vurdere projektets hensigtsmæssighed ud fra en række forskellige hensyn, som ofte må afvejes mod hinanden. Dette gælder såvel hensynet til de direkte berørte ejere og andre interesseindehavere, som med hensyn til mere almene interesser, f.eks. generelle landbrugsinteresser, naturbeskyttelse, friluftsliv, generelle støjgener og trafikikkerhed. Også det konkrete anlægs hensigtsmæssige udformning og gennemførelse samt økonomi må tages i betragtning

I *stk. 2* foreslås, at kommissionen kan bestemme, at ekspropriationen kun kan gennemføres, hvis der foretages de ændringer i projektet, som kommissionen finder nødvendige af hensyn til ejere, andre rettighedshavere, almene interesser eller anlæggets hensigtsmæssige gennemførelse. Det foreslås, at kommissionen kan beslutte, om der som led i ekspropriationen skal foretages afbrydelser, omlægninger eller etableringer af vejforbindelser, vandløb, adgangsforbindelser til ejendomme eller restarealer, ledningsanlæg eller lignende.

Det foreslås i *stk. 3*, at anlægsmyndigheden, andre interesserede myndigheder, ejere eller brugere af og servitutberettigede med hensyn til ejendomme, der direkte eller indirekte berøres af ekspropriationen, har adgang til under

besigtigelsesforretningen at fremkomme med bemærkninger til projektet og herunder fremsætte ændringsforslag.

Bestemmelsen indebærer, at de nævnte parter vil have mulighed for at gøre kommissionen bekendt med deres synspunkter. Parterne har ikke mødepligt og vil i stedet kunne varetage deres interesser ved at sende skriftlige bemærkninger til ekspropriationskommissionen.

Det foreslås i *stk. 4*, at anlægsmyndigheden – hvis projektet medfører afståelse af arealer, der er beliggende i landzone, og som er undergivet landbrugsmæssig udnyttelse – til brug ved sagens forelæggelse for kommissionen skal indhente en udtalelse fra Ministeriet for Grøn Trepert, herunder om hensyn til jordbrugsmæssige interesser, og om gennemførelse af jordfordeling i forbindelse med projektet, og kommissionen skal påse, at mulighederne for at begrænse ulemperne for de berørte landbrugsejendomme tilgodeses, jf. herved forslagets § 23, *stk. 7*.

Bestemmelsens ordlyd er moderniseret. Ordet jordkvalitet i den gældende bestemmelse er erstattet med jordbrugsmæssige interesser, så det stemmer bedre overens med ordlyden i landbrugsloven og lov om drift af landbrugsjorder. Der er ikke herved tilsigtet nogen ændring af gældende ret.

Endelig foreslås i *stk. 5*, at besigtigelsesforretningen afsluttes med, at kommissionen beslutter, hvorvidt og i hvilken form projektet kan gennemføres.

Bestemmelserne i *stk. 2-4* svarer til gældende ret. Den udtrykkelige bestemmelse i *stk. 5* om besigtigelsesforretningens afslutning er en lovfæstelse af gældende praksis.

Til § 21

Det er i ekspropriationsproceslovens § 14 fastsat, at transportministeren, når projekt for det påtænkte anlæg er vedtaget af ekspropriationskommissionen i forbindelse med besigtigelsesforretningen, træffer beslutning om meddelelse af ekspropriationsbemyndigelse, medmindre beslutning herom er truffet før besigtigelsen i form af en bemyndigelse til gennemførelse af en kombineret besigtigelses- og ekspropriationsforretning. Det er en forudsætning, at anlægsmyndigheden ønsker det af ekspropriationskommissionen vedtagne projekt fremmet. Transportministeriet indhenter derfor en udtalelse

derom fra anlægsmyndigheden, inden der meddeles ekspropriationsbemyndigelse.

Det foreslås i § 21, at kommissarius anmoder transportministeren om bemyndigelse til at gennemføre ekspropriationen til det projekt, som kommissionen har vedtaget, medmindre bemyndigelse er givet før besigtigelsen, jf. forslagens § 18, stk. 2. Det foreslås endvidere, at transportministeren, under forudsætning af, at anlægsmyndigheden ønsker sagen fremmet, beslutter, om der skal meddeles bemyndigelse til at foretage ekspropriationen.

Bestemmelsen indebærer, at Transportministeriet vil skulle anmode anlægsmyndigheden om at oplyse, om anlægsmyndigheden ønsker sagen fremmet, inden der meddeles ekspropriationsbemyndigelse.

Dog vil der ikke skulle gives ekspropriationsbemyndigelse, når der tidligere efter den foreslåede § 18, stk. 2, er sket henvisning af sagen til behandling ved en kombineret besigtigelse- og ekspropriationsforretning.

En ekspropriationsbemyndigelse efter den foreslåede bestemmelse (§ 21) vil være en procesledende beslutning og ikke en afgørelse i forvaltningsretlig forstand.

Der er tale om en videreførelse af gældende ret.

Til § 22

Efter den gældende ekspropriationslovs § 14, stk. 2, udfærdiger anlægsmyndigheden med bistand af den ledende landinspektør en plan vedrørende ekspropriationens gennemførelse med fortegnelse over alle grundejere og brugere, der vil blive berørt af de for anlæggets gennemførelse nødvendige ekspropriationer, og med oplysning om den omtrentlige størrelse af de berørte arealer og en kort angivelse af de ændringer i de bestående forhold, anlægget i øvrigt vil medføre for ejendommene (arealfortegnelse med ekspropriationsplan).

Det foreslås i § 22, at anlægsmyndigheden udarbejder en plan vedrørende ekspropriationens gennemførelse med fortegnelse over alle ejere og brugere, der vil blive berørt af de ekspropriationer, der er nødvendige for projektets gennemførelse. Det foreslås endvidere, at fortegnelsen over de berørte arealer skal indeholde oplysning om den omtrentlige størrelse af de

berørte arealer og en kort angivelse af de ændringer i de bestående forhold, anlægget i øvrigt vil medføre for ejendommene.

Den omfattede arealfortegnelse med ekspropriationsplan skal danne grundlag for ekspropriationsforretningen og indkaldelsen til denne efter reglerne i den foreslåede § 23.

Der er i vidt omfang tale om en videreførelse af gældende ret. Dog er det ikke udtrykkeligt anført i den foreslåede § 22, at den ledende landinspektør skal bistå anlægsmyndigheden i forbindelse med udarbejdelsen af arealfortegnelsen med ekspropriationsplan. Baggrunden herfor er, at det følger af den foreslåede § 40, stk. 1, at de ledende landinspektører, der antages i medfør af den nævnte bestemmelse, yder bistand til bl.a. anlægsmyndighederne.

Til § 23

Det følger af den gældende ekspropriationsproceslovs § 15, stk. 1, at ekspropriationskommissionen, efter at transportministeren har meddelt ekspropriationsbemyndigelse efter den gældende ekspropriationsproceslovs § 14, stk. 1, og anlægsmyndigheden har udarbejdet den i ekspropriationsproceslovens § 14, stk. 2, nævnte arealfortegnelse med ekspropriationsplan, afholder en ekspropriationsforretning.

Der foretages efter ekspropriationsproceslovens § 15, stk. 2, bekendtgørelse om forretningens afholdelse og fremlæggelse af arealfortegnelse med ekspropriationsplan i overensstemmelse med reglerne i lovens § 12, stk. 2. Bekendtgørelsen tjener til underretning for enhver, der som ejer, bruger, pant-haver eller i en hvilken som helst anden egenskab har en retlig interesse at varetage i anledning af ekspropriationen.

Ejere og brugere ifølge arealfortegnelsen indvarsles efter § 15, stk. 3, skriftligt til ekspropriationsforretningen med mindst 4 ugers varsel, for så vidt fornødne oplysninger om adresse m.v. kan fremskaffes. Også andre, der ifølge de foreliggende oplysninger skønnes at have retlig interesse i sagens afgørelse, skal indvarsles efter denne regel, hvis det må antages at være af betydning for varetagelsen af deres interesser. Indvarslingen skal oplyse, hvor ekspropriationsplan er fremlagt, og ledsages af et eksemplar af arealfortegnelsen.

Efter at de fremmødte har haft lejlighed til at udtale sig for kommissionen, træffer kommissionen efter § 15, stk. 4, bestemmelse om, hvorledes projektet og ekspropriationen nærmere skal gennemføres, herunder hvilke arealer, bygninger med tilbehør samt rettigheder ekspropriationen skal omfatte. I forbindelse hermed skal kommissionen så vidt muligt søge afskærne arealer mageskiftet.

Ekspropriationskommissionen kan efter § 15, stk. 5, med henblik på at opnå en hensigtsmæssig jordomlægning til nedbringelse af de ulemper, som anlægget eller foranstaltningen medfører, bestemme, at arealer, der afskæres fra en ejendom, skal afstås, eller at en ejendom, der skal afstå areal, som helt eller delvist vederlag skal modtage et areal, hvis værdi for ejendommen efter kommissionens vurdering ikke overstiger den erstatning, som skal udredes for arealafståelsen.

Hvis en taksationskommission eller en domstol finder, at værdien af det areal, der er tillagt en ejendom i henhold til bestemmelsen i ekspropriationsproceslovens stk. 5, er større end den erstatning, som skal udredes for arealafståelsen, berøres ekspropriationskommissionens beslutning om ekspropriation ikke heraf, jf. ekspropriationsproceslovens stk. 6. Ejeren af den pågældende ejendom skal i intet tilfælde for modtagelsen af det tillagte areal betale et vederlag, der overstiger den erstatning, der endeligt fastsættes for den fra ejendommen skete ekspropriation.

Det foreslås i § 23, *stk. 1*, at ekspropriationskommissionen efter transportministerens meddelelse om bemyndigelse til ekspropriation afholder en ekspropriationsforretning.

Det foreslås i *stk. 2*, at kommissarius offentliggør tid og sted for forretningens afholdelse og offentliggør arealfortegnelse med ekspropriationsplan, jf. den foreslåede § 22, i overensstemmelse med den foreslåede § 19, *stk. 3*.

Det foreslås i *stk. 3*, at kommissarius med mindst 4 ugers varsel skriftligt indkalder de ejere og brugere, som fremgår af arealfortegnelsen, og andre, der skønnes at have en retlig interesse i sagen. Den del af arealfortegnelsen, der vedrører den pågældende ejers eller brugers ejendom, skal vedlægges, og det skal oplyses, hvor ekspropriationsplanen er offentliggjort.

Det foreslås i *stk. 4*, at anlægsmyndigheden under forretningen over for de fremmødte redegør for, hvordan anlægsprojektet vil berøre de pågældendes ejendomme eller rettigheder.

Det foreslås i *stk. 5*, at de fremmødte under ekspropriationsforretningen gives lejlighed til at udtale sig for kommissionen. Det foreslås endvidere, at ekspropriationsforretningen afsluttes med, at kommissionen træffer afgørelse om, hvorledes projektet og ekspropriationen nærmere skal gennemføres.

Det foreslås i *stk. 6*, at ekspropriationskommissionen efter at have truffet sin afgørelse, jf. det foreslåede *stk. 5, 2. pkt.*, så vidt muligt skal søge afskærne arealer tillagt andre ejendomme.

Det foreslås i *stk. 7*, at ekspropriationskommissionen med henblik på en hensigtsmæssig jordomlægning til nedbringelse af de ulemper, som anlægsprojektet eller foranstaltningen medfører, kan bestemme 1) at arealer, der afskæres fra en ejendom, skal afstås, eller 2) at en ejendom, der skal afstå areal, som helt eller delvist vederlag skal modtage et areal, hvis værdi for ejendommen efter kommissionens vurdering ikke overstiger den erstatning, som skal udredes for arealafståelsen.

Det foreslås i *stk. 8*, at det ikke har betydning for ekspropriationskommissionens afgørelse om ekspropriation og ikke kan medføre krav om betaling, hvis et taksationsklagenævn eller en domstol finder, at værdien af et areal, der er tillagt en ejendom efter forslaget *stk. 7*, er større end den erstatning, som skal udredes for arealafståelsen.

Med den foreslåede § 23 videreføres gældende ret. Det er således i overensstemmelse med gældende ret, når det foreslås udtrykkeligt anført i forslaget til *stk. 5*, at ekspropriationsforretningen afsluttes med, at kommissionen træffer afgørelse om, hvorledes projektet og ekspropriationen nærmere skal gennemføres.

Til § 24

I den gældende ekspropriationsproceslovs § 17, *stk. 1*, er fastsat, at parterne har adgang til over for kommissionen at redegøre for de synspunkter, der efter deres formening bør have indflydelse på erstatningens fastsættelse, når kommissionen over for hver enkelt fremmødt har påvist, hvorledes anlægget

vil berøre vedkommendes ejendom eller rettighed, og hvilket omfang afståelsen vil få, og endvidere har gjort vedkommende bekendt med de for kommissionen om sagen foreliggende oplysninger, herunder sagkyndiges erklæringer. Kommissionen fremsætter derefter forslag til erstatningsbeløbets størrelse med angivelse af de erstatningsposter, som det omfatter.

Ønsker en part nærmere at overveje det fremsatte forslag, eller giver en erstatningsberettiget ikke møde ved forretningen, skal forslaget ifølge ekspropriationsproceslovens § 17, stk. 2, udfærdiges i skriftlig form og udleveres eller tilsendes parterne.

Godkendes forslaget ikke senest 14 dage efter afgivelsen, eller afvises forslaget straks af en af parterne, afsiges der efter bestemmelsens stk. 3 kendelse om erstatningens fastsættelse.

Kendelsen skal ifølge bestemmelsens stk. 4 være ledsaget af grunde og særligt angive kommissionens stilling til de af parterne påberåbte omstændigheder. I kendelsen angives det afståedes værdi i handel og vandel eller den forringelse, der ved pålæggelse af rådighedsindskrænkninger sker af denne værdi. Såfremt der påføres ejeren eller andre berettigede andet økonomisk tab, angives erstatningen herfor som en særlig post, så vidt muligt med oplysning om, hvorledes den er beregnet.

Udskrift af kendelsen sendes efter stk. 5 til parterne sammen med oplysning om adgangen til at indbringe erstatningsspørgsmålet for vedkommende takationskommission og om fristen herfor, jf. ekspropriationsproceslovens § 19.

I øvrigt skal udskrift af forlig og kendelser efter stk. 6 tilsendes enhver, der har retlig interesse deri og fremsætter begæring derom.

Det foreslås i § 24, stk. 1, at ekspropriationskommissionen efter ekspropriationsafgørelsen fremsætter forslag til erstatningsbeløbets størrelse med angivelse af de erstatningsposter, som det omfatter.

Det foreslås i stk. 2, at ekspropriationskommissionen gør hver enkelt fremmødt bekendt med de foreliggende oplysninger, herunder eventuelle erklæringer fra sagkyndige. Ligeledes gives de fremmødte parter lejlighed til over for kommissionen at redegøre for deres synspunkter vedrørende erstatningen.

Det foreslås i *stk. 3*, at kommissarius sender forslaget i skriftlig form til parterne, hvis en part ønsker nærmere at overveje det fremsatte forslag, eller hvis en erstatningsberettiget ikke giver møde ved forretningen. Det foreslås endvidere, at det samme skal gælde, hvis kommissionen vurderer, at de foreliggende oplysninger ikke giver grundlag for at fastsætte en erstatning på stedet.

Det foreslås desuden i *stk. 4*, at kommissionen træffer afgørelse om erstatningen, hvis forslaget ikke godkendes senest 14 dage efter afgivelsen, eller hvis forslaget afvises straks af en af parterne, jf. dog forslagets § 25 om bl.a. udsættelse af erstatningsfastsættelsen.

Det foreslås endvidere i *stk. 5*, at afgørelsen skal være begrundet og særligt angive kommissionens stilling til de af parterne påberåbte omstændigheder. Det foreslås videre, at det afståedes værdi eller den forringelse, der ved pålæg af rådighedsindskrænkninger sker af ejendommens værdi, skal angives i afgørelsen. Påføres der ejeren eller andre berettigede andet økonomisk tab, angives erstatningen herfor som en særlig post, så vidt muligt med oplysning om, hvordan den er beregnet.

Forlaget om, at afgørelsen skal være begrundet og særligt angive kommissionens stilling til de af parterne påberåbte omstændigheder, vurderes at indebære en videregående begrundelsespligt end den, der følger af bestemmelserne i forvaltningsloven.

Den foreslåede bestemmelse indebærer endvidere, at der, når der sker afståelse, vil skulle ske angivelse af afståedes værdi i eksempelvis handel og vandel eller på baggrund af f.eks. brugsværdi eller genanskaffelsesværdi.

Med bestemmelsen videreføres gældende ret.

Det bemærkes i den forbindelse, at bestemmelserne i den gældende ekspropriationsproceslovs § 17, stk. 5 og 6, om fremsendelse af udskrifter og kendelser samt klagevejledning, ikke foreslås videreført, da dette følger af almindelige forvaltningsretlige regler, herunder forvaltningslovens kapitel 7 om klagevejledning.

Til § 25

Efter den gældende ekspropriationslovs § 18 kan en erstatningsfastsættelse, når ganske særlige omstændigheder tilsiger det, ske på vilkår, der nærmere angives i kendelsen, eller udsættes, dog ikke længere end til anlæggets fuldførelse. Erstatning for arealafståelse skal altid fastsættes straks, såfremt ejeren begærer det.

Det foreslås i § 25, 1. pkt., at erstatningsfastsættelse under ganske særlige omstændigheder kan ske på vilkår, der nærmere angives i afgørelsen, eller udsættes, dog ikke længere end til tidspunktet for anlæggets fuldførelse. Dette vil eksempelvis kunne vedrøre spørgsmål om erstatning for støj og andre gener fra anlægget, for så vidt disse gener ikke forsvarligt kan vurderes, før anlægget er fuldført.

”Fuldførelse” indebærer, at anlægget skal være taget i brug af alle de trafikanttyper, som anlægget er bestemt for. Som eksempel kan nævnes, at en bro først kan anses for fuldført, når den er åbnet for både biltrafik og togtrafik. Det er på den anden side ikke et krav for at et anlægsprojekt kan anses for ”fuldført”, at alle anlægsarbejder vedrørende projektet er afsluttet. Det er således ikke ualmindeligt, at nogle mindre arbejder, f.eks. beplantning først udføres efter at anlægget er taget i brug af trafikanterne.

Det foreslås i 2. pkt., at erstatning for arealafståelse altid skal fastsættes straks, hvis ejeren kræver det.

Med bestemmelsen videreføres gældende ret, idet der dog foreslås en sproglig modernisering.

Til § 26

Af den gældende ekspropriationslovs § 24, stk. 1, fremgår, at erstatninger, der er fastsat pr. arealenhed, opgøres på grundlag af et efter ekspropriationsplanen beregnet areal. Udviser den endelige arealopmåling et større areal, skal erstatningen reguleres i overensstemmelse hermed. Kommissarius kan efter § 24, stk. 2, når hensyn til den erstatningsberettigede tilsiger det, fastsætte et tidspunkt, inden hvilket anlægsmyndigheden endeligt skal fastlægge grænsen for det eksproprierede areal.

Det foreslås i § 26, stk. 1, at erstatninger, der er fastsat pr. arealenhed, opgøres på grundlag af et areal, der er beregnet ud fra ekspropriationsplanen.

Det foreslås endvidere, at erstatningen skal reguleres i overensstemmelse med den endelige arealopmåling, hvis den udviser et større areal.

Det foreslås i *stk. 2*, at kommissarius, når hensyn til den erstatningsberettigede tilsiger det, kan fastsætte en frist for anlægsmyndighedens endelige fastlæggelse af grænsen for det eksproprierede areal. Bestemmelsen vil eksempelvis kunne anvendes i en situation, hvor den erstatningsberettigede står over for at skulle sælge sin ejendom eller i øvrigt har behov for at kende grænsen for det eksproprierede areal f.eks. i forbindelse med udstykning af den pågældende ejendom.

Der sker hermed en videreførelse af gældende ret.

Til § 27

Det følger af vejlovens § 100, stk. 1, at vejmyndigheden skal afholde en åstedsforretning, inden ekspropriation beslutes.

Inden åstedsforretningen skal vejmyndigheden udfærdige en arealfortegnelse og en ekspropriationsplan, jf. § 100, stk. 2. Arealfortegnelsen og ekspropriationsplanen skal bl.a. indeholde oplysning om den omtrentlige størrelse af de berørte arealer og en kort angivelse af de ændringer i de bestående forhold, som ekspropriationen vil medføre for ejendommene.

Arealfortegnelsen og ekspropriationsplanen skal i mindst 4 uger før åstedsforretningen være offentligt tilgængelige, jf. § 100, stk. 3.

Vejmyndigheden skal efter § 100, stk. 4, med mindst 4 ugers varsel offentliggøre tid og sted for åstedsforretningen. Vejmyndigheden skal med mindst 4 ugers varsel skriftligt indkalde de ejere og brugere, som fremgår af arealfortegnelsen, og andre, der må skønnes at have en retlig interesse på grund af den planlagte ekspropriation. Den del af arealfortegnelsen, der vedrører den pågældende ejers eller brugers ejendom, skal vedlægges indvarslingen.

Det foreslås i § 27, *stk. 1*, at kommunalbestyrelsen skal afholde en besigtigelsesforretning, inden ekspropriation beslutes.

Det foreslås i *stk. 2*, at kommunalbestyrelsen inden besigtigelsesforretningen skal udarbejde en arealfortegnelse og en ekspropriationsplan. Det foreslås endvidere, at arealfortegnelsen og ekspropriationsplanen bl.a. skal

indeholde oplysning om den omtrentlige størrelse af de berørte arealer og en kort angivelse af de ændringer i de bestående forhold, som ekspropriationen vil medføre for ejendommene.

Det foreslås i *stk. 3*, at kommunalbestyrelsen med mindst 4 ugers varsel skal offentliggøre tid og sted for besigtigelsesforretningen samt offentliggøre arealfortegnelsen og ekspropriationsplanen.

Det foreslås i *stk. 4*, at kommunalbestyrelsen med mindst 4 ugers varsel skriftligt skal indkalde de ejere og brugere, som fremgår af arealfortegnelsen, og andre, der må skønnes at have en retlig interesse i sagen. Den del af arealfortegnelsen, der vedrører den pågældende ejers eller brugers ejendom, skal vedlægges, og det skal oplyses, hvor ekspropriationsplanen er offentliggjort.

Der er tale om en videreførelse af gældende ret. Der er dog foretaget en sproglig tilpasning til den terminologi, der anvendes i bestemmelserne om ekspropriation ved kommission, jf. lovforslagets afsnit II, idet begrebet ”åstedsforretning” foreslås ændret til ”besigtigelsesforretning”, ligesom begrebet ”vejmyndighed” foreslås ændret til ”kommunalbestyrelse”, idet bestemmelsen vil skulle anvendes i forbindelse med alle typer af anlæg.

Til § 28

Det fremgår af vejlovens § 101, *stk. 1*, at mindst 1 medlem af den kommunalbestyrelse, der er vejmyndighed, skal deltage ved åstedsforretningen. Åstedsforretningen skal ledes af et medlem af kommunalbestyrelsen.

Ved åstedsforretningen skal der efter § 101, *stk. 2*, redegøres for den planlagte ekspropriation og dens omfang. Der skal over for hver enkelt fremmødt redegøres for, hvordan de planlagte foranstaltninger vil berøre vedkommendes ejendom eller rettigheder, herunder hvordan adgangsforhold og afskårne arealer skal reguleres.

Vejmyndigheden kan efter § 101, *stk. 3*, under åstedsforretningen fremsætte forslag til erstatningens fastsættelse. Hvis der under åstedsforretningen indgås aftale om erstatningens størrelse eller andre forhold i forbindelse med den planlagte ekspropriation, skal disse indføres i protokollen. Forslag til erstatningens fastsættelse fremsættes under forbehold for ekspropriationens

gennemførelse og vejmyndighedens endelige godkendelse. Det samme gælder aftaler indgået under åstedetsforretningen.

Ejere, brugere eller andre, der direkte eller indirekte berøres af den planlagte ekspropriation, har efter § 101, stk. 4, ret til under åstedetsforretningen, eller inden for en frist på 4 uger efter åstedetsforretningen er afholdt, at fremkomme med bemærkninger til den planlagte ekspropriation, til at fremsætte forslag til ændringer og til at fremsætte de synspunkter, som de mener bør have indflydelse på erstatningens fastsættelse.

Det foreslås i § 28, *stk. 1*, at besigtigelsesforretningen skal ledes af et medlem af kommunalbestyrelsen.

Det foreslås i *stk. 2*, at kommunalbestyrelsen ved besigtigelsesforretningen skal redegøre for den planlagte ekspropriation og dens omfang. Det foreslås endvidere, at der over for hver enkelt fremmødt skal redegøres for, hvordan de planlagte foranstaltninger vil berøre vedkommendes ejendom eller rettigheder, herunder hvordan adgangsforhold og afskårne arealer skal reguleres.

Det foreslås i *stk. 3*, at kommunalbestyrelsen under besigtigelsesforretningen kan fremsætte forslag til erstatningens fastsættelse. Det foreslås endvidere, at aftaler, der indgås under besigtigelsesforretningen om erstatningens størrelse eller andre forhold i forbindelse med den planlagte ekspropriation, skal indføres i forhandlingsprotokollen. Det foreslås desuden, at forslag til erstatningens fastsættelse fremsættes under forbehold for ekspropriationens gennemførelse og kommunalbestyrelsens endelige godkendelse, og at det samme gælder andre aftaler indgået under besigtigelsesforretningen.

Det foreslåede indebærer, at erstatningsforslag og aftaler ikke vil være endelige, før de er godkendt af kommunalbestyrelsen.

Det foreslås i *stk. 4*, at ejere, brugere eller andre, der direkte eller indirekte berøres af den planlagte ekspropriation, har ret til under besigtigelsesforretningen, eller inden for en frist på 4 uger efter afholdelsen af besigtigelsesforretningen at fremkomme med bemærkninger til den planlagte ekspropriation, til at fremsætte forslag til ændringer og til at fremsætte de synspunkter, som de mener bør have indflydelse på erstatningens fastsættelse.

Der er tale om en videreførelse af gældende ret. Bestemmelsen i vejlovens § 101, stk. 1, om, at mindst et medlem af kommunalbestyrelsen skal deltage i behandlingen af sagen, foreslås ikke videreført, idet dette allerede følger af, at besigtigelsesforretningen efter den foreslåede § 28, stk. 1, skal ledes af et medlem af kommunalbestyrelsen. Der er foretaget en sproglig tilpasning til den terminologi, der anvendes i bestemmelserne om ekspropriation ved kommission, jf. lovforslagets afsnit II, idet begrebet ”åstedsforretning” foreslås ændret til ”besigtigelsesforretning”, ligesom begrebet ”vejmyndighed” foreslås ændret til ”kommunalbestyrelse”, idet bestemmelsen vil skulle anvendes i forbindelse med alle typer af anlæg.

Til § 29

Efter vejlovens § 102, stk. 1, kan vejmyndigheden træffe ekspropriationsbeslutning, når fristen efter § 101, stk. 4, er udløbet.

Ekspropriationsbeslutning kan dog efter vejlovens § 102, stk. 2, træffes inden udløbet af den i § 101, stk. 4, nævnte frist, hvis ekspropriationen må anses for ubetydelig i forhold til den berørte ejendoms størrelse og værdi og der under åstedsforretningen er opnået tilslutning fra samtlige berørte ejere, brugere og andre, der direkte eller indirekte berøres af den planlagte ekspropriation.

Efter vejlovens § 102, stk. 4, må ekspropriationen og foranstaltninger til dens gennemførelse ikke iværksættes før udløbet af klagefristen efter vejlovens § 132, medmindre dette er accepteret af de berørte ejere og brugere.

Det foreslås i § 29, *stk. 1*, at kommunalbestyrelsen kan træffe ekspropriationsafgørelse, når fristen efter forslaget § 28, stk. 4, er udløbet, jf. dog det foreslåede stk. 2.

Det foreslås i *stk. 2*, at ekspropriationsafgørelse kan træffes inden udløbet af den i forslaget § 28, stk. 4, nævnte frist, hvis ekspropriationen må anses for ubetydelig i forhold til den berørte ejendoms størrelse og værdi, og der under besigtigelsesforretningen er opnået tilslutning fra samtlige berørte ejere, brugere og andre, der direkte eller indirekte berøres af den planlagte ekspropriation.

Det foreslås i *stk. 3*, at ekspropriationen og foranstaltninger til dens gennemførelse ikke må iværksættes før udløbet af en lovbestemt frist for klage over

ekspropriationsafgørelsen, medmindre dette er accepteret af de berørte ejere og brugere, eller medmindre andet følger af anden lovgivning.

Der er tale om en videreførelse af bestemmelserne i vejlovens § 102, stk. 1 og 2, idet det dog er tilføjet, at der i anden lovgivning kan være taget stilling til, i hvilket omfang ekspropriation og foranstaltninger kan gennemføres, uanset at klagefristen ikke er udløbet.

Det forudsættes således, at dette spørgsmål overvejes i forbindelse med tilvejebringelse af ekspropriationshjemler i anden lovgivning, og at ministerierne i den forbindelse overvejer, om denne bestemmelse skal fraviges.

Der er endvidere foretaget en sproglig ændring, idet begrebet ”vejmyndighed” foreslås ændret til ”kommunalbestyrelse”, da bestemmelsen vil skulle anvendes i forbindelse med alle typer af anlæg.

Til § 30

Efter vejlovens § 102, stk. 5, kan vejmyndigheden, i forbindelse med, at den meddeler ekspropriationsbeslutningen, fremsætte forslag til erstatning, hvis der ikke inden ekspropriationsbeslutningen er indgået aftale om erstatningens størrelse. Forslaget skal da indeholde oplysning om, at erstatningen vil blive fastsat af taksationsmyndighederne, hvis erstatningsforslaget ikke accepteres. Vejmyndigheden skal fastsætte en frist for accept af erstatningsforslaget på mindst 4 uger. Vejmyndigheden skal oplyse om, at sagen indbringes for taksationsmyndighederne, hvis meddelelsen ikke indeholder erstatningsforslag.

Efter praksis opgøres erstatninger, der fastsættes pr. arealenhed, på grundlag af et areal, der er beregnet ud fra ekspropriationsplanen. Udviser den endelige arealopmåling et større areal, skal erstatningen reguleres i overensstemmelse hermed. Der er ikke fastsat en udtrykkelig bestemmelse om dette svarende til bestemmelsen i ekspropriationsproceslovens § 24, stk. 1.

Det foreslås i § 30, stk. 1, at kommunalbestyrelsen i forbindelse med meddelelsen af ekspropriationsafgørelsen kan fremsætte forslag til erstatning, hvis der ikke inden ekspropriationsafgørelsen er indgået aftale om erstatningens størrelse. Det foreslås desuden, at kommunalbestyrelsen skal fastsætte en frist for accept af erstatningsforslaget på mindst 4 uger. Det foreslås

endelig, at forslaget skal indeholde oplysning om, at erstatningen vil blive fastsat af taksationskommissionen, hvis erstatningsforslaget ikke accepteres.

Forslaget indebærer, at kommunalbestyrelsen vil skulle indbringe spørgsmålet om erstatningsfastsættelse for vedkommende taksationskommission, hvis erstatningsforslaget ikke accepteres af modparten.

Det foreslås herudover i *stk. 2*, at kommunalbestyrelsen, hvis den ikke fremsætter erstatningsforslag, i forbindelse med meddelelsen af ekspropriationsafgørelsen skal oplyse om, at sagen indbringes for taksationskommissionen.

Forslaget indebærer, at kommunalbestyrelsen vil skulle indbringe spørgsmålet om erstatningsfastsættelse for vedkommende taksationskommission, hvis kommunalbestyrelsen ikke fremsætter et erstatningsforslag.

Der er tale om en videreførelse af gældende ret med sproglige ændringer, idet begrebet ”vejmyndighed” foreslås ændret til ”kommunalbestyrelse”, da bestemmelsen vil skulle anvendes i forbindelse med alle typer af anlæg.

Det foreslås i *stk. 3* som noget nyt udtrykkeligt fastsat, at erstatninger, der fastsættes pr. arealenhed, opgøres på grundlag af et areal, der er beregnet ud fra ekspropriationsplanen. Det foreslås endvidere udtrykkeligt fastsat, at erstatningen skal reguleres i overensstemmelse med den endelige arealopmåling, hvis den udviser et større areal.

Til § 31

Det er fastsat i vejlovens § 104, stk. 5, at hvis der ikke opnås aftale med vejmyndigheden om de forhold, der er nævnt i vejlovens § 104, stk. 1-4, herunder ejerens eller vejmyndighedens anmodning om overtagelse af hele den omhandlede ejendom, træffes afgørelse herom af de taksationsmyndigheder, der er nævnt i vejlovens §§ 105 og 106, dvs. taksations- og overtaksationskommissionerne.

Det fremgår af vejlovens § 112, stk. 1, at vejmyndigheden skal indbringe erstatningsspørgsmålet for taksationskommissionen til afgørelse, hvis der ikke er opnået aftale om erstatningens fastsættelse. Vejmyndigheden skal efter vejlovens § 112, stk. 2, indbringe erstatningsspørgsmålet for taksationskommissionen, senest 8 uger efter at ekspropriationsbeslutningen er

meddelt, eller, hvis ekspropriationsbeslutningen er påklaget, senest 4 uger efter endelig afgørelse i klagesagen.

Det foreslås i § 31, stk. 1, at kommunalbestyrelsen, hvis der ikke er enighed om erstatningens fastsættelse eller forhold nævnt i den foreslåede § 3, skal indbringe spørgsmålet for vedkommende taksationskommission til afgørelse.

Den foreslåede § 3 vedrører, jf. bemærkningerne til bestemmelsen ovenfor, anmodninger fra ejeren eller anlægsmyndigheden om, at en ejendom skal overtages i sin helhed.

Den foreslåede bestemmelse indebærer, at vedkommende taksationskommission vil skulle fastsætte erstatningens størrelse eller tage stilling til, om betingelserne for at overtage en berørt ejendom i sin helhed efter forslaget § 3 er opfyldt, hvis der ikke er enighed om disse spørgsmål.

Det foreslås i stk. 2, at kommunalbestyrelsen skal indbringe erstatningsspørgsmålet for taksationskommissionen senest 8 uger efter, at ekspropriationsafgørelsen er meddelt. Det foreslås endvidere, at indbringelse skal ske senest 4 uger efter endelig afgørelse i klagesagen, hvis ekspropriationsafgørelsen er påklaget til en instans, der efter reglerne på det pågældende område kan behandle en sådan klage.

Til § 32

Det fremgår af vejlovens § 114, at parterne indkaldes skriftligt til møde med mindst 4 ugers varsel, når sagen er indbragt for taksationskommissionen.

I henhold til vejlovens § 115, stk. 1, oplyser taksationskommissionen under mødet de fremmødte om sagen. Parterne har herefter adgang til over for kommissionen at fremsætte deres synspunkter vedrørende erstatningens fastsættelse.

Det følger af § 115, stk. 2, at taksationskommissionen kan tage stilling til ethvert spørgsmål om erstatning, uanset om det er fremsat af parterne. Parterne skal forinden have lejlighed til at udtale sig om disse spørgsmål.

Taksationskommissionens kendelse efter § 115, stk. 3, skal være begrundet og forholde sig til de anbringender og relevante indsigelser, som parterne er

fremkommet med. I kendelsen angives det eksproprieredes værdi i handel og vandel. Ved rådighedsindskrænkninger angives den værdiforringelse, der påføres ejendommen. Hvis der ydes erstatning for andre ulemper, der påføres ejeren af ejendommen eller andre, skal denne erstatning angives med en særlig post.

Erstatningsfastsættelsen kan efter § 115, stk. 4, ske med angivelse af vilkår, når ganske særlige omstændigheder tilsiger det.

Erstatningsfastsættelsen kan efter § 115, stk. 5, udskydes, når ganske særlige omstændigheder tilsiger det, dog ikke længere end til anlæggets udførelse. Hvis ejeren af en ejendom anmoder om det, skal erstatning for arealafståelse altid fastsættes straks.

Kendelsen skal efter § 115, stk. 6, sendes til parterne og indeholde oplysning om muligheden for at indbringe kendelsen for overtaksationskommissionen og fristen for indbringelse.

Det foreslås i § 32, *stk. 1*, at taksationskommissionen skriftligt skal indkalde parterne til møde med mindst 4 ugers varsel.

Det foreslås endvidere i *stk. 2*, at taksationskommissionen under mødet skal oplyse de fremmødte om sagen. Det foreslås, at parterne herefter skal have adgang til over for kommissionen at fremsætte deres synspunkter vedrørende erstatningens fastsættelse.

Det foreslås herudover i *stk. 3*, at taksationskommissionens træffer afgørelse om erstatningens størrelse. Det foreslås videre, at afgørelsen skal være begrundet og særligt angive kommissionens stilling til de af parterne påberåbte omstændigheder. Det foreslås herudover, at det eksproprieredes værdi skal angives i afgørelsen. Det foreslås endvidere, at den værdiforringelse, der påføres ejendommen ved rådighedsindskrænkninger, skal angives. Det foreslås endelig, at der i tilfælde, hvor der ydes erstatning for andre ulemper, der påføres ejeren af ejendommen eller andre, skal ske angivelse af denne erstatning med en særlig post.

Forslaget om, at afgørelsen skal være begrundet og særligt angive kommissionens stilling til de af parterne påberåbte omstændigheder, vil efter omstændighederne være mere vidtgående end den begrundelsespligt, der følger af forvaltningslovens kapitel 6.

Den foreslåede bestemmelse indebærer endvidere, at der, når der sker afståelse, vil skulle ske angivelse af afståedes værdi i eksempelvis handel og vandel eller på baggrund af f.eks. brugsværdi eller genanskaffelsesværdi.

Det foreslås i *stk. 4*, at erstatningsfastsættelsen kan ske med angivelse af vilkår, når ganske særlige omstændigheder tilsiger det.

Der er tale om en uændret videreførelse af gældende ret.

Vilkår vil efter bestemmelsen eksempelvis kunne fastsættes i den situation, hvor der efter ekspropriationen skal udføres bygningsarbejder. I sådanne tilfælde vil erstatningen kunne gøres betinget af, at det pågældende arbejde udføres.

Det foreslås i *stk. 5*, at erstatningsfastsættelsen kan udskydes, når ganske særlige omstændigheder tilsiger det, dog ikke længere end til tidspunktet for anlæggets fuldførelse. Det foreslås, at erstatning for arealafståelse altid skal fastsættes straks, hvis ejeren af en ejendom anmoder om det.

Der er tale om en uændret videreførelse af gældende ret.

Udsættelse af erstatningsfastsættelsen efter den foreslåede bestemmelse vil kun kunne ske undtagelsesvis. Det forudsætter, at det ikke er muligt fuldt ud at redegøre for virkningerne af ekspropriationen på det tidspunkt, hvor ekspropriationen foretages. Dette kan være tilfældet ved midlertidig ekspropriation af arbejdsarealer eller i tilfælde, hvor det fulde overblik over f.eks. et indtægtstab endnu ikke er til stede, og det derfor ikke på det tidspunkt er muligt at vurdere erstatningsspørgsmålet. Endelig kan bestemmelsen være relevant i tilfælde, hvor et vejanlæg skal anlægges, og hvor erstatning for ejendomsforringelser som følge af vejstøj først kan vurderes på det tidspunkt, hvor anlægget er færdigt.

Ovenstående hensyn gør sig ikke gældende ved erstatning for arealafståelse, idet erstatningen herfor alene fastsættes ud fra ejendommens værdi i handel og vandel på tidspunktet for ekspropriationen.

Det bemærkes, at det følger af almindelige uskrevne forvaltningsretlige regler, hvorefter en forvaltningsmyndighed skal træffe materielt lovlige og rigtige afgørelser, at kommissionen kan tage stilling til ethvert spørgsmål om

erstatning, uanset om det er fremsat af parterne. Det følger endvidere af almindeligt gældende regler, at afgørelser i skriftlig form skal udleveres til parterne. Det følger desuden af forvaltningslovens regler, at afgørelser skal indeholde klagevejledning. En udtrykkelig regulering af disse forhold er derfor overflødig, og de udtrykkelige bestemmelser derom foreslås på den baggrund ikke videreført.

Til § 33

Efter ekspropriationsproceslovens § 20 kan krav om erstatning i anledning af et ekspropriationsanlæg, der rejses af nogen, der ikke er omfattet af ekspropriationen, efter den pågældendes begæring påkendes af vedkommende ekspropriationskommission.

Bestemmelsen omhandler erstatningskrav, der rejses mod anlægsmyndigheden og begrundes med forhold, der vedrører det pågældende anlæg. Krav vil kunne rejses af ejere og brugere, der er berørt af ekspropriationen. Krav vil endvidere kunne rejses af andre, der ikke er berørt af ekspropriation, f.eks. naboer til et ekspropriationsanlæg, der finder, at støj fra anlægget overstiger den naboretlige tålegrænse og derfor berettiger til erstatning.

Bestemmelsen omfatter ikke erstatningskrav, som ikke kan rettes direkte mod anlægsmyndigheden. Erstatningskrav vedrørende støj vil således kunne rejses af ejere af ejendomme, der berøres af støjen. En lejers afledte krav under henvisning til støj må således rettes mod ejeren efter de regler, der gælder for det pågældende lejeforhold.

Det er en betingelse for, at et krav kan behandles efter § 20, at der er sammensat en ekspropriationskommission til behandling af ekspropriationssager vedrørende det pågældende anlæg. Det er endvidere en betingelse, at ekspropriationskommissionen anser sagen for egnet til behandling for kommissionen. Kommissionen kan således skønne over, hvorvidt det rejste krav er egnet til påkendelse af ekspropriationsmyndighederne. Navnlig kan det tænkes, at de omhandlede erstatningskrav ikke er modne til påkendelse på det tidspunkt, hvor de rejses. Eventuelt er det foreliggende spørgsmål af en sådan karakter, at kommissionen finder det rettest at undlade at tage stilling til det og straks lade spørgsmålet afgøre af domstolene, fordi afgørelsen af sagens væsentlige tvivlsspørgsmål beror på en afvejning af forskellige omstændigheder, årsagsforbindelse m.v., som typisk er en domstolsopgave og atypisk for ekspropriationsmyndighederne.

Afviser kommissionen at behandle et krav, kan spørgsmålet om kravets berettigelse indbringes for domstolene. Behandles et erstatningskrav i realiteten, kan ekspropriationskommissionens afgørelse efterprøves af taksationskommissionen og dennes afgørelse af domstolene.

Efter ekspropriationsmyndighedernes praksis er det et krav, at begæring fremkommer inden ét år efter, at ekspropriationsanlægget er fuldført. Dette svarer til det, som udtrykkeligt er fastsat i ekspropriationsproceslovens § 21 om efterfølgende ændringer af det projekt, som er vedtaget af ekspropriationskommissionen eller behandling af spørgsmål om erstatningskrav, der opstår efter ekspropriationens foretagelse, jf. forslaget til § 34 og bemærkningerne dertil.

Optages sagen til realitetsbehandling, finder bestemmelserne i §§ 17 og 19, om henholdsvis processen for erstatningsfastsættelse og om indbringelse af ekspropriationskommissionens afgørelse for en taksationskommission anvendelse med fornødne lempelser.

Efter vejlovens § 113 skal vejmyndigheden forelægge spørgsmål om krav om erstatning i forbindelse med gennemførelse af en ekspropriation, der rejses af nogen, der ikke er omfattet af ekspropriationen, for taksationskommissionen. Det er en betingelse, at den, der rejser kravet, ønsker det indbragt for taksationskommissionen, og at andre erstatningsspørgsmål vedrørende ekspropriationen i forvejen er indbragt for taksationsmyndighederne. Taksationskommissionen kan optage sagen til påkendelse, hvis den finder sagen egnet til behandling ved taksationskommissionen. Optages sagen til realitetsbehandling, finder bestemmelserne i §§ 114 og 115 om processen for erstatningsfastsættelse anvendelse. Taksationskommissionens kendelse kan efter vejlovens § 116 indbringes for overtaksationskommissionen.

I praksis opereres der med en frist for fremsættelse af anmodninger på ét år som på ekspropriationsproceslovens område.

Bestemmelserne i både ekspropriationsprocesloven og vejloven vedrører erstatningskrav, der støttes på andre omstændigheder end ekspropriation. Det kan f.eks. være naboretlige erstatningskrav på baggrund af f.eks. gener vedrørende støj eller lysindfald.

Bestemmelserne i ekspropriationsproceslovens § 20 og vejlovens § 113 kan anvendes, når der rejses erstatningskrav i forbindelse med anlæg, hvor der

har været spørgsmål om gennemførelse og tilkendelse af erstatning i forbindelse med ekspropriation og derfor konkret er sammensat en ekspropriationskommission eller en taksationskommission på det kommunale område.

Som det fremgår, er det en betingelse for, at sager om sådanne krav kan realitetsbehandles, at vedkommende kommission anser sig selv for egnet til at behandle sagen. Kommissionen vil således kunne afvise sagen, hvis den f.eks. finder, at den ikke har den faglige kompetence til at behandle sagen.

Det foreslås, at det i § 33, stk. 1, fastsættes, at spørgsmål om krav om erstatning i anledning af et ekspropriationsanlæg, der rejses mod anlægsmyndigheden af nogen, der ikke er omfattet af ekspropriation, efter anmodning fra den pågældende kan behandles af en ekspropriationskommission eller taksationskommission, der allerede er sammensat med henblik på behandling af sager vedrørende det pågældende anlæg. Det foreslås, at kommissionens forperson kan afvise sagen, hvis forpersonen ikke anser sagen for egnet til behandling ved kommissionen.

Det vil, som det fremgår af bestemmelsen, være en betingelse for anvendelse af bestemmelsen, at der allerede er sammensat en ekspropriations- eller taksationskommission til behandling af sager vedrørende det pågældende anlæg. Det vil ikke kunne kræves, at der sammensættes en ekspropriationskommission eller en taksationskommission alene med henblik på behandling af sådanne erstatningskrav, f.eks. fordi det ikke har været nødvendigt for anlægsmyndigheden at erhverve arealer m.v. til det pågældende anlæg, eller fordi al arealerhvervelse m.v. er sket på frivillig basis.

Bestemmelsen kan således – medmindre andet følger af anden lov – kun anvendes i tilfælde, hvor der allerede er sammensat en ekspropriations- eller taksationskommission til behandling af sager vedrørende det pågældende anlæg.

Den foreslåede bestemmelse indebærer endvidere, at erstatningskrav kun vil skulle realitetsbehandles, hvis forpersonen for vedkommende kommission anser sagen for egnet til behandling ved kommissionen. Hele kommissionen skal således ikke nødvendigvis indkaldes, hver gang en person eller virksomhed kræver en erstatning. Dette svarer til den gældende praksis.

Vedkommende forperson vil således efter forslaget kunne skønne over, hvorvidt det rejste krav er egnet til påkendelse af

ekspropriationsmyndighederne. Navnlig kan det tænkes, at de omhandlede erstatningskrav ikke er modne til påkendelse på det tidspunkt, hvor de rejses. Eksempelvis kan det foreliggende spørgsmål være af en sådan karakter, at forpersonen finder det rettest at undlade at tage stilling til det og straks lade spørgsmålet afgøre af domstolene, fordi afgørelsen af sagens væsentlige tvivlsspørgsmål beror på en afvejning af forskellige omstændigheder, årsagsforbindelse m.v., som typisk er en domstolsopgave og atypisk for ekspropriationsmyndighederne.

Afviser forpersonen, at et krav kan behandles, vil spørgsmålet om kravets berettigelse kunne indbringes for domstolene. Behandles et erstatningskrav efter forslaget i realiteten, vil myndighedens afgørelse kunne efterprøves af taksationsklagenævnet og dets afgørelse af domstolene.

Det foreslås endvidere, at det i *stk. 2* fastsættes, at anmodning om behandling af en sag efter det foreslåede *stk. 1* skal fremsættes over for vedkommende kommissarius, når der er sammensat en ekspropriationskommission med henblik på behandling af sager vedrørende det pågældende anlæg efter reglerne i forslagets afsnit II. Det foreslås herudover, at bestemmelserne i forslagets §§ 23 og 35, om erstatningsfastsættelse ved ekspropriationskommissionen og behandling af klager herover ved taksationsklagenævnet finder anvendelse med de fornødne lempelser.

Dette svarer til gældende ret.

Det foreslås, at det i *stk. 3* fastsættes, at anmodning om behandling af en sag efter det foreslåede *stk. 1* skal fremsættes over for vedkommende kommunalbestyrelse, når der er sammensat en taksationskommission med henblik på behandling af sager vedrørende det pågældende anlæg efter reglerne i forslagets afsnit III. Det foreslås desuden, at kommunalbestyrelsen skal forelægge sagen for vedkommende taksationskommission, medmindre kravet imødekommes. Det foreslås endelig, at bestemmelserne i forslagets §§ 32 og 35 om erstatningsfastsættelse ved taksationskommissionen og behandling af klager herover ved taksationsklagenævnet finder anvendelse med de fornødne lempelser, hvis sagen optages til realitetsbehandling.

Dette svarer til gældende ret.

Endelig foreslås det, at det i *stk. 4* fastsættes, at anmodninger efter de foreslåede *stk. 2* og *3* kun kan behandles, hvis de er kommet frem til

vedkommende kommissarius eller kommunalbestyrelse inden et år efter anlæggets fuldførelse. Dette svarer til gældende praksis.

Forslaget indebærer, at et bestemmelsen i § 34 kun kan anvendes, hvis anmodning er fremkommet inden et år efter anlægges fuldførelse.

”Fuldførelse” indebærer, at anlægget er taget i brug af alle de trafikanttyper, som anlægget er bestemt for. Som eksempel kan nævnes, at en bro først kan anses for fuldført, når den er åbnet for både biltrafik og togtrafik. Det er på den anden side ikke et krav for at et anlægsprojekt kan anses for ”fuldført”, at alle anlægsarbejder vedrørende projektet er afsluttet. Det er således ikke ualmindeligt, at nogle mindre arbejder, f.eks. beplantning først udføres efter at anlægget er taget i brug af trafikanterne.

Til § 34

Ekspropriationsproceslovens § 21, stk. 1, 1. pkt., omhandler tilfælde, hvor der efter foretagelse af ekspropriation efter ekspropriationsproceslovens regler opstår spørgsmål om – i forbindelse med den nærmere gennemførelse af det vedtagne projekt – at foretage afvigelser fra dette. Behov for sådanne ændringer kan både skyldes tekniske og andre forhold.

Efter bestemmelsen kan ekspropriationskommissionen – uden forelæggelse for Transportministeriet – optage sådanne spørgsmål til behandling.

Det er en forudsætning for reglens anvendelse, at ændringerne ikke er af en sådan karakter, at der reelt er tale om et nyt projekt. Et sådant må behandles som en helt ny sag, der skal behandles efter den sædvanlige procedure.

Som eksempler på tilfælde, hvor bestemmelsen kan anvendes, kan nævnes, at et jordskred har nødvendiggjort særlige foranstaltninger og måske større arealerhvervelser end forudsat, at hævnningen af en vej bliver noget større end forudsat ved ekspropriationen, eller at adgangsforholdene til en ejendom bliver anderledes end forudsat.

Ekspropriationserstatninger skal normalt fastsættes på det tidspunkt, hvor indgrebet besluttet, jf. ekspropriationsproceslovens § 17, og der vil kun kunne ydes erstatning for ulemper og skader, som vurderes at have en sådan karakter, at deres indtræden er sikker eller i hvert fald overvejende sandsynlig. Det kan imidlertid forekomme, at en skade først lader sig påvise senere.

Ekspropriationsproceslovens § 21, stk. 1, 2. pkt., giver hjemmel til, at ekspropriationsmyndighederne også efter ekspropriationens foretagelse kan behandle opståede erstatningsspørgsmål, som ikke har været behandlet af kommissionen tidligere. Bestemmelsen giver også kommissionen hjemmel til at tage stilling erstatningens størrelse, når grundlaget for et tillagt erstatningsbeløb – også uden en egentlig ændring i projektet som omhandlet i 1. pkt. – ændres så væsentligt, at en fornyet overvejelse bør kunne finde sted.

Kommissarius kan ifølge bestemmelsen forelægge sagen til prøvelse for ekspropriationskommissionen, hvis anmodning herom er fremkommet inden et år efter, at ekspropriationsanlægget er fuldendt. Det er således kommissarius, der beslutter, om der er tilstrækkeligt grundlag for at indkalde ekspropriationskommissionen til behandling af et rejst spørgsmål. Hele kommissionen skal således ikke nødvendigvis indkaldes, hver gang en person kræver erstatning.

Efter bestemmelsens stk. 2 skal de kommissionsmøder, der skal afholdes med henblik på bedømmelse af de nævnte spørgsmål, indvarsles over for sagens parter samt de personer og myndigheder, som kommissarius anser for interesseret i det pågældende spørgsmål, med mindst 4 ugers varsel. Bestemmelserne i ekspropriationsproceslovens § 13, § 15, stk. 4, § 17 og § 19 finder anvendelse med fornødne lempelser.

Som anført i punkt 3.13 i de almindelige bemærkninger sker det jævnligt, at det efter gennemførelsen af en ekspropriation og erstatningsfastsættelsen for den skete ekspropriation, typisk i forbindelse med udførelsen af det pågældende anlæg, viser sig hensigtsmæssigt at foretage mindre afvigelser i projektet, som ejeren af den pågældende ejendom og vedkommende anlægsmyndighed er enige om. I praksis forekommer det, at ekspropriationskommissioner godkender aftaler mellem parterne om ekspropriationens nærmere gennemførelse, herunder om at foretage mindre afvigelser i forhold til det, der er bestemt ved ekspropriationsforretningen, og erstatningen for dette.

Vejloven indeholder ikke tilsvarende bestemmelser. Det vil således være kommunen, der efter almindelige regler vil skulle tage stilling til rejste krav, herunder om der skal indledes en ny ekspropriationsproces med henblik på at ændre den oprindelige ekspropriationsbeslutning. En ny

ekspropriationsafgørelse vil kunne indbringes for vedkommende rekursmyndighed efter reglerne derom i den lov, der indeholder ekspropriationshjemlen.

Det foreslås i § 34, stk. 1, at ekspropriationskommissionen, efter at der er foretaget ekspropriation efter afsnit II, efter anmodning fra anlægsmyndigheden kan behandle spørgsmål om afvigelser fra det vedtagne projekt, der opstår i forbindelse med den nærmere gennemførelse af projektet.

Ekspropriationskommissionen kan efter det foreslåede stk. 2, efter at der er foretaget ekspropriation efter afsnit II, efter anmodning fra ejeren af en ejendom, som er omfattet af ekspropriationen, behandle spørgsmål om erstatning, som ikke har været behandlet af kommissionen, eller spørgsmål om forhøjelse af en tilkendt erstatning som følge af væsentlige ændringer i grundlaget for erstatningsfastsættelsen.

Anmodninger efter det foreslåede stk. 1 og 2 skal ifølge forslaget til stk. 3 fremsættes over for vedkommende kommissarius, der beslutter, om der er tilstrækkeligt grundlag til at forelægge sagen for ekspropriationskommissionen. I vurderingen af, om der er grundlag for at forelægge sagen for ekspropriationskommissionen, kan f.eks. inddrages kommissionens vurdering af, om den anser sig for at være kompetent til at bedømme det rejse erstatningsspørgsmål, eller om spørgsmålet på grund af sin karakter mere hensigtsmæssigt bør behandles af domstolene. Det foreslås, at sagens parter samt de personer og myndigheder, som kommissarius anser for interesseret i det pågældende spørgsmål skal indvarsles med mindst 4 ugers varsel til kommissionsmøder til behandling af spørgsmål omfattet af stk. 1, hvis sagen optages til realitetsbehandling. Bestemmelserne i §§ 20, 23 og 35 om besigtigelsesforretning, erstatningsfastsættelse og behandling af klager herover ved taksationsklagenævnet finder anvendelse med fornødne lempelser.

Det foreslås i stk. 4, at anmodninger efter det foreslåede stk. 2 kun kan behandles, hvis de er kommet frem til vedkommende kommissarius inden et år efter anlæggets færdiggørelse. Er betingelsen ikke opfyldt, vil en anmodning skulle afvises.

Bestemmelsen i stk. 4 indebærer, at krav, der ikke er fremkommet inden for den angivne frist, må indbringes for domstolene.

Det foreslås som noget nyt i *stk. 5*, at en ekspropriationskommission i forbindelse med den nærmere gennemførelse af et projekt kan godkende aftaler mellem anlægsmyndigheden og rettighedshaveren om gennemførelse af mindre afvigelser fra det vedtagne projekt og erstatningen herfor.

Bestemmelsen vedrører aftaler mellem anlægsmyndigheden og ejere m.v., der er omfattet af tidligere afgørelser om ekspropriation vedrørende det pågældende projekt.

Bestemmelserne i *stk. 1-4* svarer til gældende ret, men er sprogligt moderniseret. Med *stk. 5* sker der en lovfæstelse af gældende praksis. Der henvises herom til punkt 3.13 i de almindelige bemærkninger.

Det bemærkes i den forbindelse, at der ikke foreslås fastsat regler svarende til *stk. 1-5* i forbindelse med ekspropriationer ved kommunalbestyrelse, jf. lovforslagets afsnit III. Spørgsmålet er som anført ovenfor heller ikke lovreguleret i dag.

Til § 35

Efter ekspropriationsproceslovens § 19 kan kendelser afsagt af en ekspropriationskommission, hvorved erstatning gives eller nægtes, indbringes til efterprøvelse for vedkommende taksationskommission. Taksationskommissionen kan tillige efterprøve ekspropriationskommissionens afgørelse om godtgørelse for sagkyndig bistand efter ekspropriationsproceslovens § 29. Afsiges kendelsen i et møde, kan indbringelse ske ved erklæring til ekspropriationskommissionens protokol. I øvrigt skal skriftlig begæring herom være kommissarius i hænde senest 4 uger efter, at udskrift af kendelsen er tilsendt den pågældende. Når der er særlig grund dertil, kan transportministeren dog tillade, at en sag indbringes for taksationskommissionen, uanset at begæringen er fremkommet efter udløbet af den nævnte frist.

Der er ikke fastsat bestemmelser om, at kommissarius skal videresende klagen til vedkommende taksationskommission, men dette er forudsat i bestemmelsen. Der er heller ikke fastsat en frist for fremsendelse af klagen til taksationskommissionen.

Efter bestemmelsens *stk. 2* indvarsles parterne skriftligt med mindst 4 ugers varsel til taksationskommissionens taksationsforretning.

Efter bestemmelsens stk. 3 kan taksationskommissionen uanset de for taksationskommissionen nedlagte påstande tage stilling til ethvert spørgsmål om erstatningen under forudsætning af, at parterne har haft lejlighed til at fremkomme med deres bemærkninger dertil.

Er alene spørgsmålet om godtgørelse for sagkyndig bistand efter ekspropriationsproceslovens § 29 indbragt for taksationskommissionen, kan taksationskommissionen efter ekspropriationsproceslovens § 19, stk. 4, afgøre sagen på grundlag af skriftlige udtalelser fra parterne. Formanden kan bestemme, at sagen kan afgøres ved skriftlig forelæggelse for medlemmerne uden afholdelse af møde.

Efter ekspropriationsproceslovens § 19, stk. 5, kan taksationskommissionens afgørelse træffes ved kendelse i overensstemmelse med ekspropriationsproceslovens § 17, stk. 4, der indeholder regler om kendelsens indhold. Udskrift af kendelsen skal tilsendes parterne og enhver, der har retlig interesse deri og fremsætter begæring derom.

Ændrer en taksationskommission en afgørelse om et spørgsmål, der er omfattet af bestemmelserne i ekspropriationsproceslovens § 16 om afståelse af hele ejendomme efter anmodning fra ejeren eller anlægsmyndigheden, fastsætter taksationskommissionen umiddelbart erstatningen på det ændrede grundlag, jf. ekspropriationsproceslovens § 19, stk. 6.

Efter vejlovens § 116 kan kendelser afsagt af taksationskommissioner, der er nedsat efter vejloven, indbringes for de overtaksationskommissioner, der er nedsat efter vejloven.

Kendelserne kan vedrøre erstatning for det kommunale ekspropriationsindgreb, spørgsmål om overtagelse af en hel ejendom efter anmodning fra ejeren eller anlægsmyndigheden, jf. vejlovens § 104, eller spørgsmål om godtgørelse for sagkyndig bistand, jf. vejlovens § 109.

Taksationskommissionens kendelse skal efter vejlovens § 116, stk. 2, indbringes skriftligt til taksationskommissionens formand, senest 4 uger efter at kendelsen er meddelt parten. Hvis taksationskommissionens kendelse afsiges på et møde, hvor parterne er til stede, kan indbringelse ske ved erklæring til taksationskommissionens protokol.

Der er ikke fastsat bestemmelser om, at taksationskommissionens formand skal videresende klagen til vedkommende overtaksationskommission, men dette er forudsat i bestemmelsen. Der er heller ikke fastsat en frist for fremsendelse af klagen til overtaksationskommissionen.

Overtaksationskommissionens formand kan efter at have indhentet udtalelse fra den anden part beslutte at behandle en indbringelse, der er modtaget efter fristens udløb.

I § 117, stk. 1, er det fastsat, at lovens § 115 gælder for overtaksationskommissionens arbejde. § 115 indeholder bestemmelserne om taksationskommissionernes sagsbehandling. De gældende regler herom er beskrevet i bemærkningerne til lovforslagets § 32, der indeholder forslag til bestemmelser om taksationskommissionernes sagsbehandling.

I vejlovens § 117, stk. 2, er det fastsat, at kommissionen kan afgøre sagen på grundlag af skriftlige udtalelser fra parterne, hvis det alene er spørgsmålet om godtgørelse for udgifter til sagkyndig bistand efter § 110, der er indbragt for overtaksationskommissionen. Formanden kan bestemme, at sagen kan afgøres ved skriftlig forelæggelse for medlemmerne, uden at der afholdes møde.

I vejlovens § 118 er det fastsat, at overtaksationskommissionens kendelse skal sendes til enhver, som har en retlig interesse i sagen, og som har anmodet om det.

Det foreslås i § 35, stk. 1, at ekspropriationskommissioners og taksationskommissioners afgørelser om fastsættelse af erstatning, om forhold nævnt i § 3 om overtagelse af hele ejendomme efter anmodningen fra ejeren eller anlægsmyndigheden og om tildeling af godtgørelse for sagkyndig bistand efter § 43 kan indbringes for vedkommende taksationsklagenævn.

Dette svarer til det, der i dag gælder for indbringelse af ekspropriationskommissionernes og taksationskommissionernes afgørelser til de nuværende taksationskommissioner og overtaksationskommissioner, som taksationsklagenævnene efter forslaget skal afløse.

Det foreslås desuden i stk. 2, at klage skal indgives til forpersonen for den kommission, der har truffet afgørelsen, inden 4 uger efter, at afgørelsen er meddelt parten.

Det foreslås som noget nyt i stk. 2, at vedkommende forperson skal fremsende en modtaget klage til vedkommende taksationsklagenævn senest 4 uger efter modtagelsen af klagen.

Det foreslås endelig i stk. 2, at en forperson for vedkommende taksationsklagenævn efter indhentet udtalelse fra den anden part kan se bort fra en overskridelse af klagefristen, hvis særlige grunde taler herfor.

Det foreslåede stk. 2 indebærer, at klage over en erstatningsafgørelse, der er truffet af en ekspropriationskommission, vil skulle indgives til vedkommende kommissarius, mens klage over en erstatningsafgørelse truffet af en taksationskommission vil skulle indgives til forpersonen for den pågældende taksationskommission senest 4 uger efter at afgørelsen er meddelt den pågældende part, dvs. anlægsmyndigheden eller rettighedshaveren. Dette svarer til gældende ret.

Forslaget indebærer endvidere, at vedkommende kommissarius eller forperson skal videresende en modtaget klage til taksationsklagenævnet inden for en frist på 4 uger. Denne del af bestemmelsen er ny. Det forudsættes, at sagens dokumenter sendes til taksationsklagenævnet sammen med klagen.

Forslaget om, at taksationsklagenævnet efter indhentet udtalelse fra den anden part, dvs. anlægsmyndigheden eller rettighedshaveren, kan bortse fra en overskridelse af klagefristen, hvis særlige grunde taler herfor, svarer til det, der i dag gælder i forbindelse med klager til de overtaksationskommissioner, der er nedsat efter vejloven. Forslaget indebærer, at det ikke længere vil være transportministeren, men forpersonen for taksationsklagenævnet, der skal tage stilling til, om der kan dispenseres fra en overskridelse af fristen for klage over en erstatningsafgørelse truffet af en ekspropriationskommission.

Det foreslås i *stk. 3*, at forslagets § 32 skal gælde tilsvarende for taksationsklagenævnets arbejde. Forslagets § 32 indeholder bestemmelser om taksationskommissionens sagsbehandling.

Der henvises til forslaget til § 32 og bemærkningerne til bestemmelsen.

Det bemærkes, at det forudsættes, at taksationsklagenævnene kan tage stilling til spørgsmål om erstatning, som underinstansen ikke har taget stilling til, hvis parterne er indforståede med det, og nævnet finder det ubetænkeligt.

Til § 36

Efter ekspropriationsproceslovens § 26 skal sag om ekspropriationsaktens lovlighed indbringes for domstolene inden 6 måneder efter, at ekspropriationskommissionens bestemmelse om ekspropriation er truffet. Sag om erstatningen skal indbringes for domstolene inden 6 måneder efter, at taksationskommissionens kendelse er afsendt. Spørgsmål, der kan prøves af en taksationskommission, kan ikke indbringes for domstolene, før taksationskommissionens afgørelse foreligger.

I vejlovens § 121, stk. 1, er det fastsat, at søgsmål om ekspropriation efter vejloven skal være anlagt, inden 6 måneder efter, at taksationsmyndighedernes endelige afgørelse er meddelt. Afgørelser, der kan efterprøves efter vejlovens § 116 og 132, kan efter § 121, stk. 1, ikke indbringes for domstolene, før denne klagemulighed er udnyttet. I vejlovens § 116 er det fastsat, at kendelser afsagt af taksationskommissioner nedsat efter vejloven kan indbringes for overtaksationskommissionerne. Disse kendelser vedrører spørgsmål om erstatningens størrelse, overtagelse af hele ejendomme efter vejlovens § 104 og spørgsmål om godtgørelse for sagkyndig bistand efter § 110. I § 132, stk. 2, er det fastsat, at vejmyndighedernes afgørelser efter vejlovens § 102, der omhandler vejmyndighedernes ekspropriationsbeslutninger, kan påklages til transportministeren.

Det foreslås i § 36, *stk. 1*, at en sag om lovligheden af ekspropriationer, der er gennemført efter reglerne i det foreslåede afsnit II om ekspropriation ved kommission, skal indbringes for domstolene inden 6 måneder efter, at ekspropriationsafgørelsen er meddelt, medmindre andet er fastsat i den lov, der hjemler indgrebet.

Det foreslås i *stk. 2*, at en sag om erstatningsfastsættelse i forbindelse med ekspropriation, der er gennemført efter reglerne i det foreslåede afsnit III om ekspropriation ved kommunalbestyrelse, skal indbringes for domstolene inden 6 måneder efter, at erstatningsafgørelsen er meddelt, medmindre andet er fastsat i den lov, der hjemler indgrebet.

Det foreslås i *stk. 3*, at en sag om forhold, der kan behandles af et taksationsklagenævn efter forslagens § 35, ikke kan indbringes for domstolene, før denne klagemulighed er udnyttet, og skal indbringes for domstolene inden 6 måneder efter, at taksationsklagenævnets endelige afgørelse er truffet, medmindre andet er fastsat i den lov, der hjemler indgrebet.

Det betyder, at fristerne på 6 måneder for indbringelse for domstolene løber fra det tidspunkt, hvor endelig administrativ afgørelse om det pågældende spørgsmål er meddelt. Fristen vil således efter de foreslåedes bestemmelser ikke, som det er tilfældet efter den gældende ekspropriationsproceslovs § 26, skulle regnes fra det tidspunkt, hvor afgørelsen er truffet.

Fristerne vil efter bestemmelserne alene være gældende, hvis ikke andet er fastsat i den lov, der indeholder hjemmel til den pågældende ekspropriation m.v. Der kan således i de enkelte hjemmelslove fastsættes særlige regler vedrørende domstolsprøvelse og fristerne for sagsanlæg.

De afgørelser, der er omfattet af bestemmelserne, skal indeholde vejledning om fristerne for domstolsprøvelse, jf. forvaltningslovens kapitel 5 om klagevejledning.

Der henvises til punkt 3.17.2 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til § 37

Det følger af den gældende ekspropriationslovs § 23, stk. 1, at kommissarius træffer afgørelse om erstatningens fordeling mellem rettighedshavere og forrestår erstatningens udbetaling. For panthavernes vedkommende er prioritetsordenen afgørende. Beløb, der tilkommer en tinglyst panthaver, hvis adresse ikke har kunnet oplyses, kan ikke udbetales uden panthaverens samtykke.

En erstatning kan efter *stk. 2* udbetales uden samtykke fra panthaverne, når kommissarius skønner, at ekspropriationsindgrebet i forhold til ejendommens størrelse og værdi er ubetydeligt og ikke indebærer nogen fare for pantsikkerheden.

Det foreslås i § 37, *stk. 1*, at kommissarius i forbindelse med ekspropriationer gennemført efter forslagens afsnit II om ekspropriation ved kommission

skal træffe afgørelse om erstatningens fordeling mellem rettighedshavere og uden unødigt ophold udbetale erstatningen, når der er truffet endelig administrativ afgørelse om erstatningen.

Der er tale om en uændret videreførelse af gældende ret. Dog foreslås det – i lighed med det, der foreslås, hvor kommunalbestyrelsen er ekspropriationsmyndighed, jf. forslaget § 38 og bemærkningerne til denne bestemmelse – at udbetaling af erstatning skal ske uden unødigt ophold.

Udbetaling vil således skulle ske inden for den frist, der måtte være fastsat i det forlig eller den kendelse, hvori erstatningsbeløbet er endeligt fastslået. I andre tilfælde skal udbetaling ske uden unødigt ophold. Det forudsættes, at udbetaling så vidt muligt sker inden for 4 uger efter, at erstatningsbeløbet er endeligt fastslået.

Det foreslås i *stk. 2*, at en erstatning kan udbetales uden samtykke fra pant-haverne, når kommissarius skønner, at ekspropriationsindgrebet i forhold til ejendommens størrelse og værdi er ubetydeligt og ikke indebærer nogen fare for pantesikkerheden.

Det er en betingelse for anvendelse af den foreslåede bestemmelse, at det for det første skønnes, at ekspropriationsindgrebet er ubetydeligt i forhold til ejendommens størrelse og værdi, og for det andet, at det ikke indebærer nogen fare for pantesikkerheden. Der vil være tale om en skønsmæssig vurdering i det enkelte tilfælde.

Der sker ikke videreførelse af bestemmelsen om, at beløb, der tilkommer en tinglyst panthaver, hvis adresse ikke har kunnet oplyses, ikke kan udbetales uden panthaverens samtykke, idet bestemmelsen vurderes at være overflødig.

Til § 38

Det følger af vejlovens § 119, stk. 1, at vejmyndigheden uden unødigt ophold skal udbetale erstatning efter denne lov til de berettigede.

Vejmyndigheden skal efter bestemmelsens stk. 2 i tingbogen undersøge, om der er panthavere eller andre rettighedshavere på ejendommen.

Panthavere og andre rettighedshavere, hvis ret er tinglyst, inden ekspropriationen er tinglyst, kan efter stk. 3 i prioritetsorden kræve erstatningen udbetalt. Vejmyndigheden skal oplyse eventuelle panthavere eller andre rettighedshavere om denne ret.

Uanset bestemmelserne i stk. 2 og 3 kan vejmyndigheden efter stk. 4 udbetale erstatningen til ejeren af ejendommen uden samtykke fra panthavere eller andre rettighedshavere, når vejmyndigheden skønner, at ekspropriationen i forhold til ejendommens størrelse og værdi er ubetydelig og ikke indebærer nogen fare for pantesikkerheden.

Det foreslås i § 38, *stk. 1*, at kommunalbestyrelsen ved ekspropriationer gennemført efter afsnit III uden unødigt ophold skal udbetale erstatningen til de berettigede, når der er truffet endelig administrativ afgørelse om erstatningen.

Det foreslås i *stk. 2*, at panthavere og andre rettighedshavere, hvis ret er tinglyst, inden ekspropriationen er tinglyst, i prioritetsorden kan kræve erstatningen udbetalt. Kommunalbestyrelsen skal oplyse eventuelle panthavere eller andre rettighedshavere om denne ret.

Det foreslås i *stk. 3*, at kommunalbestyrelsen uanset det foreslåede *stk. 2* kan udbetale erstatningen til ejeren af ejendommen uden samtykke fra panthavere eller andre rettighedshavere, når kommunalbestyrelsen skønner, at ekspropriationen i forhold til ejendommens størrelse og værdi er ubetydelig og ikke indebærer nogen fare for pantesikkerheden.

Det er en betingelse for anvendelse af den foreslåede bestemmelse, at det for det første skønnes, at ekspropriationsindgrebet er ubetydeligt i forhold til ejendommens størrelse og værdi, og for det andet, at det ikke indebærer nogen fare for pantesikkerheden. Der vil være tale om en skønsmæssig vurdering i det enkelte tilfælde.

Der er tale om videreførelse af gældende ret, idet den udtrykkelige bestemmelse om kommunalbestyrelsens pligt til at undersøge tingbogen dog ikke foreslås videreført, idet en sådan undersøgelse er en nødvendig forudsætning for kommunalbestyrelsens efterlevelse af de øvrige bestemmelser i den foreslåede bestemmelse.

Det følger af den gældende ekspropriationslovs § 22, at erstatningsbeløbene forrentes fra datoen for den i § 15, stk. 4, omhandlede beslutning om ekspropriation. Et andet begyndelsestidspunkt kan dog under særlige omstændigheder fastsættes i kendelse eller forlig. Forrentningen sker indtil den dag, beløbene kan hæves, med en årlig rente, der svarer til den af Danmarks Nationalbank fastsatte, på ekspropriationstidspunktet gældende diskonto.

Det følger af vejlovens § 120, at erstatningsbeløbet forrentes fra datoen for ekspropriationsbeslutningen. Når omstændighederne taler for det, kan et andet begyndelsestidspunkt fastsættes. Forrentningen sker med en årlig rente, der svarer til den diskonto, der er fastsat af Nationalbanken på tidspunktet for ekspropriationsbeslutningen.

Som det fremgår, er det efter begge de nævnte bestemmelser en betingelse for fastsættelse af et andet begyndelsestidspunkt for forrentningen end ekspropriationstidspunktet, at der forligger særlige omstændigheder.

Det foreslås, at det i § 39 fastsættes, at erstatningsbeløb forrentes fra datoen for afgørelsen om ekspropriation. Det foreslås endvidere, at et andet begyndelsestidspunkt kan fastsættes, når særlige omstændigheder taler for det. Det kan f.eks. ved ekspropriationsbeslutningen være bestemt, at denne først har virkning fra et senere tidspunkt, og i så fald forrentes erstatningen først fra dette tidspunkt.

Det foreslås, at forrentningen sker med en årlig rente, der svarer til den af Danmarks Nationalbank fastsatte diskonto på tidspunktet for ekspropriationsafgørelsen. Det foreslås som noget nyt, at erstatningsbeløb på 1.000 kr. eller derunder ikke forrentes.

Der er tale om en uændret videreførelse af gældende ret, bortset fra den foreslåede bagatelgrænse, hvorefter erstatningsbeløb på 1.000 kr. eller derunder ikke vil blive forrentet.

Til § 40

Efter ekspropriationsproceslovens § 8 beskikkes transportministeren en eller flere ledende landinspektører til bistand for de ekspropriationskommissioner og taksationskommissioner, der nedsættes efter ekspropriationsproceslovens §§ 5 og 7, og til at foretage de matrikulære berigtigelser m.v., der skal gennemføres som følge af foretagne ekspropriationer.

Det er i praksis kommissarierne, der antager disse ledende landinspektører, hvilket sker under overholdelse af de udbudsretlige regler.

Transportministeren har udstedt cirkulære nr. 46 af 28. april 1986 om fremme af ekspropriationers berigtigelse, regler af 16. januar 1986 for de ledende landinspektørers virksomhed og vejledning af 30. juni 1986 vedrørende matrikulær og tinglysningsmæssig berigtigelse af linieanlæg.

Efter vejlovens § 109 udpeger den enkelte vejmyndighed (kommunalbestyrelsen) en landinspektør til bistand for taksations- og overtaksationskommissionerne, der er nedsat efter vejloven.

Det foreslås i § 40, stk. 1, at kommissarierne skal udpege en eller flere ledende landinspektører, der skal bistå ekspropriationskommissionerne, taksationsklagenævnene og anlægsmyndighederne i forbindelse med sager, der behandles efter forslagens afsnit II om ekspropriation ved kommission.

Dette svarer til gældende ret, idet det dog foreslås udtrykkeligt fastsat, at landinspektørerne også skal bistå anlægsmyndighederne, ligesom det i overensstemmelse med gældende praksis anføres, at udpegning vil skulle foretages af kommissarierne.

Det forudsættes, at udpegning vil skulle ske under overholdelse af de udbudsretlige regler.

Bestemmelsen indebærer, at samme landinspektør vil kunne deltage i begge instanser uden at dette medfører inhabilitet.

Det foreslås i stk. 2, at den enkelte kommunalbestyrelse skal udpege en landinspektør, der skal bistå taksationskommissionerne og taksationsklagenævnene i forbindelse med sager, der behandles efter afsnit III. Dette svarer til gældende ret.

Det forudsættes, at udpegning vil skulle ske under overholdelse af de udbudsretlige regler.

Det foreslås endvidere som noget nyt i stk. 2, at vedkommende taksationskommission eller taksationsklagenævns forperson kan beslutte, at der ikke

skal udpeges en landinspektør, hvis det vurderes at være uden betydning for sagen.

Bestemmelsen indebærer, at udpegning af en landinspektør – ud fra en ressourcebetragtning – kan undlades, hvor udpegning ikke vil have betydning for sagen.

Det foreslås i *stk. 3*, at matrikulære berigtigelser i forbindelse med sager, der er behandlet efter afsnit II om ekspropriation ved kommission, skal være anmeldt af vedkommende ledende landinspektør til Geodatastyrelsen senest 6 måneder efter anlægsmyndighedens færdigmelding til den ledende landinspektør af det pågældende anlæg til matrikulær berigtigelse. Anlægsmyndigheden kan vælge at melde dele af et anlæg færdigt til matrikulær berigtigelse.

Den foreslåede bestemmelse vil sikre, at sager om tinglysning af ændringer som følge af beslutninger truffet i forbindelse med sager, der er behandlet efter lovens afsnit II om ekspropriation ved kommission, sker med tilstrækkelig hurtighed.

Det foreslås i *stk. 4*, at transportministeren kan fastsætte nærmere regler for de ledende landinspektørers virksomhed og om fremme af berigtigelsen af ekspropriationer, der er gennemført efter det foreslåede afsnit II.

Med denne bemyndigelse vil transportministeren kunne fastsætte nærmere regler om de ledende landinspektørers virksomhed og om fremme af berigtigelsen af ekspropriationer, der er gennemført efter det foreslåede afsnit II om ekspropriation ved kommission, til afløsning af de regler, der - som nævnt ovenfor - er fastsat i dag.

Der vil i medfør af den foreslåede bestemmelse bl.a. kunne fastsættes regler om de ledende landsinspektørers forpligtelser til at bistå med oplysninger af ejendomsretlig karakter og i øvrigt med oplysninger, der kan være af betydning for projektprøvelsen eller erstatningsfastsættelsen, herunder om ejendommenes matrikulære forhold, ejendomsværdi, zonestatus, adgangsforhold, servitutrettigheder og offentligretlige begrænsninger.

Det følger af ekspropriationsproceslovens § 27, stk. 4, at miljøministeren (nu klima-, energi- og forsyningsministeren) og justitsministeren kan fastsætte nærmere regler om fremgangsmåden ved matrikulære og tinglysningsmæssige berigtigelser, der foranlediges af ekspropriationer.

Endvidere følger det af vejlovens § 122, stk. 2, at miljøministeren (nu klima-, energi- og forsyningsministeren) og justitsministeren hver især inden for deres område kan fastsætte nærmere regler om fremgangsmåden ved matrikulære, tinglysningsmæssige berigtigelser, der bliver nødvendige på grund af ekspropriationer, der er omfattet af vejloven.

Der er i bekendtgørelse nr. 834 af 3. september 2009 med senere ændringer om tinglysning i tingbogen (fast ejendom) bl.a. fastsat regler i medfør af ekspropriationsproceslovens § 27, stk. 3. Bekendtgørelsen indeholder i kapitel 9 regler om bl.a. indførelse af i tingbogen af fortegnelser over ekspropriation af fast ejendom (førnotering).

Hverken miljøministeren eller klima-, energi- og forsyningsministeren har med hjemmel i de nævnte bestemmelser udstedt administrative forskrifter om fremgangsmåden ved matrikulære berigtigelser, der foranlediges af ekspropriationer. Klima-, energi- og forsyningsministeren har med hjemmel i bl.a. lov om udstykning og anden registrering i matriklen udstedt bekendtgørelse nr. 602 af 28. maj 2025 om matrikulære arbejder, der i kapitel 8 indeholder regler om notering af matrikulære forandringer som følge af ekspropriation.

Det foreslås i § 41 at bemyndige justitsministeren til at kunne fastsætte nærmere regler om fremgangsmåden ved tinglysningsmæssige ændringer, der skal gennemføres som følge af ekspropriationer. Den foreslåede bemyndigelsesbestemmelse vil videreføre den gældende mulighed efter ekspropriationsproceslovens § 27, stk. 3, og vejlovens § 122, stk. 2, for, at justitsministeren kan fastsætte regler om fremgangsmåden ved tinglysningsmæssige ændringer, der bliver nødvendige at indføre i tingbogen som følge af ekspropriationer.

Bemyndigelsen vil bl.a. kunne udnyttes til at fastsætte regler om ekspropriationers indførelse i tingbogen, hvilke krav og erklæringer der skal foreligge fra ekspropriationsmyndigheden på tinglysningstidspunktet, og om at tinglysning af ekspropriationer undtages fra form- og fristkrav, der følger af lov

om tinglysning eller lov om udstykning og anden registrering i matriklen m.v.

Det foreslåede vil derudover medføre, at der ikke længere vil være adgang til at udstede regler om registrering af matrikulære ændringer som følge af ekspropriationer i medfør af ekspropriationsprocesloven. Det vil indebære, at bestemmelser om registrering i matriklen af matrikulære forandringer i sager vedrørende ekspropriation skal fastsættes i medfør af bemyndigelsesbestemmelserne i lov om udstykning og anden registrering i matriklen m.v.

Det foreslåede er udtryk for en præcisering af, hvordan bemyndigelsesbestemmelserne i ekspropriationsprocesloven og vejloven hidtil er anvendt til at fastsætte regler om fremgangsmåden ved tinglysningsmæssige og matrikulære ændringer, der skal gennemføres som følge af ekspropriationer.

Til § 42

Efter ekspropriationsproceslovens § 28 fastsætter transportministeren regler om, i hvilket omfang udgifterne ved ekspropriationssagers behandling skal afholdes af anlægsmyndigheden. Bestemmelsen gælder for sagsbehandlingen ved ekspropriationskommissionerne og de taksationskommissioner, der er nedsat efter ekspropriationsprocesloven.

Efter vejlovens § 111, stk. 2, afholder staten udgifterne til vederlag til formænd og sekretærer for de taksations- og overtaksationskommissioner, der er nedsat efter vejloven. Alle andre udgifter ved de nævnte kommissioners virksomhed afholdes af vedkommende vejmyndighed.

Det foreslås i § 42, at transportministeren fastsætter regler om, i hvilket omfang anlægsmyndighederne skal dække udgifterne ved behandling af sager efter denne lov.

Den foreslåede bestemmelse vil ikke omfatte omkostninger ved en eventuel domstolsprøvelse.

Reglerne vil blive fastsat i bekendtgørelsesform og vil blive udstedt med henblik på ikrafttræden samtidig med ekspropriationsproceslovens ikrafttræden, jf. dog nedenfor om den nye model for finansiering af lønnen til kommissarierne og til kommissariaterne, som sekretariatsbetjener ekspropriationskommissionerne og kommissarierne.

Det er hensigten at videreføre de eksisterende regler om viderefakturering til anlægsmyndighederne, herunder kommunerne, som beskrevet under punkt 3.22.1. i de almindelige bemærkninger.

Der vil dog i overensstemmelse med den nye finansieringsmodel, der er beskrevet i punkt 3.22.2. i de almindelige bemærkninger blive fastsat regler om viderefakturering til anlægsmyndighederne af dele af de udgifter til aflønning af kommissarierne og til kommissariaternes personale og drift, der i dag afholdes af Transportministeriets bevilling på finansloven.

Som også anført under punkt 3.22.2. i de almindelige bemærkninger, vil regler, der etablerer den nye finansieringsmodel, blive udstedt med hjemmel i den gældende ekspropriationsproceslovs § 28 med ikrafttræden den 1. januar 2027 (dvs. et halvt år før den foreslåede nye ekspropriationsproceslovs ikrafttræden) og først herefter – i forbindelse med den foreslåede nye lovs ikrafttræden den 1. juli 2027 – videreført med hjemmel i den foreslåede § 42.

Til § 43

Efter de gældende regler i ekspropriationsproceslovens § 29 kan ekspropriationskommissionerne og taksationskommissionerne, der er nedsat efter ekspropriationsprocesloven, pålægge anlægsmyndigheden at udrede en passende godtgørelse for nødvendige udgifter, som en borger har haft til varetagelse af sine interesser under sagens behandling, herunder udgifter til advokat, revisor m.v.

Efter de gældende regler i vejlovens § 110 kan taksationskommissioner og overtaksationskommissioner pålægge vejmyndigheden at betale en passende godtgørelse, når en part har haft udgifter til sagkyndig bistand.

Det foreslås i § 43, at ekspropriationskommissioner, taksationskommissioner og taksationsklagenævn kan pålægge anlægsmyndigheden at betale en passende godtgørelse, når en part har haft nødvendige udgifter til sagkyndig bistand.

Dermed fastholdes den gældende retstilstand. Om baggrunden herfor henvises til punkt 3.19 i de almindelige bemærkninger.

Til § 44

Transportministeren kan efter ekspropriationsproceslovens § 27, stk. 2, i enkelte tilfælde fravige de i loven fastsatte regler om bekendtgørelse af møder, offentliggørelse af planer m.v., såfremt hensynet til statens sikkerhed kræver det. Baggrunden for bestemmelsen er, at ekspropriation bl.a. kan ske til fordel for forsvarsanlæg m.v.

En tilsvarende bestemmelse findes ikke i dag i vejloven.

Det foreslås i § 44, at transportministeren [i særlige tilfælde] kan fravige reglerne i § 19, stk. 2 og 3, og § 23, stk. 2 og 3, § 27, stk. 3, § 32, stk. 1, om bekendtgørelse af møder, herunder frister, offentliggørelse af planer m.v., hvis hensynet til nationale forsvarsformål eller civile beredskabsformål kræver det.

Bestemmelsen indebærer, at transportministeren kan træffe bestemmelse om fravigelse af disse regler, hvis hensynet til nationale forsvarsformål eller civile beredskabsformål kræver, at der ikke sker offentliggørelse af visse oplysninger eller sker fravigelse af fastsatte frister, f.eks. i forbindelse med ekspropriation til fordel for et forsvarsanlæg.

Transportministeren vil i forbindelse med overvejelser herom i fornødent omfang skulle inddrage forsvarsministeren, justitsministeren, ministeren for samfundssikkerhed og beredskab og andre relevante myndigheder, inden der træffes bestemmelse efter den foreslåede § 44.

Det er ifølge forslaget et krav, at fravigelsen fra de almindelige regler er påkrævet. Der vil derfor i alle tilfælde skulle foretages en væsentlighedsvurdering.

Det forudsættes, at bestemmelsen anvendes med varsomhed, og at de berørte borgere og virksomheder i givet fald – om muligt henset til baggrunden for bestemmelsens anvendelse – vil skulle underrettes individuelt. Det bemærkes i den forbindelse, at hensynet til statens sikkerhed, nationale forsvarsformål og civile beredskabsformål i visse tilfælde i stedet vil kunne varetages ved begrænsning af de oplysninger, der offentliggøres.

Det bemærkes i denne forbindelse, at kommissarius ved Statens Ekspropriationer, hvor det vurderes nødvendigt, vil skulle prioritere ekspropriation til fordel for bygge- og anlægsprojekter samt driftsaktiviteter omfattet af § 1 i lov nr. 1097 af 15. september 2025, lov om bygge- og anlægsprojekter samt

driftsaktiviteter med væsentlige nationale forsvarsformål eller væsentlige civile beredskabsformål.

Tilsvarende vil bestemmelser i den foreslåede ekspropriationsproceslov – ligesom bestemmelser i den gældende lov om fremgangsmåden ved ekspropriation vedrørende fast ejendom – helt eller delvist kunne fraviges ved bekendtgørelse for at fremme ekspropriationsprocessen, jf. § 2 i lov nr. 1097 af 15. september 2025 om bygge- og anlægsprojekter samt driftsaktiviteter med væsentlige nationale forsvarsformål eller væsentlige civile beredskabsformål.

Til § 45

Det er i ekspropriationsproceslovens § 3, stk. 6, fastsat, at den, der forsætligt borttager, forvansker eller beskadiger afmærkninger, som foretages i forbindelse med forarbejder til anlæg, der gennemføres med hjemmel i ekspropriationsproceslovens § 3, straffes med bøde, medmindre strengere straf er forskyldt efter straffeloven.

Efter vejlovens § 99, stk. 1, nr. 5, straffes - medmindre højere straf er forskyldt efter den øvrige lovgivning – med bøde den, der forsætligt borttager, forvansker eller beskadiger afmærkning m.v., som foretages i forbindelse med de foranstaltninger, der er nævnt i vejlovens § 99.

De nævnte forarbejder efter ekspropriationsproceslovens § 3 omfatter arkæologiske undersøgelser samt forberedende opmålinger, nivellementer og andre tekniske forarbejder og undersøgelser. Foranstaltningerne efter vejlovens § 99 omfatter arkæologiske undersøgelser samt jordbundsundersøgelser, opmålinger, afmærkninger og andre undersøgelser af udendørsarealer med henblik på at foretage undersøgelser og projektering af nye vejanlæg eller ændring af eksisterende vejanlæg samt klimarelaterede afværgeforanstaltninger.

Det foreslås i § 45, at den, der forsætligt borttager, forvansker eller beskadiger afmærkninger, som er foretaget i forbindelse med forberedende undersøgelser efter lovforslagets § 3, straffes med bøde, medmindre strengere straf er forskyldt efter anden lovgivning.

Med bestemmelsen videreføres gældende ret.

Til § 46

Det foreslås i § 46, *stk. 1*, at loven træder i kraft den 1. juli 2027.

Det foreslås i § 46, *stk. 2*, at lov om fremgangsmåden ved ekspropriation vedrørende fast ejendom, jf. lovbekendtgørelse nr. 386 af 13. april 2023, ophæves.

Det foreslåede indebærer, at den gældende lov om fremgangsmåden ved ekspropriation vedrørende fast ejendom ophæves og erstattes af ekspropriationsprocesloven den 1. juli 2027.

Det foreslås i § 46, *stk. 3*, at loven ikke finder anvendelse for ekspropriationer og taksationer, som er under behandling før lovens ikrafttræden. For sådanne finder de hidtil gældende regler i lov om fremgangsmåden ved ekspropriation vedrørende fast ejendom, jf. lovbekendtgørelse nr. 386 af 13. april 2023, og kapitel 10 i lov om offentlige veje mv., jf. lovbekendtgørelse nr. 435 af 24. april 2024, anvendelse.

Ekspropriationer og taksationer, som er påbegyndt før den 1. juli 2027, vil således skulle gennemføres i henhold til reglerne i lov om fremgangsmåden ved ekspropriation vedrørende fast ejendom. Er der eksempelvis nedsat en ekspropriationskommission før lovens ikrafttræden den 1. juli 2027, vil denne kommission skulle behandle sagen efter reglerne i den nævnte lov – og ikke i henhold til den foreslåede nye ekspropriationsproceslov. Nedsættes ekspropriationskommissionen efter lovens ikrafttræden, dvs. efter den 1. juli 2027, vil kommissionen skulle behandle sagen efter den nye ekspropriationsproceslov.

Det foreslås i § 46, *stk. 4*, at administrative forskrifter udstedt i medfør af lov om fremgangsmåden ved ekspropriation vedrørende fast ejendom, jf. lovbekendtgørelse nr. 386 af 13. april 2023, og administrative forskrifter fastsat i medfør reglerne i kapitel 10 i offentlige veje m.v., jf. lovbekendtgørelse nr. 435 af 24. april 2024, forbliver i kraft, indtil de ophæves eller afløses af forskrifter udstedt i medfør af denne lov.

Det foreslåede indebærer, at regler udstedt i medfør af de nævnte love før lovens ikrafttræden den 1. juli 2027 også efter lovens ophævelse forbliver i kraft, indtil de ophæves eller afløses af regler, der udstedes i medfør af den foreslåede ekspropriationsproceslov.

Til § 47

Det foreslås, at loven ikke skal gælde for Færøerne og Grønland.

Det bemærkes i den forbindelse, at lov om fremgangsmåden ved ekspropriation vedrørende fast ejendom, som denne lov erstatter, heller ikke gælder for Færøerne og Grønland.

UDKAST